

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 600 F per jaar

Postchekrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

OVERWEGINGEN BIJ ARTIKEL 2 VAN HET STRAFWETBOEK

Rede uitgesproken door de Heer L. DEPELCHIN

Advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie op de plechtige openingszitting
van het Hof op 1 september 1965

Aan de redevoering, die de Procureur-generaal bij het Hof van beroep te Luik, de heer Beltjens, de 15de oktober 1868 uitsprak op de openingszitting van dit Hof, gaf deze magistraat als titel : « De wijzigingen, in België aangebracht in de strafwetgeving van 1810, en de voornaamste moeilijkheden die door de bekendmaking van het nieuw Strafwetboek zijn gerezen » (1).

Bij nadere lezing van deze rede blijkt, dat de moeilijkheden waarop die titel aldus zinspeelde grotendeels betrekking hadden op artikel 2 van het wetboek, hetwelk dag voor dag één jaar te voren van kracht was geworden : « Geen misdrijf kan worden gestraft met straffen die bij de wet niet waren gesteld voordat het misdrijf werd gepleegd.

» Indien de straf, ten tijde van het vonnis bepaald, verschilt van die welke ten tijde van het misdrijf was bepaald, wordt de minst zware straf toegepast. »

Deze bepalingen waren evenwel niet nieuw, en, al had het wetboek van 1867 gewis, zoals de spreker zegde, de wetgeving in eenklank gebracht met de beschaving, het had althans, ten aanzien van het probleem van het vigeren der strafwetten in de tijd, kunnen volstaan met overneming van regelen die reeds waren gegeven, onder meer door de Franse wetgeving, sedert de Grondwet van 1791. Artikel 4 van het Strafwetboek van 1810, bij voorbeeld, luidde als volgt : « Geen overtreding, geen wanbedrijf, geen misdaad kunnen worden gestraft met straffen welke bij de wet niet waren gesteld voordat zij werden begaan ». En het decreet van 23 juli 1810 op de inwerkingstelling van de *Code criminel* had in artikel 6 bepaald : « De hoven en rechtbanken passen op misdaden en wanbedrijven de straffen toe welke zijn gesteld bij de ten tijde van het plegen daarvan bestaande strafwetten; niettemin, ingeval de aard van de straf minder zwaar is dan de straf, bij het huidig wetboek bepaald, dan passen de hoven en rechtbanken de straffen van het nieuwe wetboek toe ».

Op 9 juli 1813 reeds had het Franse Hof van Cassatie de gelegenheid gehad deze tekst toe te passen om een

vraag af te doen waarin men geneigd zou wezen op het eerste gezicht een gewoon theoretisch geval te zien, namelijk de gelijktijdige toepasselijkheid van drie wetgevingen : welke straf moet worden toegepast wanneer er, tussen het tijdstip van het misdrijf en dat van het vonnis, een strafwet heeft bestaan die zachter is, niet alleen dan de ten tijde van het misdrijf vigerende strafwet, maar ook dan die welke van kracht is op het tijdstip dat de beslissing moet worden uitgesproken ? Het arrest van 9 juli 1813 had beslist dat die zachtere wet diende te worden toegepast (2). Deze doctrine werd bevestigd op 30 juli en 1 oktober 1813 (3).

Men weet dat de Belgische wetgever het bij de voorbereiding van het Wetboek van 1867 overbodig achtte deze vraag in de wet te regelen. De Minister van Justitie had in 1851 reeds de mening geuit, dat in het behandelde geval zou dienen te worden toegepast, zelfs buiten enige bepaling daaromtrent in het wetboek, de tweede wet, waarvan het bestaan, zo zegde hij, « een recht is dat de beschuldigde heeft verkregen, en dat een derde wet hem niet heeft kunnen ontnemen » (4). Naar hetzelfde begrip van het verkrijgen recht zou het Hof van Assisen te Annecy verwijzen in een door Ortolan aangehaald arrest van 19 december 1860 (5). Volgens Bouzat et Pinatel is deze oplossing verantwoord « omdat, zo de procedure sneller was gegaan, de beklaagde onder de tweede, zachtere wet zou zijn gevonnist; hem volgens een strengere wet te vonnissen, is hem onder de traagheid der procedure doen lijden » (6). Dit is waar, maar men moet hierbij wel bedenken dat, zo de procedure nóg sneller was gegaan, het vonnis reeds vóór de inwerkingtreding van de tweede wet had kunnen worden uitgesproken en dat, in deze ideale eventualiteit, de eerste, bij onderstelling strengere wet, noodzakelijk had dienen te worden toegepast...

* * *

Vóór het van kracht worden van het wetboek van 1867, had uw Hof, naar het lijkt, slechts twee arresten betreffende het vigeren van de strafwetten in de tijd geveeld. En deze uitspraken, die weinige dagen na elkaar, op 13 en 27 juni 1859, waren gewezen, hadden dan nog betrekking op dezelfde materie (7).

Naar luid van artikel 52 van het Strafwetboek van 1810, kon de tenuitvoerlegging van veroordelingen tot geldboete worden vervolgd door middel van de lijfswang welke bij artikel 53 was geregeld. Nochtans had een wet van 21 maart 1859 deze bepaling ingetrokken, en bij haar artikel 41 op een vervroegd tijdstip uitvoerbaar gemaakt sommige bepalingen van het nieuwe wetboek die reeds door de wetgevende Kamers waren aangenomen, en onder meer die welke de lijfswang tot invordering van de geldboete verving door een correctionele gevangenis (8).

In de gevallen welke aan het Hof werden voorgelegd waren de misdrijven begaan vóór de datum van inwerkingtreding van de wet van 21 maart 1859, maar de bestreden beslissingen waren na die datum uitgesproken.

Deze twee beslissingen werden op voorzieningen van het openbaar ministerie vernietigd, de eerste in zoverre zij nagelaten had, de tweede in zover zij, onder aanhaling van artikel 4 van het wetboek van 1810, uitdrukkelijk geweigerd had de vervangende gevangenisstraf uit te spreken, welke maatregel door het Hof werd beschouwd als voor de veroordeelde gunstiger dan de lijfswang.

Het eerste arrest wijst erop dat het in strafzaken als een beginsel geldt dat, wanneer een misdrijf, onder een wet begaan, gevonnist wordt onder een andere wet, de minst strenge van deze wetten moet toegepast worden, dat deze regel bevestigd is door een advies van de Raad van State van 29 prairial jaar VIII en door artikel 6 van een keizerlijk decreet van 23 juli 1810, dat bijgevolg, al heeft het bestreden vonnis te recht geweigerd tot invordering van de geldboeten de lijfswang uit te spreken, het daarentegen, door niet te gelasten dat bij gebreke van betaling die geldboeten door een gevangenisstraf in de perken van de nieuwe wet zullen worden vervangen, het beginsel van de niet-retroactiviteit der wetten verkeerd toegepast heeft.

Het tweede arrest verklaart, « dat, tenzij men onderstelt, wat onaanvaardbaar is, dat de bij de opheffing van artikel 53 van het Strafwetboek nog niet veroordeelde verdachten noch de vervangende gevangenisstraf, noch de lijfswang tot invordering van de geldboete behoeven te ondergaan, of onderworpen zijn gebleven aan de lijfswang, zoals deze bij evengemeld artikel 53 is geregeld, zonder dat zij vaststelling van de duur daarvan in de grenzen van de nieuwe wet kunnen verkrijgen, er noodzakelijk moet worden aangenomen dat de rechter, bij het uitspreken van de geldboetestr af, de voorschriften van de wet van 21 maart 1859 dient te volgen, en dat het beklagd arrest, door het tegendeel te vonnissen, artikel 41 van deze wet stellig heeft overtreden ».

Op 15 oktober 1868 kon de Procureur-generaal te Luik in zijn rede wijzen op drie nieuwe arresten die sedert 15 oktober 1867 gewezen waren.

Op 17 december 1867 had het Hof beslist over een moeilijkheid betreffende de relatieve zwaarte der straffen: wanneer een misdrijf met een gevangenisstraf en een geldboete wordt gestraft, bepaalt alleen de duur van de gevangenisstraf deze zwaarte (9).

Op 6 april 1868 had het, ter zake van laster en belediging tegen een particulier, beslist: enerzijds, expliciet, dat de door het wetboek van 1867 maar niet door dat van 1810 geëiste klacht van de persoon die

beweert benadeeld te zijn, niet nodig was tot rechtvaardiging van een veroordeling, uitgesproken op een vóór de vankrachtwording van het nieuwe wetboek ingestelde vervolging; anderzijds, impliciet, dat sedert deze vankrachtwording de publieke vordering niet meer ingesteld kon worden zonder bewuste klacht (10).

Op 15 juni 1868 tenslotte, had het een arrest van het Hof van Beroep te Luik vernietigd hetwelk, na de verdachte uit hoofde van overtreding van artikel 342 van het nieuwe Strafwetboek ter zake van landloperij te hebben veroordeeld, geweigerd had hem bij het verstrijken van de straf ter beschikking van de regering te stellen, welke maatregel was voorgeschreven door artikel 1 van de wet van 6 maart 1866 en reeds voorkwam in artikel 282 van het Strafwetboek van 1810 (11).

Dit laatste arrest stelt vast dat, volgens de parlementaire voorbereiding van het nieuwe wetboek, daar de stelling ter beschikking van de regering geen straf is, zij helemaal los staat van het Strafwetboek. Bij mijn weten uitte het Hof aldus voor de eerste maal het beginsel, dat veiligheidsmaatregelen vallen buiten de toepassing van de regelen van dat wetboek die betrekking hebben op de misdrijven in het algemeen.

Terwijl het arrest van 17 december 1867, om de voorziening te verwerpen, artikel 2 van het nieuwe Strafwetboek aanhaalt, maken noch het arrest van 6 april 1868, noch dat van 15 juni 1868 gewag van deze bepaling, en het middel, dat in de tweede zaak werd voorgesteld, vermeldde ze slechts « voor zoveel als nodig ».

Wellicht is dit de reden om dewelke Procureur-generaal Beltjens zo voorzichtig bleef, waar hij zegde dat, al spreekt artikel 2 alleen van de straf, « het daarin neergelegde beginsel evenwel toepasselijk is op al wat de positie van de verdachte verbetert: de ontvankelijkheid van de vordering, de verschoning, de verjaring ».

In werkelijkheid ligt er wel enig verband tussen de verschoning en de straf, vermits zij precies tot doel heeft deze uit te sluiten of te verminderen. Omgekeerd en daarentegen lijdt het geen twijfel, dat in deze passage van de rede de ontvankelijkheid van de vordering en de verjaring alleen als voorbeelden zijn vermeld.

* * *

Beschouwd in zijn termen: « Geen misdrijf kan worden gestraft, enz... », doelt lid 1 van artikel 2 alleen op het geval van een verzwaring, door de nieuwe wet, van de straf die gesteld is op feiten welke door de oude wet reeds als misdrijven aangezien waren.

Er wordt evenwel eenparig aangenomen, dat de regel welke het geeft van toepassing is, niet alleen op de straf, maar ook op de incriminatie.

Morin reeds zegde: « Geen strafwet mag ten nadele van de verdachte retroactief toepassing krijgen. In deze regel liggen er twee besloten, te weten: dat een persoon nooit mag gestraft worden wegens een feit, begaan vóór de wet die dat feit als misdrijf aanmerkt; dat men zelfs op het onder een wet vallende misdrijf de zwaardere straf niet mag toepassen welke een na het plegen van dat misdrijf in werking getreden wet bepaalt », en hij verklaarde dat het Strafwetboek van 1810 dit beginsel had geuit in artikel 4, waarvan nochtans de tekst, evenmin als die van artikel 2 van het Belgische wetboek van 1867, het geval van het als misdrijf aangemerkte feit vermeldt. Op te merken valt zelfs dat in deze commentaar, de regel nopens de incriminatie op de eerste plaats vermeld staat: wat in het artikel slechts impliciet is krijgt de voorrang op wat daarin is uitgedrukt (12).

In België zou ook Haus schrijven: « De nieuwe wet

die strenger is dan de oude beschikt slechts voor de toekomst, hetzij zij een feit strafbaar stelt dat tot dan toe niet bestraft werd, hetzij zij de door de vroegere wet bepaalde straf verzwakt» (13).

Deze auteur voegde daaraan onmiddellijk toe: «De nieuwe wet daarentegen heeft terugwerkende kracht indien zij minder streng is dan de vroegere, hetzij zij aan een handeling het karakter van strafbaar feit ontnemt dat de vorige wet daaraan toeschreef, hetzij zij de door deze wet bepaalde straf vermindert», en zulks was ditmaal of wel een uitbreiding, tot de incriminatie, van de regel gegeven door het tweede lid van artikel 2 van het Strafwetboek, dat evenals het eerste alleen van de straf spreekt, of wel de toepassing, op de incriminatie, van het beginsel van de retroactiviteit *in mitius* waarvan deze tekst ten aanzien van de straf uitgaat.

Door een tweede verruimende uitlegging van het tweede lid, of door een tweede toepassing van een algemeen beginsel, wordt deze retroactiviteit gemeenlijk toegekend aan de bepalingen van de nieuwe wet met betrekking tot de vereisten ter uitoefening van de publieke vordering en tot de verjaring daarvan.

Voorzeker kan de wetgever afwijken van de dubbele regel: «*Nullum crimen, nulla poena sine lege*», waarin de Heer Procureur-generaal Cornil een van de pijlers van ons publiek recht zag (14), doch ik meen niet, dat er in België een wetsbepaling bestaat uit kracht waarvan een feit kan worden gestraft dat op het tijdstip toen het werd begaan, geoorloofd was, welverstaande dat zulks niet het gevolg is van een interpretatieve wet (15).

Wat niet de incriminatie, maar de straf betreft, biedt het Strafwetboek daarentegen zelf in artikel 100 het voorbeeld van een afwijking van artikel 2: de toepassing van de bepalingen van het eerste boek op de misdrijven die bij bijzondere wetten en verordeningen strafbaar zijn gesteld, vindt niet plaats wanneer zij zou leiden tot vermindering van geldstraffen, gesteld om de inning van fiscale rechten te verzekeren. Uw Hof heeft drie arresten gegeven, waarvan de gronden impliciet en a contrario deze uitzondering huldigen (16).

Nog een voorbeeld van dergelijke afwijking kan worden gevonden in het besluit van de Regent van 19 september 1945 hetwelk een einde heeft gemaakt, maar «zonder terugwerkende kracht», aan de tijdelijke geldigheid van alinea 2 van artikel 1 van het besluit van 5 december 1943 tot verzwaring van de straf bepaald bij artikel 17 van de wet van 3 januari 1933 betreffende de wapenen en de munitie. Uit de woorden «zonder terugwerkende kracht» heeft het Hof in zijn arrest van 11 maart 1946 afgeleid, dat een feit, begaan op 9 januari 1945 en in laatste aanleg gevonnis op 23 oktober 1945, strafbaar bleef met de bij het besluit van 5 december 1943 bepaalde zwaarste straf (17).

Laten wij nog toevoegen dat, volgens Haus, in geval de bij de vroegere wet bepaalde straf als zodanig is afgeschaft, de rechter de straf van de nieuwe wet wel zal moeten toepassen, zelfs zo zij zwaarder is. «Het zou tegen de beginselen van het strafrecht indruisen, schrijft deze auteur, zelfs voor het verleden een straf te blijven toepassen welke de wetgever afgeschaft heeft, hetzij omdat de uitvoering daarvan onmogelijk was geworden, zoals de deportatie, hetzij omdat hij die straf niet politiek vond, zoals de verbanning, of immoreel, zoals de schandpaal, het brandmerk en de burgerlijke degradatie» (18). Evenwel behoort er wellicht nog overwogen te worden, om de redenering af te ronden, dat het onaannemelijk zou wezen — zoals het bovengenoemd arrest van 27 juni 1859 het zegt —

te onderstellen dat de schuldige geen van beide straffen dient te ondergaan.

* * *

Alle problemen te onderzoeken of zelfs maar te overzien, welke artikel 2 van het Strafwetboek of het daarin neergelegde beginsel hebben doen rijzen is hier ondenkbaar. Hoe omvangrijk dit onderwerp is merkt men dadelijk als men een blik werpt op de bibliografie gegeven bovenaan de commentaar van artikel 4 van het Strafwetboek van 1810 in de *Juris Classeur Pénal*, of als men bedenkt dat in het werk, waarin Roubier de wetsconflicten in de tijd behandelt, de strafwetten ongeveer tweehonderd pagina's beslaan.

Wat ik misschien wel kan doen, is te pogen om aan de hand van de arresten welke het Hof sedert de inwerkingtreding van het wetboek van 1867 heeft gewezen de oplossingen te belichten die het heeft aangenomen, zowel wat betreft de zogeheten grondregelen als de vormregelen, de eerste betrekking hebbende op de incriminatie en de straf, de laatste op allerlei stoffen waarvan artikel 2 geen gewag maakt. In dit opzicht moge ik de reeds aangehaalde uitdrukking beklemtonen die Procureur-generaal Beltjens gebruikte: *het beginsel van artikel 2 is toepasselijk op al wat de toestand van de verdachte verbeterd*. Men zou immers vruchteloos in de tekst zelf van dit artikel de wettiging trachten te vinden van alle gewezen beslissingen.

In een arrest van 20 september 1921 (19) heeft het Hof van beroep te Brussel dienaangaande overweegingen gegeven welke mij zeer belangwekkend lijken.

In het bedoelde geval ging het over een conflict tussen het koninklijk besluit van 9 augustus 1920 en datgene van 2 maart 1921. Bij het eerste was voorgeschreven al het inlandse broodkoren aan een commissie te leveren. Het tweede had deze bepaling opgeheven wat zekere soorten broodkoren betrof.

«Wanneer een nieuwe beschikking van de bevoegde overheid, zegt het Hof van beroep, de straf doet verdwijnen welke tot dan toe voor bepaalde categorieën van daden werd toegepast, kan deze in een wet (of een reglement) neergelegde innovatie zijn uitgegaan van één van de volgende twee denkbeelden: ofwel is de bevoegde macht van gevoelen geweest dat voor de oude straf zelfs in het verleden de tot haar wettigheid nodige vereisten niet aanwezig waren, ofwel heeft zij geoordeeld, dat de bescherming van de maatschappij, die de bestraffing van bepaalde feiten gedurende een zekere periode vergde, de bestraffing van dergelijke feiten niet gebiedt wanneer zij zich tijdens de volgende periode voordoen».

Het arrest beslist dat in het eerste geval, de nieuwe wetgeving de vroegere feiten moet beheersen, maar het steunt daartoe niet op lid 2 van artikel 2 van het Strafwetboek. Het verklaart dat zulks in beginsel het geval behoort te wezen, en het voegt eraan toe, «dat lid 2 van artikel 2 van het Strafwetboek juist dat beginsel heeft toegepast». In het tweede geval daarentegen is er geen reden te ontdekken waarom de feiten, die zich vóór het nieuwe stelsel hebben voorgedaan, aan de publieke vordering zouden worden onttrokken.

Dit arrest verdient de aandacht in tweeërlei opzicht: in de eerste plaats, wijl het niet vreest zich te beroepen op een beginsel bij voorkeur boven een tekst die alleen een toepassing van dat beginsel is; vervolgens omdat het verklaart dat, behalve ingeval de wetgever erkent dat de vroegere wet geen legitimiteit had, deze wet na haar opheffing moet blijven toegepast worden op de feiten, begaan terwijl zij vigeerde.

Ik zal verder op deze stelling terugkomen. Wat het eerste punt aangaat, dient, naar ik meen, de realiteitszin waarmee het Hof te Brussel het vraagstuk heeft beschouwd geloofd te worden, ofschoon men in een stelsel van geschreven recht gewis nooit zonder aarzelen steunt op een principe veeleer dan op een wet, zelfs wanneer deze wet andere toepassingen van dat principe inhoudt, en ofschoon ook, zoals de Heer Procureur-generaal in zijn openingsrede van 15 september 1956 nopens het recht van verdediging zegde, de in cassatie eisende partijen en het Hof zelf onvermijdelijk in verlegenheid verkeren wanneer, in een materie waarin de ontvankelijkheid van het middel afhangt van de aanduiding van de door de bestreden beslissing miskende wet, een middel wordt afgeleid uit schending van een beginsel, en wanneer deze schending niet in de miskenning van een formeel voorschrift van de wet bestaat...

Blijkbaar zal er geen moeilijkheid rijzen wanneer een wet als misdrijf aanmerkt een feit dat de vroegere strafwetgeving volledig buiten beschouwing liet.

Maar het kan gebeuren, dat een zelfde daad een misdrijf oplevert, hetzij ten aanzien van de wet welke vigeert op het tijdstip dat zij wordt gepleegd, hetzij ten aanzien van een latere, vóór het vonnis in werking getreden wet, naar gelang van de omstandigheden waaronder de daad is verricht, of, zo men wil, naar gelang van de elementen welke beide wetten voor de strafbaarheid van die daad eisen.

Zo noemde artikel 296 van het Strafwetboek van 1810 moord elke doodslag, gepleegd met voorbedachten rade of hinderlaag, en artikel 295 heette doodslag het opzettelijk doden, zonder dat vereist was het oogmerk om te doden, welk element artikel 393 van het wetboek van 1867 aan deze incriminatie zou toevoegen.

In een geval dat op 7 november 1870 aan het Hof werd voorgelegd, was de eiser naar het Hof van Assisen verwezen ter zake van het gepleegd te hebben, in 1860, van een opzettelijke doodslag, *met het oogmerk om te doden* en met voorbedachten rade; de aan de jury gestelde vragen waren in dezelfde bewoordingen ingekleed.

Op het middel, afgeleid hieruit dat de bepalingen van het wetboek van 1810 betreffende de wettelijke omschrijving van het misdrijf dienden te worden toegepast, besliste het Hof, dat het Strafwetboek van 1867, door het oogmerk om te doden te stellen als een vereiste voor de doodslag, «een bepaling, die voor de beklagde helemaal gunstig is, gegeven» had, dat bijgevolg de jury omtrent deze omstandigheid was kunnen ondervraagd worden zonder dat de beklagde hierdoor enig nadeel had ondervonden, en dat de veroordeelde bij gebrek aan belang niet ontvankelijk was om daarover in een grief te klagen⁽²⁰⁾.

Uit dit arrest kan niet worden afgeleid dat, volgens het Hof, wanneer de nieuwe wet de bestraffing van het feit afhankelijk maakt van de aanwezigheid van een element dat de vroegere wet niet bepaalde, de rechter de nieuwe wet moet toepassen: het arrest beperkt zich immers tot de vaststelling, dat ter zake de toepassing van de nieuwe wet de eiser niet geschaad heeft, vermits deze wet gunstiger was.

Het lijkt daarentegen volstrekt aannemelijk dat, in het omgekeerde geval, dit wil zeggen, wanneer de nieuwe wet één van de elementen doet wegvallen, welke het feit volgens de vroegere wet diende te vertonen om een misdrijf uit te maken, de vroegere wet moet worden toegepast op de onder haar gelding bedreven feiten: zulks was, bij voorbeeld, de toestand geschapen door de besluit wet van 17 december 1942, die artikel 121bis van het Strafwetboek, betreffende

de aangifte bij de vijand, vervangen heeft door een tekst welke het algemeen opzet in de plaats van het bijzonder opzet stelt.

De elementen van het misdrijf mogen nochtans niet verward worden met de belangen welke de strafwet beoogt te beschermen; dit werd belicht op 31 oktober 1831 reeds door de cassatiekamer van het Hof te Brussel. Het Hof van assisen van Henegouwen had in deze zaak verdachten vrijgesproken die vervolgd waren om op 2 februari 1831 een aanslag gepleegd te hebben welke tot doel had de regering te veranderen, door een buitenlandse prins tot staatshoofd uit te roepen. Deze beslissing steunde hierop, dat sedert de Omwenteling van 1830 artikel 87 van het Strafwetboek van 1810, waarop de vervolging beruiste, in België niet meer van toepassing was, vermits de bepalingen van dat artikel betrekking hadden op de regering, welke gevestigd was op het tijdstip van de bekendmaking van die strafsanctie en welke de wetgever noodzakelijk beschouwde als altijddurende, hetgeen het denkbeeld uitsloot dat meer gemeld artikel door inductie of analogisch zou kunnen worden toegepast op een regering die de gewezen regering zou hebben vervangen. De cassatiekamer sprak de vernietiging uit, onder aanhaling onder meer, dat «de wetten tot bescherming van de maatschappij gemaakt zijn voor de maatschappij en voor haar moeten blijven bestaan, wat er ook met de regeringen gebeure; dat de wet, wanneer zij de regering beschermt, deze beschermt als zodanig en veel meer nog voor de publieke persoon of personen die haar vormen, als voor de natuurlijke persoon of de enkeling»⁽²¹⁾. Dit arrest neemt dus niet aan dat er in dergelijk geval twee verschillende wetten zijn; er is derhalve geen conflict aanwezig.

De moeilijkheid wordt daarentegen groter wanneer in twee wetten hetzelfde feit een element van dezelfde aard omvat, dat echter in elke wet anders beoordeeld wordt.

De strafwetgeving, met inbegrip van de daarmee gepaard gaande reglementaire bepalingen, is in de loop van de laatste eeuw zodanig complex geworden en tevens voortdurend gewijzigd en aangepast, dat conflicten hoe langer, hoe vaker onvermijdelijk waren. Het wegverkeer, bij voorbeeld, is sedert de inwerkingtreding van de wet van 1 augustus 1899 onderworpen geweest aan opeenvolgende reglementeringen die soms alleen door nuances van elkaar verschillen. Het oplossen van de problemen, door deze wijzigingen in het leven geroepen, werd er niet gemakkelijker op, en het Hof heeft ze blijkbaar niet altijd op dezelfde manier beschouwd.

Op 10 oktober 1910⁽²²⁾, vernietigde het van ambtswege een vonnis waarbij op 25 juli 1910 de verdachte was veroordeeld ter zake van, op 4 maart 1910, met een automobiel op de openbare weg te hebben gereden in een bebouwde kom bij een hogere snelheid dan 10 kilometer per uur, feit omschreven in artikel 16 van het koninklijk besluit van 4 augustus 1899, hoewel nochtans sedert 15 juli 1910, de datum van inwerkingtreding van het koninklijk besluit van 5 maart 1910, de snelheid bij de doorrit van bebouwde kommen 15 kilometer per uur mocht bereiken. Het arrest zegt dat het koninklijk besluit van 1910 aan het verkeer met automobielen in bebouwde kommen bij een snelheid, hoger dan 10 kilometer maar niet hoger dan 15 kilometer per uur, het karakter van strafbare overtreding heeft ontnomen hetwelk het besluit van 1899 daaraan gaf; het leidt eruit af dat, «naar luid van artikel 2 van het Strafwetboek», het besluit van 1910 door het vonnis diende te worden toegepast.

Deze vernietiging werd met verwijzing uitgesproken,

wat de mening lijkt te wettigen dat het Hof, door te beslissen dat de rechter het besluit van 1910 had dienen toe te passen, bedoeld heeft dat hij had moeten onderzoeken of de verdachte een snelheid, hoger dan 15 kilometer per uur, aan zijn automobiel had gegeven, en niet dat hij de verdachte had dienen vrij te spreken op de grond dat krachtens dit besluit het feit, bij meer dan 10 kilometer per uur te rijden, als zodanig niet meer strafbaar was.

Een arrest, op 19 december 1910 naar aanleiding van hetzelfde conflict gewezen, neemt alle twijfel weg. Om de door het openbaar ministerie ingestelde voorziening te verwerpen, stelt dit arrest vast dat het beklagde vonnis, na erop gewezen te hebben dat de snelheid van het door de verdachte bestuurde voertuig 15 kilometer per uur niet had overschreden, — welk element in het koninklijk besluit van 5 maart 1910 was bepaald, — en dat die snelheid op dat ogenblik niet gevaarlijk was voor het verkeer, — welk element in het niet gewijzigde artikel 15 van het koninklijk besluit van 4 augustus 1899 was bepaald, — terecht en door een juiste toepassing van artikel 2 van het Strafwetboek de verdachte van vervolging heeft ontslagen⁽²³⁾. Daar de voorziening alleen werd verworpen omdat het bestreden vonnis constateert dat één van de door het nieuwe reglement geëiste elementen van het misdrijf niet bewezen is, staat het vast dat, volgens deze beslissing, de rechter in feitelijke aanleg in zulk geval ertoe gehouden is het feit te beoordelen met inaanmerkingneming van criteria die de wet niet kende op het tijdstip dat het begaan is.

Dezelfde gedachte komt voor in een arrest van 18 januari 1926. De Wegcode van 27 april 1914, hoewel de Wegcode van 5 maart 1910 opheffende, had het verbod, bij het doorrijden van bepaalde agglomeraties de snelheid van 15 kilometer per uur te overschrijden, in stand gehouden. Maar de Wegcode van 1 november 1924, in werking getreden op 1 juni 1925, had zich ertoe beperkt te verbieden de voertuigen te doen of te laten rijden met een snelheid, gevaarlijk voor het publiek of hinderlijk voor het verkeer. In het aan het Hof voorgelegde geval was het door een snelheid van 49 kilometer per uur gekenmerkte feit, begaan op 30 maart 1925, en het vonnis was gewezen op 25 juli. Het arrest neemt aan dat de rechter de verdachte niet mocht veroordelen, zoals hij geweigerd had te doen, op de enige grond dat de snelheid van zijn voertuig 15 kilometer per uur overschreed bij het doorrijden van een agglomeratie, maar het beslist dat de rechter «hem de verzachting van de nieuwe wet moest ten goede laten komen» en derhalve diende na te gaan of de vastgestelde snelheid, in de omstandigheden der zaak, een gevaar voor het publiek of een hinder voor het verkeer opleverde. En het zegt: «onder deze voorwaarde heeft de huidige wet de strafbaarheid van het aan verweerder ten laste gelegde feit gehandhaafd»⁽²⁴⁾.

Gewis mag uit dit arrest niet worden afgeleid, dat volgens het Hof, de rechter de verdachte had dienen te veroordelen om zijn voertuig te hebben doen of laten rijden met een snelheid die gevaarlijk was voor het publiek of hinderlijk voor het verkeer, zelfs al was er gebleken dat het feit niet was begaan bij het doorrijden van een agglomeratie, een element van de overtreding dat bepaald was in het reglement van 27 april 1914 doch niet in het reglement van 1 november 1924. Voorzeker ook zegt het arrest dat het feit der vervolging is, aan het voertuig «een snelheid van 49 kilometer per uur» te hebben gegeven, zodanig dat niets toestaat te denken dat het Hof geoordeeld zou hebben dat het in de macht van de rechter zou gelegen hebben

de verdachte te veroordelen wegens het gevaar of de hinder die de snelheid van zijn voertuig teweegbracht, zelfs zo deze snelheid 15 kilometer per uur niet overschreed. En ongetwijfeld, tenslotte, hield het reglement van 27 april 1914 reeds bepalingen in waarvan het begrip verwant was met datgene waarvan het besluit van 1 november 1924 zou uitgaan, vermits het in artikel 15 op algemene wijze verbood de voertuigen te doen rijden met een snelheid «welke het verkeer in gevaar zou brengen», en het zegde dat zij in de agglomeraties altijd traag moesten gaan. Niettemin blijft er, dat het arrest tot gevolg had de bestuurder van een voertuig te verplichten om op een bepaald tijdstip een regel na te leven die geheel buiten zijn vooruitzichten viel daar hij niet bestond, en het openbaar ministerie de last op te leggen om misschien lange tijd na het feit een element van de overtreding te bewijzen hetwelk, op het tijdstip dat deze zou zijn begaan, ten aanzien van de strafwet onverschillig was.

In zover het arrest van 18 januari 1926 de verplichting voor de rechter bekrachtigt om aldus twee incriminaties tegelijkertijd toe te passen, hoewel elke slechts ten dele, hetgeen ertoe leidt dat twee van elkaar verschillende wetten ineengrijpen, heeft het een bevestiging gevonden in het arrest van 17 april 1961 dat op een geheel andere stof betrekking heeft. In dit geval werd de verdachte vervolgd wegens overtreding van het koninklijk besluit van 20 december 1956, waarbij regelen worden gesteld op het aanplakken en reclame maken in zekere landschappen en langs de toeristische verkeerswegen. Toen het vonnis gewezen werd, was dit besluit opgeheven en vervangen door het besluit van 14 december 1959. Het arrest verklaart, dat het besluit van 20 december 1956 geen voorlopige wetsbepaling was waarbij een tijdelijke noodzaak voorgezet heeft; hieruit leidt het af, dat de feiten welke dat besluit strafbaar stelde, sinds de inwerkingtreding van het besluit van 14 december 1959 slechts mochten gestraft worden zo zij ook bepaald en gestraft werden door dit besluit. Maar vervolgens wijst het erop, dat de feiten der zaak, die bestonden in het aanbrengen van aanplakbrieven of het gebruiken van visuele reclame- of advertentiemiddelen, bij toepassing van het eerste besluit strafbaar waren wanneer de aanplakbrieven of middelen zichtbaar waren vanop een bij koninklijk besluit bepaalde toeristische verkeersweg, terwijl zij krachtens het nieuwe besluit alleen strafbaar waren indien de aanplakbrieven of middelen bovendien herkenbaar waren vanop de toeristische weg, en het arrest vernietigt de bestreden beslissing om de reden dat, daar zij niet constateert dat dit laatste vereiste vervuld was, zij het Hof in de onmogelijkheid stelt de wettigheid van de uitspraak te toetsen⁽²⁵⁾.

Deze onderscheiden arresten beschouwen dus het feit waarop de vervolging berust onder inachtneming van de delict vormende elementen zoals zij zijn bepaald door een wet welke op het tijdstip van dat feit niet bestond.

Dezelfde oplossing is aangenomen door het Franse Hof van Cassatie, onder meer in een arrest van 28 februari 1962 ter zake van bankbreuk; het arrest verklaart, dat de rechters de feiten, waaraan de verdachte «schuldig bevonden» was, behoorden te bestraffen onder de nieuwe kwalificatie⁽²⁶⁾. Evenzo beslist een arrest van 24 november 1964, onder vaststelling dat een decreet van 22 september 1962 een andere omschrijving heeft gegeven dan de vroegere teksten, van de elementen van het misdrijf, hetwelk erin bestaat kaliumferrocyanide in bezit te hebben in de voor het behandelen van de wijnen dienende plaats, dat de straffen, bij een beroepen vonnis uitgesproken

vóór de afkondiging van dat decreet, door het Hof van beroep niet mochten worden in stand gehouden dan ingeval de feiten die ze gewettigd hadden nog strafbaar zouden zijn naar bovengemeld decreet. Uit de andere gronden blijkt, dat het Hof daardoor bedoeld heeft, niet dat de feiten door het nieuwe reglement nog moesten gestraft worden uit aanmerking van dezelfde elementen, doch dat het volstond dat zij nog strafbaar waren, zij het wegens andere elementen (27). Het arrest dat uitspraak gedaan had over de vervolging, op grondslag van de wet van 1 augustus 1905 ingesteld, had integendeel overwogen dat het misdrijf moest worden beoordeeld, uitgaande van de wetgeving die op de datum van het plegen daarvan toepasselijk was. In een noot met commentaar bij deze twee beslissingen, die in de *Juris Classeur Périodique* is gepubliceerd, wordt de mening geuit dat het argument van het Hof van beroep «bij nadere toetsing niet stand hield, vermits het decreet van 1961 een van de vele reglementaire teksten is welke dienen tot het bepalen van de bestanddelen van de door de wet van 1905 als misdrijven aangemerkte feiten». Hieruit deduceert de commentator dat «de regel van de terugwerking van de zachtere strafwet ertoe leidde de feiten, begaan vóór de bekendmaking van het decreet, overeenkomstig de nieuwe tekst te kwalificeren» (28).

Uw Hof heeft nochtans, in talrijke arresten een andere stelling ingenomen die schijnt verwant te zijn aan de stelling welke uit een arrest van het Franse Hof van cassatie van 6 februari 1963 blijkt (29).

In verkeerszaken lijkt de omzwaai te zijn ingezet met een arrest van 29 februari 1932.

Vóór het Hof had de verdachte, thans eiser, gesteld dat hij op 17 december 1931 onwettig was veroordeeld om, op 9 juni 1931, verzuimd te hebben voor een van rechts komende bestuurder de doorgang vrij te laten, daar deze verplichting, zo deed hij opmerken, sedert 1 augustus 1931, de dag van de inwerkingtreding, in dat opzicht, van het koninklijk besluit van 1 juni 1931, niet meer gold dan in uitzonderingsgevallen waaronder de behandelde zaak niet viel.

Het Hof verweet niet aan de rechter dat hij nagelaten had te onderzoeken of het feit begaan was onder de omstandigheden, bepaald bij het koninklijk besluit van 1 juni 1931 en waarop eiser doelde. Na te hebben gereleveerd dat de wet van 1 augustus 1899 de straffen bepaalde welke toepasselijk waren bij overtreding van de reglementen, ter uitvoering van die wet genomen, verwierp het Hof het middel op de grond dat «de gebruikers van de openbare wegen, en onder meer de rijtuigbestuurders, de regels moeten naleven die van kracht zijn op het moment dat zij rijden; bij overtreding van die regels blijven zij strafbaar met de straffen, gesteld bij bovengenoemde wet, zelfs wanneer bedoelde regels ten tijde van het vonnis gewijzigd zijn». En het arrest voegt eraan toe dat, «daar dit de draagwijdte van de wet van 1 augustus 1899 is, het van belang ontbloomt is te onderzoeken of deze wet van artikel 2, lid 2, van het Strafwetboek afwijkt, en ook na te gaan of de bestreden beslissing vaststelt dat de vereisten vervuld zijn welke voor een rijtuigbestuurder, onder de werking van het koninklijk besluit van 1 juni 1931, de verplichting met zich brengen de doorgang vrij te laten voor de bestuurders die van rechts komen» (30).

Dat de bestuurders verplicht zijn de regels na te leven welke vigeren ten tijde dat zij rijden, met als uitvloeisel de strafbaarheid van de overtreding, werd sedertdien nog verklaard door de arresten van 4 juli 1932 (31), 18 februari 1935 (32), 3 juni 1935 (33), 10 februari 1936 (34) en 12 december 1955 (35). Een

arrest van 26 juni 1933 (36) heeft vastgesteld, dat dezelfde verplichting bestaat voor de locomotiefbestuurders op de spoorwegen.

Het arrest van 3 juni 1935 zegt ook dat «trouwens» het reglement van 1 februari 1934 niet elke wettelijke voorrang tussen voertuigen die elkaar op de kruispunten van de openbare weg naderen afgeschaft heeft, dat het de regels, waarbij die voorrang bepaald wordt, alleen wijzigt en dat, «in afwachting van de inwerkingstelling van het nieuw koninklijk besluit», de vroegere regels noodzakelijkerwijze van kracht bleven en, naar de wens der wet, moesten vergezeld zijn van de strafsanctie die de nakoming ervan waarborgde. Deze bijkomende overwegingen lijken echter niet beslissend, en het echte juridische fundament van de uitschakeling in deze zaken van de latere, ten aanzien van de incriminatie zachtere reglementering, schijnt wel te liggen in de vaststelling van het arrest van 29 februari 1932, dat «dit de draagwijdte is van de wet van 1 augustus 1899», welke de straffen bepaalt die toepasselijk zijn bij overtreding van de reglementen, genomen met het oog op haar uitvoering. Zo heeft Raadsheer P. E. Trousse het begrepen die in het *Traité des Nouvelles*, dat aan de algemene beginselen van het Belgisch positief strafrecht gewijd is, schrijft: «De rechtspraak beslist dat artikel 2, lid 2, niet van toepassing is wanneer het gaat om wijzigingen die in reglementen worden aangebracht uit kracht van een wet die onveranderd is gebleven» (37). Wij hebben gezien dat integendeel, de *Juris Classeur Périodique*, in een commentaar bij het arrest van 24 november 1964, precies steunt op de omstandigheid, dat het nieuwe reglement alleen dient tot het bepalen van de bestanddelen van de in de basiswet omschreven misdrijven, om te betogen dat vóór de nieuwe tekst begane feiten overeenkomstig deze tekst dienen te worden gekwalificeerd.

Deze rechtspraak op het stuk van wegverkeer is trouwens maar een aspect van de rechtspraak die, meer in het algemeen, de toepassing van de latere, wat de incriminatie betreft zachtere wet verwerpt, wegens het veranderlijk en tijdelijk karakter — sommige van uw arresten zeggen: in wezen tijdelijk, maar dit bijwoord schijnt hier geen welbepaalde draagwijdte te hebben — van de wets- of reglementaire bepalingen die met elkaar in conflict zijn. In deze zin zijn veel arresten gewezen, en zij hebben betrekking op allerlei materies: controle van de prijzen (38), vereisten bij vervaardiging of levering van bepaalde waren (39), controle op de wissel (40), controle van de reizigers in logementhuizen (41).

Nochtans heeft het Hof in andere arresten eerder, of vooral, de nadruk gelegd, om niet tot die toepassing te komen, op het feit dat de «vaststaande wil» of de «niet twijfelachtige wil» van de wetgever, «van elke bestraffing af te zien voor het verleden én voor de toekomst» niet bewezen was: aldus heeft het zich reeds uitgedrukt op 12 juni 1922 (42).

In een op 16 oktober 1933 berecht geval (43), was de eiser in cassatie veroordeeld, op 25 juli 1933, bij toepassing van de wet van 15 juni 1894 tot vervanging van artikel 317 van het Strafwetboek, ter zake van, op 6 september 1932 drager te zijn geweest van een zakrevolver, een verdoken en geheim aanvalswapen dat verboden was naar luid van de verklaring van 23 maart 1728. Welnu, volgens de wet van 3 januari 1933, die in werking was getreden op 2 juli 1933, waren zakrevolvers geen verboden wapens meer: zij werden als verweerwapens beschouwd en het dragen ervan was voortaan toegestaan om een wettige reden en met een machtiging.

Het Hof vernietigde niet ambtshalve deze veroordeling, hierin de conclusie van de Heer Procureur-generaal Cornil, toentertijd advocaat-generaal, volgende, die de wettigheid der veroordeling ten aanzien van artikel 2 van het Strafwetboek omstandig had getoetst, hoewel eiser zelf geen enkel middel in dat opzicht had voorgesteld ⁽⁴⁴⁾.

Onder de oude wet was het dragen van een zakrevolver altijd een wanbedrijf; onder de nieuwe wet was het geen wanbedrijf meer, dan indien bepaalde vereisten vervuld waren. Het lijdt dus geen twijfel dat, ofschoon de straffen van de wet van 1894 minder zwaar waren dan die van de wet van 1933, de eerste dier wetten, wat de incriminatie betreft, strenger was dan de tweede.

De Heer Procureur-generaal Cornil aarzelde nochtans niet te verklaren, dat de inwerkingtreding van de nieuwe wetgeving ten aanzien van de voorheen gepleegde feiten, ook al waren zij nog niet definitief gevonnist, geen gevolgen had, omdat, daar de bedoeling van de wetgever van 1933 om af te zien van bestraffing voor het verleden niet vaststond, die feiten niet opgehouden hadden misdrijven uit te maken, hoewel de wetgeving hun voor de toekomst het strafbaar karakter had ontnomen. «Het dragen van een zakrevolver is aan een nieuwe regeling onderworpen, zegde hij, het is niet geoorloofd geworden». En voorts, onder verwijzing naar arresten van 4 juli 1932 en 26 juni 1933: «Zo de wijze van toepassing van een reglementering verandert, blijven diegenen, die de gewijzigde bepalingen vóór de wijziging overtreden hadden, strafbaar na de wijziging».

Men zal zeggen dat in dit geval, en anders dan in de gevallen welke tot de arresten van 10 oktober 1910, 19 december 1910 en 18 januari 1926 hadden geleid, het niet denkbaar ware geweest dat het Hof aan een rechter in feitelijke aanleg zou hebben opgelegd te onderzoeken of de elementen van het nieuwe misdrijf verenigd waren: het ligt voor de hand dat het de verdachte op 6 september 1932 onmogelijk zou zijn geweest zich te voorzien van een machtiging welke de wet toenmaals niet kende. Maar dit doet misschien de broosheid van de begrippen uitkomen die ten grondslag lagen aan deze drie arresten, waarvan de doctrine trouwens niet beperkt kon blijven tot de wegverkeerszaken.

Drie recente arresten hebben de impliciete oplossing van het arrest van 16 oktober 1933 bevestigd.

Op 20 juli 1962 heeft het Hof als wettig beschouwd een veroordeling, uitgesproken na de inwerkingtreding van de wet van 1 augustus 1960 betreffende het vervoer van zaken met motorvoertuigen tegen vergoeding, wegens feiten begaan onder de werking van het koninklijk besluit nr. 248 van 5 maart 1936 dat hetzelfde voorwerp had en dat door voormelde wet is opgeheven. Aan eiser was, volgens het arrest, ten laste gelegd zaken met een motorvoertuig tegen vergoeding te hebben vervoerd «zonder vergunning». Welnu, het koninklijk besluit van 5 maart 1936 eiste de vergunning van de Dienst voor wegvervoer, terwijl de wet van 1 augustus 1960 alleen aan de minister die het wegvervoer onder zijn bevoegdheid heeft, of aan zijn gemachtigde, de macht verleent om de vervoerbewijzen en -vergunningen af te geven. Het arrest verklaart dat de feiten strafbaar blijven, omdat zij ook omschreven zijn en gestraft worden door de bepalingen van de wet van 1 augustus 1960, die hetzelfde voorwerp heeft als het opgeheven besluit ⁽⁴⁵⁾. Arresten, onderscheidenlijk gewezen op 20 mei en 24 juni 1963 passen dezelfde redenering toe op de weigering de inlichtingen te verstrekken welke gevraagd worden met het oog op de

statistische onderzoeken; in deze materie waren met elkaar in conflict, enerzijds, de wetten van 2 juni 1856 en 18 december 1936, en, anderzijds, de wet van 4 juli 1962 ⁽⁴⁶⁾.

Uit de aldus sedert 29 februari 1932 gewezen arresten, valt af te leiden dat het Hof, alvorens op de incriminatie het begrip van de retroactiviteit der zachtere wet toe te passen, de bedoeling van de wetgever wil doorgronden en wil nagaan of hij «de niet twijfelachtige wil» heeft gehad om «van bestraffing, zowel voor het verleden als voor de toekomst, af te zien».

Deze wil moet niet alleen vaststaan, maar hij wordt zelfs van meet af buiten beschouwing gelaten, wanneer de vroegere wet een tijdelijk en veranderlijk karakter had. Hij is evenmin denkbaar wanneer, zoals op het stuk van wegverkeer, de in conflict zijnde bepalingen slechts maatregelen zijn tot uitvoering van een wet die de feiten, begaan met overtreding van die bepalingen, hun karakter van misdrijf heeft willen doen behouden, bijaldien ook latere bepalingen dat karakter alleen onder andere vereisten handhaven.

Het Hof neemt dezelfde houding aan in de gevallen waarin de nieuwe wet het misdrijf niet slechts wijzigt, maar het doet wegvallen.

Een voetnoot, in het Bulletin van 's Hofs arresten verschenen onder een arrest van 20 maart 1922 ⁽⁴⁷⁾, stelt vast dat dit arrest in zeer beknopte bewoordingen beslecht «de vraag van de niet-toepassing van artikel 2, paragraaf 2, van het Strafwetboek op de besluiten, ontstaan uit bijzondere omstandigheden en gewettigd door het algemeen belang op het tijdstip dat zij genomen zijn, en die opgehouden hebben gewettigd te zijn omdat de bijzondere omstandigheden niet meer bestaan. Het feit dat die besluiten ingetrokken zijn brengt niet mee, dat diegenen die het verbod overtreden hebben toen het bestond niet meer kunnen gestraft worden». Het ging, zoals in het geval dat tot het bovengenoemde arrest van het Hof van beroep te Brussel van 20 september 1921 had geleid, over een conflict tussen het koninklijk besluit van 9 augustus 1920 en dat van 2 maart 1921. Het arrest van 20 maart 1922 wijst erop, dat het koninklijk besluit van 2 maart 1921 de bestraffing van de feiten, gepleegd toen het koninklijk besluit van 9 augustus 1920 nog van kracht was, niet heeft afgeschaft.

Op 12 juni 1922, in een arrest dat in het Bulletin onmiddellijk volgt op het hiervoren aangehaalde van dezelfde datum, constateert het Hof, dat niets aantoonde dat de wetgever de wil heeft gehad «als nutteloos voor de openbare orde of als onrechtvaardig aan te zien de bestraffing van feiten die als misdrijven worden aangemerkt gedurende het vigeren van wetten welke tot doel hebben een maatschappelijk belang van primordiale noodzakelijkheid in stand te houden» ⁽⁴⁸⁾.

Naar luid van een arrest van 23 oktober 1950, is een tijdelijke wetsbepaling, waarop artikel 2 van het Strafwetboek niet van toepassing is, artikel 4 van de besluitwet van 24 mei 1944 betreffende de bescherming van de geallieerde legers, hetwelk voor de toepasselijkheidsduur van deze besluitwet als misdrijf aanmerkt, onder meer het feit een persoon om te kopen die deel uitmaakt van of in het gevolg is van een in België optredend geallieerd leger ⁽⁴⁹⁾.

Hetzelfde is beslist ten aanzien van de wet van 3 maart 1954 betreffende de opening, vergroting of uitbreiding van zekere kleinverkoopinstallaties. Uw arrest van 9 mei 1960 brengt in herinnering, dat artikel 2, lid 2, van het Strafwetboek niet toepasselijk is op bepalingen die slechts een tijdelijk karakter vertonen, tenzij de wet anders beslist, en het stelt vast dat ter zake het tijdelijk karakter blijkt, zowel uit de

tekst van artikel 1 van de wet als uit de parlementaire voorbereiding van deze wet, in de loop waarvan is gezegd, dat die wet het karakter van een overgangs-reglementering had waarvan het enige doel was aan de handeldrijvende middenstand de nodige tijd van aanpassing te gunnen alvorens naar het gemene recht terug te keren ⁽⁵⁰⁾.

Nog een voorbeeld van strafbepalingen die als een in wezen tijdelijke reglementering beschouwd worden, is te vinden in artikel 2 van de besluitwet van 24 oktober 1944, hetwelk het in het verkeer brengen van motorrijtuigen van een vergunning afhankelijk stelde. Het arrest van 4 oktober 1948 brengt de doctrine van het Hof duidelijk tot uiting: artikel 2, lid 2, van het Strafwetboek is niet toepasselijk op reglementen van essentieel tijdelijke aard, tenzij de bepaling die ze opheft anders beschikt. Het tijdelijk karakter van de vroegere bepaling leidt het arrest af uit het toentertijd door de wetgever nagestreefde doel. De niet-retroactiviteit van de latere bepaling nu, blijkt, én hieruit dat deze gemotiveerd was door de overweging dat de bevoorrading van het land in brandstoffen voortaan verzekerd was, én uit de tekst zelf van artikel 2 van de besluitwet van 28 augustus 1946, naar luid waarvan de beperkingsmaatregelen *niet meer* toepasselijk zijn ⁽⁵¹⁾. Zeker is, in elk geval, dat niets in de besluitwet van 1946 de zienswijze kon wettigen, dat de wetgever van bestraffing voor het verleden had willen afzien.

Ter zake van bestrijding van de rundertuberculose, verklaart het arrest van 20 februari 1961, dat de bestreden beslissing er terecht op wijst dat het koninklijk besluit van 10 december 1958 moet aangezien worden als een reglementering waarvan het karakter uiteraard veranderlijk en tijdelijk is, daar dit karakter blijkt uit de wijzigingen zelfs welke door het koninklijk besluit van 2 oktober 1959 in deze reglementering zijn aangebracht ⁽⁵²⁾.

De omzichtigheid, waarmee het Hof op de incriminatie het beginsel van de retroactiviteit der zachtere wet toepast, verklaart dat, bij de vele arresten welke deze toepassing verwerpen, men er slechts twee vindt die ze aannemen.

Het eerste van deze arresten, dat op 20 juni 1955 werd uitgesproken, willigde de voorziening in die door een verdachte was ingesteld tegen een beslissing waarbij hij op 4 januari 1955 was veroordeeld ter zake van overtreding van de wet van 12 mei 1948 houdende bepaling der voorwaarden tot de opening of vergroting van zekere inrichtingen voor detailverkoop, hoewel deze wet was opgeheven bij de wet van 3 maart 1954. Toepassing van het tweede lid van artikel 2 van het Strafwetboek had de rechter in feitelijke aanleg uit gesloten, op de grond dat de wet van 12 mei 1948 het karakter van een tijdelijke en uitzonderlijke reglementering had. Het arrest van het Hof vermeldt nauwgezet de redenen waarom die wet dat karakter niet had gehad: zij vertoonde generlei «intrinsiek» tijdelijk karakter en bevatte geen enkele bepaling die de duur van haar toepassing beperkte; *niets liet derhalve het vermoeden toe dat de wetgever bij haar voorbereiding geen definitieve werking zou bedoeld hebben*; de maatregelen welke de wet voorschreef bleken niet aan bijzondere en tijdelijke omstandigheden te zijn gebonden, maar drukten de principes uit op grond waarvan de wetgever op dat tijdstip oordeelde dat het stelsel van de verdeling van de verbruiksproducten moest worden geregeld; uit de wijziging, in 1954, van de aldus in 1948 vastgestelde regelen kon niet worden afgeleid dat die regelen een tijdelijk karakter hadden. Maar het arrest voegt eraan toe, dat niets in de wet van 3 maart 1954 erop wijst dat de wetgever, door uitdrukkelijk de wet van 1948 in te trekken, de uitwerking

hiervan alleen tot de toekomst heeft willen beperken ⁽⁵³⁾.

Het tweede arrest werd gewezen op 17 februari 1964. Om te beslissen dat het feit, onder de werking van de besluitwet van 2 december 1946 betreffende de stedsbouw, en dus vóór de vankrachtwording van de wet van 29 maart 1962 houdende organisatie van de ruimtelijke ordening en van de stedsbouw, te hebben gebouwd zonder inachtneming van de bepalingen van een algemeen plan van aanleg, niet meer strafbaar was sedert de inwerkingtreding van die wet, constateerde het Hof, enerzijds, dat volgens haar artikel 64 alleen diegenen strafbaar waren die de bepalingen van de bijzondere plannen van aanleg overtraden, en anderzijds, dat de nieuwe wet niet bepaalde dat voormeld artikel 64, hetwelk in de behandelde stof artikel 18 van de besluitwet van 2 december 1946 verving, geen terugwerkende kracht had ⁽⁵⁴⁾.

Ik heb de nadruk gelegd op de overweging, in het arrest van 20 juni 1955, dat niets toelaat te vermoeden dat de wetgever bij de voorbereiding van de vroegere wet geen «definitieve werking» zou bedoeld hebben.

Daar de wetgever zeker niet zo overmoedig is iets definitiefs te willen tot stand brengen in de absolute zin van het woord, moeten wij begrijpen dat, volgens het arrest, de wet van 12 mei 1948 was, hetgeen onder andere Bouzat en Pinatel heten een *duurzame* wet, in tegenstelling tot de tijdelijke wet.

Welnu, al maakt het arrest van 17 februari 1964 geen gewag van de wil van de wetgever bij de voorbereiding van de vroegere wet, namelijk de besluitwet van 2 december 1946, er blijkt niettemin uit de considerans van deze besluitwet, dat zij is genomen «in afwachting van een wetgeving op den stedsbouw»: de besluitwet van 2 december 1946 had dus zeker geen definitief of duurzaam karakter, maar vormde integraal in wezen een voorlopige wetgeving.

Hoe te verklaren, dat het Hof in deze twee tegen- gestelde gevallen dezelfde oplossing heeft aangenomen?

De verklaring is misschien eenvoudig.

Wanneer de wetgever, na een wet te hebben genomen die, zoals hij ze opvatte, een duurzame, dit wil zeggen een in beginsel definitieve wet was, deze wet opheft, dan erkent hij zodoende reeds dat zij slecht was, zonder dat er trouwens behoeft onderscheiden te worden naar gelang hij ervan afziet voor de toekomst op te treden in de materie waarop zij betrekking had, of hij de opgeheven wet vervangt door andere bepalingen die hij acht beter te zijn.

Wanneer de wetgever een wet uitvaardigt in een materie die niet rijp is, maar waarin met spoed maatregelen dienen te worden getroffen «in afwachting» van een duurzame, dit is een in principe definitieve wetgeving, dan neemt hij bij voorbaat aan dat deze voorlopige wet niet goed is, want, indien zij dat was zou het niet nodig wezen er een andere voor te bereiden. Zulke wet streeft ditmaal niets anders na dan in het noodzakelijkste te voorzien. In zoverre de bepalingen die zij inhoudt niet in de latere wet overgenomen worden, is ook zij een slechte wet ⁽⁵⁵⁾.

In beide gevallen, en hier zijn de arresten van 20 juni 1955 en 17 februari 1964 van dezelfde strekking, is de vroegere wet, in werkelijkheid en ronduit gezegd, het gevolg van een dwaling. Misschien kon deze dwaling niet voorzien worden in het eerste geval. Wel werd zij in het tweede van meet af aan als mogelijk beschouwd. Dat doet er niet toe. Telkens gaat het om bepalingen die, hoewel bestemd om een in beginsel blijvende toestand te regelen, daarna tot dit doel ongeschikt werden geoordeeld. Doordat de wetgever ze opheft, geeft hij toe dat men ze niet had behoeven te nemen.

Hoe dan nog vol te houden, dat zij moeten worden toegepast, zelfs op feiten die werden begaan toen zij onbetwistbaar een bindend karakter hadden? Er werd eens geezgd, dat hij die onnodig straft tegen Gods barmhartigheid in opstand komt ⁽⁵⁶⁾; wat moeten we dan denken van een straf die haar wettelijke rechtvaardiging alleen in een dwaling van de wet zelve zou vinden?

De huidige doctrine van het Hof, omtrent de toepassing op de incriminatie van het beginsel van de retroactiviteit der minder strenge wet, kan dus samengevat worden als volgt:

De latere wet is minder streng, wanneer zij het karakter van misdrijf van een feit doet wegvallen, of wanneer zij aan de elementen welke de vroegere wet eiste om een feit als misdrijf aan te merken een nieuw element toevoegt.

De latere, minder strenge wet werkt alleen terug indien de vroegere wet niet gepast was, zelfs op het tijdstip dat zij genomen werd, of wel indien de wetgever de wil heeft geuit voor het verleden af te zien van de bestraffing die zij behelsde.

Deze wil wordt niet vermoed.

De aard van de opgeheven wet kan zelfs de tegen-gestelde wil doen vermoeden. Aldus rechtvaardigen tijdelijke beschikkingen, genomen voor een bepaalde tijd wegens bijzondere omstandigheden, wettig de vervolging van de misdrijven begaan terwijl zij vigeerden, zelfs zo zij niet meer van kracht zijn. Hetzelfde geldt voor bepalingen waarin achtereenvolgens dezelfde wil van de wetgever om dezelfde stof te regelen concrete vorm krijgt.

* * *

Wanneer hetzelfde feit, in alle elementen beschouwd, onder de nieuwe wet hetzelfde misdrijf, maar met andere straffen gestraft, blijft uitmaken, vindt het tweede lid van artikel 2 van het Strafwetboek zijn wettelijke toepassing.

Roubier is van oordeel dat, wanneer de straffen dezelfde zijn, de rechter de nieuwe wet moet toepassen, want zij is het, zegt hij, die «het tijdstip van het tot stand brengen van de juridische situatie aangeeft, de gelijkheid in de strengheid van het strafrecht stemt met de juridische gelijkwaardigheid der resultaten overeen, en de vroegere feiten blijven onaange-roerd» ⁽⁵⁷⁾. De auteur haalt in deze zin een arrest van de criminele kamer van 12 mei 1906 aan. Maar men mag menen dat de enige onregelmatigheid welke de feitenrechter het gevaar zou lopen ten deze te begaan, zou wezen in zijn uitspraak diegene van de twee bepalingen *aan te duiden* die niet van toepassing is, in plaats van die welke het wel is; zulke onregelmatigheid immers kan, krachtens artikel 411 van het Wetboek van strafvordering, niet tot cassatie aanleiding geven.

Als voorbeeld van een arrest dat de verplichting voor de rechter, om de straf, bij de nieuwe wet gesteld, toe te passen indien zij minder zwaar is, kan de uitspraak van 27 maart 1905 aangehaald worden, op het stuk van het in bezit hebben van saccharinehoudende producten ⁽⁵⁸⁾. Verscheidene recente arresten hebben, omgekeerd, de wettigheid bekrachtigd van de toepassing van de minder zware straf die bij de vroegere wet bepaald is: het arrest van 20 juli 1962 op het stuk van vervoer van zaken met motorvoertuigen tegen vergoeding ⁽⁵⁹⁾ en de arresten van 20 mei en 24 juni 1963 ter zake van statistische onderzoeken ⁽⁶⁰⁾.

Daar ligt geen moeilijkheid ⁽⁶¹⁾, maar wellicht verdient een indirect gevolg van deze regel hier aangeduid te worden: zo de nieuwe wet de op een misdaad

gestelde straf vermindert en deze misdaad, die voorheen niet correctionaliseerbaar was, het ingevolge de strafvermindering wel wordt, dan zal de correctionalisering toepasselijk zijn op de misdaden, gepleegd vóór het inwerkingtreden van de nieuwe wet. In dezer voege heeft uw arrest van 6 december 1937 beslist: een raadkamer had een niet correctionaliseerbare misdaad naar de correctionele rechtbank verwezen, waarop deze rechtbank zich onbevoegd verklaard had; nadat echter een wet later de correctionalisering van zulke misdaad toegestaan had, vernietigde het Hof, bij regeling van rechtsgebied en na vastgesteld te hebben dat de rechtbank zich terscht onbevoegd verklaard had, niettemin het vonnis en hield het de beschikking van de raadkamer in stand, onder aanhaling dat die beschikking wettelijk was ten aanzien van de nieuwe wetgeving ⁽⁶²⁾.

Een arrest van 26 februari 1934, in een geval waarin uit de vaststellingen van de rechter in feitelijke aanleg bleek, dat de verdachte, die gezond van geest was op het tijdstip van de feiten, begaan vóór de inwerking-treding van de wet tot bescherming van de maatschappij van 9 april 1930, ten tijde van het vonnis, gewezen na de inwerkingtreding van die wet, aangedaan was door erge geesteszwakheid waardoor hij onbekwaam was zijn daden te beheersen, besliste dat de feitenrechter «de in het middel aangeduide wetsbepalingen», waaronder artikel 2 van het Strafwetboek voorkwam, juist had toegepast door te weigeren een straf uit te spreken en door de nieuwe wet toe te passen ⁽⁶³⁾.

Hoewel de internering van de abnormalen, zoals de Heer Procureur-generaal Leclercq heeft opgemerkt in een voetnoot, bij dit arrest in de Pasicrisie verschenen, een straf is in de zin van dit woord in de Grondwet, is het er geen in de zin van artikel 7, noch derhalve van artikel 2, van het Strafwetboek. In die zaak was er dus niet in de eigenlijke betekenis een conflict tussen twee straffen, maar tussen een straf en een veiligheidsmaatregel die in de plaats van de straf was gesteld. Het arrest wijst erop, dat, zo de rechter erkende dat de verdachte verkeerde in een van de staten, omschreven in artikel 1 van de wet op de bescherming van de maatschappij, hij op hem geen straf mocht toepassen, daar de bedoeling van de wetgever kennelijk was geweest het strafbegrip uit te sluiten uit het op de abnormalen toe te passen stelsel.

Mag men betwijfelen of de dader van het feit, dat misdaad of wanbedrijf wordt geheten, altijd liever een internering heeft dan een veroordeling tot een straf, toch moet er aangenomen worden dat, naar de gangbare mening, de maatregel die in zijn voorwerp vooral beoogt de maatschappij te beschermen en de delinquent te «herwinnen», noodzakelijk moet worden beschouwd als minder streng voor hem, vergeleken bij het lijden dat de straf, hoe licht zij ook is, belichaamt. Misschien zou het evenwel beter met de gewone realiteit der dingen stoken, te erkennen dat de terugwerkende kracht hier moet gelden, niet om het beginsel van de toepassing van de zachtste wet, maar omdat de bescherming van de maatschappij gebiedt dat ten spoedigste de tot die bescherming geschikte maatregelen worden getroffen, zelfs zo die maatregelen in de wet niet bestonden toen de feiten plaats grepen die het gevaar hebben aangetoond. In de zaak waarop het arrest van 26 februari 1934 werd gewezen, had het aangevallen arrest deze gedachte geuit, door te zeggen dat de wetgever de bij de wet van 9 april 1930 ingevoerde maatregelen niet had beschouwd «als straffen zijnde», en door daaruit af te leiden dat «artikel 2 van het Strafwetboek noch in paragraaf 1, noch in paragraaf 2 op de zaak toepasselijk is». De mening is dus gewettigd dat, waar het arrest van 26 februari 1934 verklaart dat

de bestreden beslissing artikel 2 van het Strafwetboek « juist heeft toegepast », het in werkelijkheid bedoelt, dat het Hof van beroep terecht geweigerd heeft dit artikel toe te passen in een materie waaraan het in werkelijkheid vreemd is.

Dat veiligheidsmaatregelen in het algemeen buiten het toepassingsgebied van de beginselen of de regelen betreffende de retroactiviteit liggen, wordt heden door de meeste auteurs aangenomen met soms, weliswaar, bepaalde nuances ⁽⁶⁴⁾.

Uw Hof heeft dit in elk geval duidelijk gezegd naar aanleiding van de internering der abnormalen, in een arrest van 21 juni 1965 ⁽⁶⁵⁾.

Het conflict was in casu ontstaan, niet tussen een wet die een straf stelde en een wet die de internering bepaalde, maar tussen twee wetten die allebei de internering voorschreven. Het feit was gepleegd op 6 augustus 1964 en de raadkamer had op 2 oktober 1964 de internering van de verdachte gelast gedurende tien jaar, zodoende artikel 19 van de wet van 9 april 1930 toepassende. Echter was op 1 september 1964 van kracht geworden de wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en de gewoontemisdadigers, en deze wet staat de rechter niet meer toe de internering voor een bepaalde tijd te gelasten: zij bepaalt in artikel 7 alleen de internering, zonder aanduiding van een tijdsduur ⁽⁶⁶⁾. Bezwaarlijk kan worden betwist, dat een internering, die in feite levenslang kan zijn, strenger is dan een in de tijd begrensde internering zelfs zo deze verlengd kan worden. Toch heeft het Hof de beschikking vernietigd, in zover zij een grens van die maatregel had vastgesteld.

* * *

Begeven wij ons van het gebied van de incriminatie en de straf op dat van de rechtspleging, dan merken wij dat zowel in de doctrine als in de rechtspraak veel onzekerheid heerst.

Onder de titel « De la rétroactivité des lois de procédure », schrijft Donnedieu de Vabres in zijn *Traité de droit criminel* eerst: « De regel der niet-retroactiviteit is niet van toepassing op de vormwetten. Een nieuwe procedurewet moet onmiddellijk op de hangende processen worden toegepast. Dit eist het maatschappelijk belang, vermits de nieuwe wet geacht wordt beter te zijn dan de oude. De beklaagde kan zich niet op een tegengesteld belang beroepen. Procedurevormen zijn nooit een vast recht. Aanspraak erop te maken is verenigbaar noch met de geest, noch met de letter van de regel *nullum crimen, nulla poena sine lege* ». Maar terstond constateert de schrijver dat deze regel gepaard gaat met uitzonderingen, waarvan de draagwijdte min of meer ruim is, naar gelang het vorm-, bevoegdheids- of verjaringswetten geldt ⁽⁶⁷⁾.

Bouzat en Pinatel, in hun *Traité de droit pénal et de criminologie*, geven onder de titel « Les lois de forme » hetzelfde beginsel, met aanhaling van verscheidene voorbeelden van toepassing, maar vervolgens sommen zij de « hoe langer hoe talrijker » uitzonderingen op welke de jurisprudentie aanneemt. In een bijzondere afdeling behandelen zij de verjaringswetten, en wijzen zij dienaangaande op een ommekeer die zich in 1931 voorgedaan heeft in de rechtspraak van het Franse Hof van Cassatie, wat de verjaring van de publieke vordering betreft, en op een arrest van hetzelfde Hof van 26 december 1956, hetwelk nochtans, betrekking hebbende op de verjaring, niet van de vordering maar van de straf, in elk geval vreemd lijkt aan artikel 4 van het Franse Strafwetboek ⁽⁶⁸⁾.

Het zou een onbegonnen werk zijn, hier de lijst

op te maken van alle stoffen waarop een enigszins vruchtbare verbeelding de toepassing zou kunnen voorstellen, hetzij van het beginsel van de retroactiviteit van de zachtste wet, hetzij, bij wege van een veruimende uitlegging, van het tweede lid van artikel 2 van het Strafwetboek. Laten wij, onder de materies welke de delicaatste problemen kunnen doen rijzen, evenwel vermelden de bevoegdheid, de aanleg en de ontvankelijkheid van de publieke vordering.

Omtrent de bevoegdheid van de strafrechter om over de burgerlijke vordering uitspraak te doen bij opheffing van de strafwet, is door het Franse Hof van Casatie op 12 december 1954 een arrest gewezen, waaraan een grondig uitgewerkt verslag van Raadsheer Pepy was voorafgegaan ⁽⁶⁹⁾, en dat in de *Journal du Palais* van 1960 door de heer P. Level geannoteerd werd ⁽⁷⁰⁾.

Aangaande de bevoegdheid ten aanzien van de publieke vordering, heeft U in de laatste jaren talrijke arresten uitgesproken die allemaal, gewezen op voorzieningen of tot regeling van rechtsgebied, het beginsel gehuldigd hebben dat, tenzij er een uitdrukkelijke bepaling bestaat, een wijziging van de bevoegdheidsregelen toepasselijk is op rechtsplegingen in de loop waarvan nog geen beslissing over de grond is gevallen. Tot deze arresten hebben aanleiding gegeven, enerzijds, zekere uitzonderlijke wetsbepalingen, genomen wegens de staat van oorlog, anderzijds, de wet van 27 februari 1958 tot wijziging van het Wetboek van militair strafrecht en van titel 1 van het Wetboek van strafrechtspleging voor het leger, en de wet van 21 februari 1959 tot wijziging van artikel 138 van het Wetboek van strafvordering ⁽⁷¹⁾.

Terwijl het beginsel van de retroactiviteit der bepalingen op de bevoegdheid gemakkelijk te verdedigen is, blijkt de verantwoording van de afwijking van dit beginsel, wanneer de kennismemende rechter vóór de inwerkingtreding van de nieuwe wet een beslissing over de grond heeft gewezen, minder duidelijk, en de heer Donnedieu de Vabres heeft in een commentaar bij een arrest van het Hof te Caen, van 11 september 1941, niet gearzeld te zeggen, dat de ware verantwoording van deze afwijking « gelegen is in de onaanvaardbare anomalieën welke de tegengestelde oplossing met zich zou brengen » ⁽⁷²⁾. Een arrest van het Franse Hof van Casatie van 23 maart 1960 heeft zich erbij bepaald dienaangaande te zeggen dat, « anders dan de procedure- en instructiewetten, die van bij hun afkondiging de aangevangen zaken beheersen, in welke staat de rechtspleging ook verkeert, de bevoegdheidswetten bij het stilzwijgen van de wet moeten worden geacht buiten hun werking gelaten te hebben de processen waarin, reeds voordat de wet ten uitvoer kon worden gebracht, een beslissing over de feitelijke inhoud is gegeven, ook al zou tegen deze beslissing hoger beroep zijn aangetekend en zouden de rechters in de tweede graad geen einduitspraak hebben geveld vóór de afkondiging van de nieuwe wet, wat ter zake het geval was » ⁽⁷³⁾. Ons Hof heeft zich in de arresten, door mij aangehaald op dit punt niet uitgesproken ⁽⁷⁴⁾.

Wat de aanleg betreft, is een besluit van de secretarissen-generaal der ministeries, van 27 juni 1942, tot wijziging en aanvulling van de besluitwet van 27 oktober 1939 betreffende de bevoorrading van het land, aanleiding geweest tot drie arresten, onderscheidenlijk gewezen op 26 juni en 29 november 1943, en op 10 januari 1944 ⁽⁷⁵⁾.

Eigenlijk kon de vraag van de retroactiviteit niet gesteld worden in verband met die aangelegenheid, want de tekst van artikel 9 van het besluit regelde

ze zelf: hij zegde dat de rechtspleging, voorzien bij paragraaf 2 van artikel 10 van de besluitwet van 27 oktober 1939, zoals dit artikel gewijzigd werd door artikel 6 van het besluit van 27 juni 1942, dit wil zeggen met inbegrip van de aanstelling van een speciaal aangewezen enige rechter, die in eerste en laatste aanleg uitspraak doet, van toepassing zou wezen op de verdachte die meer dan tien dagen na de inwerkingtreding van het besluit vóór het vonnisgerecht zou worden gebracht. De arresten van het Hof uiten nochtans het beginsel, dat de bepaling van artikel 2, lid 2, van het Strafwetboek, die de strafbare feiten en de daarop toepasselijke straffen bedoelt, geen betrekking heeft op de regelen omtrent de rechtspleging en de aanleg.

Aangaande de verjaring van de publieke vordering, werd door de gronden van een arrest van 20 mei 1886 de omgekeerde oplossing aangenomen. Dit arrest herinnert eraan, dat in strafzaken het beginsel van de niet-retroactiviteit der wetten verzacht wordt ten voordele van de dader van het misdrijf, telkens wanneer de ten tijde van het vonnis vigerende straf minder zwaar is dan die welke ten tijde van het misdrijf was gesteld, en het verklaart dat «hieruit noodwendig en zelfs a fortiori voortvloeit, dat het te niet gaan van de publieke vordering door de verjaring eveneens moet geregeld worden overeenkomstig de wet welke ten tijde van het vonnis vigeert, wanneer deze voor de verdachte gunstigere wet dan de vroegere de verjaring als ingetreden beschouwt» (76).

In de doctrine blijft dit een controversionele vraag (77). Het Franse Hof van Cassatie heeft het beginsel van de niet-retroactiviteit ter zijde geschoven in een arrest van 2 april 1927 hetwelk, onder vaststelling dat een wet van 2 mei 1924 de verjaringstermijn voor het wanbedrijf van valse aangifte van oorlogswinsten op vijf jaar had gebracht, beslist heeft, «dat in het aanhangige geval er op deze wet diende te worden gesteund, daar de verdachte geen daartegen ingaand recht bezat» (78). Zo ook zegt een arrest van 16 mei 1931, dat een bepaling, waarbij de termijn van een verjaring gewijzigd wordt, toepasselijk is op alle vorderingen, ontstaan vóór de afkondiging van deze bepaling, terwijl het aan de aldus gegeven algemene regel het enige voorbehoud vastknoopt, «dat zij nog niet zijn verjaard» (79).

Evenwel noemt de heer Olivier KuhnMunch de jurisprudentie van dit Hof wisselend en onvast (80). Het laatste van de door deze auteur aangehaalde arresten, dat werd gewezen op 12 mei 1959, beslist dat de wet van 15 november 1956, tot wijziging van artikel 640 van het Wetboek van strafvordering, «die een strengere tekst is en tot de verjaring van de vordering ter zake van overtredingen uitbreidt de voor de misdaden en wanbedrijven bepaalde oorzaken van stuiting, vanaf haar inwerkingtreding toepasselijk was, daar zij een vormwet was» (81).

De door het Franse arrest van 15 mei 1931 voorgestelde oplossing nam de Belgische wetgever aan in de wet van 30 mei 1961. De verjaringstermijn werd bij contraventionalisering van een wanbedrijf gebracht van zes maanden op één jaar. Volgens artikel 3 van de wet zijn haar bepalingen van toepassing op de vorderingen, ontstaan uit feiten die aan de inwerkingtreding van de wet zijn voorafgegaan, maar dit is alleen het geval indien de termijn van de verjaring niet reeds bereikt is. Uw arrest van 1 oktober 1962 heeft dan ook een vonnis vernietigd waarbij op 28 september 1961 uitspraak gedaan was over de vervolging ter zake van een op 19 april 1960 begaan gecontraventionaliseerd wanbedrijf. De vernietiging is

hierop gesteund dat, daar geen oorzaak van schorsing zich had voorgedaan, de verjaring noodzakelijk bereikt was op 19 april 1961 (82). Het spreekt vanzelf dat, zoals U op 6 juni 1962 hebt beslist, hiertoe steunende op het ontbreken, in de wet van 30 mei 1961, van een bepaling die afwijkt van het algemeen beginsel naar hetwelk de overeenkomstig de vroegere wet verrichte daden hun gevolgen blijven hebben, de daden die de verjaring van de burgerlijke vordering stuiten en die rechtsgeldig zijn verricht door de benadeelde persoon onder de werking van en in conformiteit met de wet van 17 april 1878, niet opgehouden hebben hun gevolgen voort te brengen, waaronder de stuiting van de verjaring van de publieke vordering, na de inwerkingtreding van de nieuwe wet, in weerwil van de impliciete opheffing door deze wet van de bepaling van artikel 25 van de wet van 17 april 1878 (83).

Maar de verjaring van de publieke vordering is niet de enige oorzaak van het te niet gaan van deze vordering, en er is geen deugdelijke reden te zien waarom een andere oplossing zou aangenomen worden wat de andere oorzaken betreft. De beginselen, in het arrest van het Hof van 20 mei 1886 tot uiting gebracht, blijven dus actueel.

Deze actualiteit blijkt ook hieruit, dat artikel 2 van de wet van 17 december 1963, hetwelk ten gevolge van een amendement van de regering aangenomen werd, lid 3 van artikel 508bis van het Strafwetboek heeft opgeheven, uit kracht van welke bepaling, op het stuk van flessentrekkerij, de betaling van de prijs en eventueel van de door de klagende partij voorgeschoten gerechtskosten, alsmede de afstand door deze partij, de publieke vordering deden vervallen.

In tegenstelling tot de wet van 30 mei 1961, houdt de wet van 17 december 1963 geen overgangsbepalingen in, en de parlementaire voorbereiding verschaft niet de minste aanwijzing nopens de mening welke bij de leden van de wetgevende kamers heeft kunnen bestaan aangaande de uitwerking van die abrogatie op de hangende vervolgingen. De regering harerzijds had zich erbij bepaald het amendement te verantwoorden door de overweging dat zij, door reeds op dat tijdstip het 3de lid van artikel 508bis op te heffen, alleen maar vooruit liep op de wijzigingen die waren voorgesteld in het wetsontwerp betreffende de bedrogsdelicten in de Beneluxlanden (84).

Hier schuilt buiten kijf een moeilijkheid voor de rechtbanken die, uitspraak te doen hebbende over een delict van flessentrekkerij, gepleegd vóór de inwerkingtreding van de wet van 17 december 1963, zouden vaststellen dat de prijs en eventueel de gerechtskosten zijn betaald of dat de klagende partij afstand heeft gedaan, hetzij vóór, hetzij na de inwerkingtreding van de nieuwe wet.

Het arrest van 20 mei 1886 huldigt:

1) het beginsel van de niet-retroactiviteit van de strafwet;

2) de verzachting van dit beginsel, laten wij zeggen de afwijking daarvan, telkens wanneer de ten tijde van het vonnis vigerende straf minder zwaar is;

3) de toepassing, én van het beginsel, én van de afwijking, op de wetten betreffende de verjaring.

Mag men uit deze doctrine van het Hof niet afleiden, dat artikel 2 van de wet van 17 december 1963 geen terugwerkende kracht heeft, en dat, bijgevolg, de door de verdachte gedane betaling of de afstand van de klagende partij, ook al zijn zij na de inwerkingtreding van de wet geschied, de gevolgen behouden welke de vroegere wet daaraan toekende, en dus de publieke vordering doen tenietgaan?

Zoëven heb ik van de klagende partij gesproken,

en met opzet heb ik aldus gezinspeeld op de klacht waarvan artikel 508bis, zoals het uit de wet van 23 maart 1936 bleek, de vervolging afhankelijk stelde, ofschoon deze bepaling eveneens door artikel 2 van de wet van 17 december 1963 is opgeheven.

Want het conflict tussen twee tijdstippen, dat ten aanzien van het tenietgaan van de publieke vordering mogelijk is, kan ook rijzen wat het aan de gang brengen van deze vordering betreft. Dat is de reden waarom Vitu, na de mening te hebben geuit dat voor de regelen der strafrechtspleging het onderscheid tussen zachtere of strengere wetten niet mag gelden, omdat het onmogelijk is, bij gebrek aan een adequate maatstaf, een schaal van de vormwetten naargelang van hun respectieve strengheid op te maken, nochtans aanneemt dat meer als wetten omtrent de grond dan als vormwetten moeten worden beschouwd niet alleen de wetten welke de verjaring in strafzaken regelen, maar ook die welke de vereisten tot uitoefening van de publieke vordering wijzigen ⁽⁸⁵⁾.

In dit opzicht heeft de wet van 17 december 1963 een toestand in het leven geroepen welke het omgekeerde is van die waartoe artikel 450 van het Strafwetboek van 1867 heeft geleid, in zover het de vervolging wegens bepaalde aanrandingen van de eer of de goede naam van bijzondere personen afhankelijk gesteld heeft van de klacht van de beledigde persoon, een vereiste voor de uitoefening van de publieke vordering dat gewis reeds bepaald was door artikel 10 van het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers, maar dat het Strafwetboek van 1810 niet kende. Wij hebben gezien, dat het Hof op 6 april 1868 reeds besliste, dat het ontbreken van een klacht geen beletsel kon opleveren, zelfs na het van kracht worden van het nieuwe Wetboek, voor een veroordeling op een vervolging ingesteld vóór deze vankrachtwording.

Een wet van 16 maart 1964 heeft, evenals de wet van 17 december 1963, de vervolging integendeel vergemakkelijkt in een ander welbepaald geval, namelijk dat waarin een misdaad of een wanbedrijf in het buitenland door een Belg tegen een vreemdeling gepleegd wordt. Artikel 2 van deze wet heeft artikel 8 van de wet van 17 april 1878 opgeheven, dat vervolging in dit geval alleen toestond indien het misdrijf was voorzien in de uitleveringswet of in een van de bepalingen van het Strafwetboek welke de tekst vermeldde.

Ook ditmaal had het Hof spoedig de gelegenheid stelling te nemen: op 12 oktober 1964, tot vernietiging van een arrest dat op 24 februari 1964 de verdachte veroordeeld had wegens in het buitenland gepleegde feiten van flessentrekkerij, zonder vast te stellen dat die misdrijven tegen een Belg waren begaan, besliste het dat de wet van 16 maart 1964, in zover zij de bestraffing in België uitbreidt tot feiten welke, buiten 's Rijks grondgebied gepleegd, onder de werking van de artikelen 7 en 8 van de wet van 17 april 1878 geen vervolging konden wettigen, «bij ontstentenis van een afwijkende bepaling» niet toepasselijk is op feiten die gepleegd zijn vóór haar inwerkingtreding ⁽⁸⁶⁾. In strijd met wat het Hof door het arrest van 5 juni 1950 ten aanzien van de wet van 30 april 1947 had aangenomen ⁽⁸⁷⁾, heeft het dus geweigerd retroactief toepasselijk te verklaren, omdat zij een vervolging ontvankelijk maakte die het voorheen niet was, een bepaling waarin, niettegenstaande de verwarring welke omtrent deze noties heerst, wellicht een vormregel en geen regel omtrent de grond mag gezien worden, vermits zij alleen op de jurisdictionele macht van de Belgische rechter betrekking heeft.

Het karakter van een vormregel zal ongetwijfeld nog gemakkelijker toegekend worden aan de wet van 17 december 1963, waardoor de bepaling werd opgeheven die ter zake van flessentrekkerij de vervolging afhankelijk stelde van de klacht van de benadeelde persoon, daar de niet-ontvankelijkheid van de vordering hier louter relatief en tijdelijk was.

Het Franse Hof van Cassatie heeft op 6 februari 1937 beslist ⁽⁸⁸⁾, dat de bepaling van artikel 146 van het decreet van 20 juli 1934, volgens welke de vervolging tegen de belastingplichtige, die bedrieglijke handelingen heeft aangewend om zich aan de vestiging van de belasting op de handelswinsten te onttrekken, ingespannen wordt zonder voorafgaande ingebrekestelling, terwijl artikel 113 van het décret de codification van 15 oktober 1926 deze ingebrekestelling eiste, niet toepasselijk was op de feiten die aan de inwerkingtreding van het nieuwe decreet waren voorafgegaan.

Het arrest wijst er echter op dat voormeld artikel 146, «verre van een gewone procedurebepaling te zijn, de aan de belasting onderworpen belastingplichtige, het recht ontnemt dat hem was verleend, zich van elke vervolging te bevrijden door zijn aangifte in te dienen of te verbeteren binnen een termijn van vijftien dagen of één maand van de ingebrekestelling». En, in een voetnoot, gepubliceerd in de *Recueil Sirey* van 1937 bij een arrest van 13 februari 1937, na terloops gezinspeeld te hebben op de afschaffing, door het decreet van 1934, van elke voorafgaande procedure, en erop gewezen te hebben dat het arrest van 6 februari 1937 in de zin van de niet-retroactiviteit van die bepaling heeft beslist, keurt de heer Légal deze oplossing goed in de volgende bewoordingen: «Uitgaande van de traditionele distinctie tussen de procedurewetten, die vanaf hun inwerkingtreding toepasselijk zijn zonder onderscheid op alle hangende zaken, en de wetten omtrent de grond, waarvan de bepalingen slechts voor de in de toekomst gepleegde misdrijven gelden, in zover die bepalingen althans strenger moeten worden geacht dan de tekst die zij opheffen, bevindt het Hof van Cassatie terecht, dat artikel 113, door een ingebrekestelling noodzakelijk te maken, niet eenvoudig een voorwaarde tot ontvankelijkheid naar de vorm van het strafgeding had bepaald, maar integendeel de vereisten zelf tot bestaan van het misdrijf raakte, vermits de aanmaning voor de belastingplichtige de mogelijkheid schiep aan elke strafsancie te ontsnappen door zijn aangifte te verbeteren. En daar de tekst van 1934, door de restrictieve voorwaarde af te schaffen welke aldus was opgelegd voor de vervolging, en meteen voor de incriminatie, de toestand van de overtreders zeker verergerd heeft, komt men ertoe hem zonder retroactiviteit toe te passen» ⁽⁸⁹⁾.

Het arrest van 6 februari 1937 vindt dus zijn grondslag in de vaststelling dat ter zake, het ten geschille staande punt in werkelijkheid op de grond van het recht sloeg, namelijk het bestaan zelf van het misdrijf, dit wil zeggen de incriminatie als zodanig. Gewis strookt die uitspraak met een opvatting welke in dat opzicht unaniem is, maar zij zou, mijns inziens, niet kunnen worden ingeroepen tot staving van de doctrine die van de terugwerkende kracht van een latere, minder restrictieve bepaling wil vrijwaren, de bepaling welke de vervolging wegens een reeds voltrokken misdrijf enkel afhankelijk stelt van een louter vormelijke voorwaarde.

In tegenstelling tot onze wet van 16 maart 1964, die door haar artikel 2 de jurisdictionele macht der rechtbanken verruimde, heeft de wet tot bescherming

van de maatschappij van 1 juli 1964, in werking getreden op 1 september 1964, deze macht verkleind, doordat zij niet overgenomen heeft, ten aanzien van de bij toepassing van de wet van 9 april 1930 gelaste interneringen, de bepaling van artikel 22 van deze wet, krachtens welke het rechtscollege, waardoor de internering was uitgesproken, de verlenging ervan kon gelasten.

Het Hof van beroep te Brussel, kamer van inbeschuldigingstelling, heeft dienvolgens bij een arrest van 30 september 1964 een beschikking tot verlenging van internering, door een raadkamer op 9 september 1964 gewezen, te niet gedaan en beslist dat, gezien de wet van 1 juli 1964, de hoven en rechtbanken geen macht meer hebben om dergelijke verlenging te gelasten ⁽⁹⁰⁾.

Deze beslissing is in overeenstemming met de wet ⁽⁹¹⁾.

* * *

Hoewel ik deze bescheiden, studie heb willen beperken tot de beslissingen die uw Hof heeft gewezen, meen ik een vraag, waarover U zich nog niet hebt behoeven uit te spreken, niet te mogen voorbijgaan, ik bedoel een nieuw aspect dat het probleem van de gelding van de strafwet in de tijd is gaan vertonen in België.

Op 29 augustus 1955 is in werking getreden de wet van 13 mei 1955, houdende goedkeuring van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend op 4 november 1950, te Rome, en van het Additioneel Protocol bij dit Verdrag, ondertekend op 20 maart 1952, te Parijs.

Artikel 7 van het Verdrag nu, luidt als volgt:

«1. Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin zal een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was».

«2. Dit artikel staat niet in de weg aan het vonnis en de straf van iemand die schuldig is aan een handelen of nalaten, hetwelk ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde, een misdrijf was overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen welke door de beschaaft volken worden erkend».

Al heeft deze bepaling, die aanleunt bij artikel 11, paragraaf 2, van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, op 10 december 1948, tot grondslag, evenals artikel 2 van het Belgisch Strafwetboek, het tweevoudige beginsel van de wettelijkheid der straffen en de niet-retroactiviteit van de strafwet, toch verschilt zij van deze tekst op verscheidene punten:

1. Met te bepalen dat niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit uitmaakte ten tijde dat het geschiedde, vergt zij niet, om op de incriminatie toegepast te worden, de verruimende uitlegging die, zoals ik hiervoren heb aangestipt, onontbeerlijk is om dezelfde draagwijdte toe te kennen aan artikel 2 van ons Strafwetboek: dit doelt in zijn termen alleen op het misdrijf, dit wil zeggen het handelen of nalaten waarop reeds een straf staat;

2. Het beginsel van de niet-retroactiviteit wat de incriminatie betreft, is niet van toepassing wanneer het handelen of nalaten, ten tijde dat het geschiedde, naar internationaal recht een strafbaar feit uitmaakte;

3. Het verdrag schrijft niet voor dat, bij conflict tussen twee straffen, de minst zware straf wordt toegepast: het verbiedt alleen het uitspreken van een zwaardere straf, dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was; het laat dus de regel van de niet-retroactiviteit van de strengere wet gelden, maar niet de regel van de retroactiviteit van de minst strenge wet; de retroactiviteit in mitius schijnt dus niet eenparig te worden aangenomen, zoals Bouzat en Pinatel nochtans schrijven ⁽⁹²⁾.

4. De afwijking ten aanzien van het handelen of het nalaten dat, ten tijde dat het geschiedde, een misdrijf was overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen welke door de beschaaft volken worden erkend, heeft natuurlijk geen tegenhanger in ons nationaal recht. Zij schijnt overigens alleen te slaan op de oorlogsmisdaden en op de feiten van verraad en samenwerking met de vijand, van zulke aard als die welke in de tweede wereldoorlog gepleegd werden ⁽⁹³⁾.

De volgende conclusies liggen dus voor de hand:

a) Al kan, uit kracht van het eerste lid van artikel 2 van het Strafwetboek, de Belgische rechter geen veroordeling uitspreken wegens een feit hetwelk, op het tijdstip dat het is begaan, naar Belgisch recht geen misdrijf uitmaakte, het verdrag verbiedt hem dit nochtans niet indien dat feit een misdrijf was «naar internationaal recht».

Wat de betekenis en de draagwijdte van deze laatste woorden ook zijn, er mag aangenomen worden dat de tegenstrijdigheid meer schijn dan werkelijkheid is. Immers, het verdrag schrijft niet voor dat het feit, hetwelk naar internationaal recht een misdrijf uitmaakt, wordt gestraft; het bepaalt zich erbij de bestraffing van dergelijk feit toe te staan. De Belgische rechter moet dus het algemeen verbod van de nationale wet inachtnemen, zoals het in artikel 2 van het Strafwetboek vervat is.

b) Al moet de Belgische rechter, uit kracht van het tweede lid van dit artikel, wanneer de straffen, bepaald door de in conflict staande wetten, van elkaar verschillen, de minst zware straf toepassen, het verdrag stelt hem niettemin in staat de zwaarste straf uit te spreken, op de enkele voorwaarde dat deze straf de toepasselijke was op het tijdstip dat het misdrijf gepleegd werd.

Maar hier ook verleent het verdrag hem slechts een mogelijkheid waarvan het aanwenden hem door het interne recht wordt verboden.

Het ziet er dus niet naar uit, dat tussen de twee teksten, wat de incriminatie en de straf betreft, een conflict kan ontstaan.

Kieser zullen de vragen zijn die kunnen rijzen in verband met de regelen betreffende de vereisten tot ontvankelijkheid en de wijzen van tenietgaan van de publieke vordering, wanneer er geoordeeld wordt, hetzij door een verruimende uitlegging van het tweede lid van artikel 2 van het Strafwetboek, hetzij uit kracht van het algemeen beginsel waarvan deze bepaling uitgaat, dat op deze regelen, beschouwd als wetten omtrent de grond, dient toegepast te worden het begrip van de niet-retroactiviteit van de wet die een zwaardere straf stelt dan de vroegere wet.

Aldus, in deze theorie en zo dit ook de draagwijdte van artikel 7, 1, van het verdrag was, wanneer de rechter sinds de inwerkingtreding van de wet van 17 december 1963 tot opheffing van lid 3 van artikel 508bis van het Strafwetboek nog een veroordeling zou uitspreken, wegens een vóór deze inwerkingtreding gepleegd wanbedrijf van flessentrekkerij, in weerwil van de afstand van de klagende partij of van de betaling van de prijs en eventueel van de door deze partij reeds gekweten gerechtskosten, dan zou hij niet alleen artikel 2 van het Strafwetboek of een algemeen beginsel van het Belgisch recht, maar ook artikel 7, 1, van het verdrag miskennen.

Wat er van ons intern recht ook zij, niets wettigt nochtans de opvatting dat de makers van het verdrag de bedoeling gehad hebben om in artikel 7, 1, aan de woorden «een zwaardere straf» de zoëven aangeduide draagwijdte, en niet hun gebruikelijke zin te geven.

Bij het onderzoek van de tot op heden gepubliceerde beslissingen van de Europese Commissie voor de rechten van de Mens komt overigens te blijken dat deze Commissie er voor waakt elke verruimende uitlegging van artikel 7, 1, te vermijden. Zij heeft onder meer rekwesten niet ontvankelijk verklaard waarin op grond van dit artikel betoogd werd dat de rechter de herhaling ten onrechte in aanmerking had genomen ⁽⁹⁴⁾, of dat een veroordeling onwettig op het strafregister van de verzoeker was ingeschreven ⁽⁹⁵⁾, of dat de handelingen ter zake waarvan de verzoeker veroordeeld was geen strafbare feiten naar nationaal of internationaal recht uitmaakten ⁽⁹⁶⁾, of dat de uitgesproken veroordeling niet gerechtvaardigd was wegens bepaalde feitelijke omstandigheden ⁽⁹⁷⁾. Wat het Europese Hof betreft, dit college heeft zijnerzijds beslist dat, daar een maatregel tot preventieve hechtenis niet kan worden beschouwd als «het gevolg zijnde van een strafveroordeling in de zin van artikel 7 van het verdrag», hij geen schending van dit artikel opleverde ⁽⁹⁸⁾.

Een conflict lijkt dus hier ook weinig waarschijnlijk.

* * *

Nu het Hof zo dadelijk zal verklaren dat het zijn activiteit hervat, vraag ik U, Heren, nog even in gedachten naar het verleden terug te keren en U diegenen te binnen te roepen die ons in de loop van het voorbije jaar verlaten hebben: dit zal de laatste hulde zijn die U hun in de plechtige sfeer van uw zittingen kunt bewijzen.

Dit jaar werden wij bijzonder hard getroffen: achtereenvolgens ontvielen ons Emeritus Raadsheer Lambinet, de heer voorzitter Vandermersch en de heer Emeritus Eerste voorzitter Wouters.

Dat, ondanks zulke verliezen de rechterlijke macht onverstoord voortwerkt te midden van de stormen der geschiedenis, maakt deze verliezen voor ons niet minder zwaar. En des te dieper nog, is daarom onze erkentelijkheid jegens hen die ons zijn voorgedaan en die de grootste belichaming waren van de hoge deugden welke de magistratuur blijven kenmerken: onwrikbaar eergevoel, de geest van onafhankelijkheid die uit het ambt der rechtspreking niet weg te denken is, de wil gerechtigheid te doen heersen, de zorg om de wet toe te passen.

De heer Emeritus Eerste Voorzitter Wouters, overleden op 2 maart 1965, was benoemd tot substituut-procureur des Konings met vijftienvintig, tot procureur des Konings met vijfendertig, tot advocaat-generaal bij het Hof van Beroep met veertig jaar.

Toen hij in 1935 raadsheer in het Hof werd, bracht

hij hier dus een lange ervaring, in het parket opgedaan, met zich. In de voortdurende aanraking met het leven van alledag was hij een realist geworden, zonder dat nochtans zijn zin voor studie hieronder was verzwakt. In 1908 reeds had hij over het gezag van het gewijsde in strafzaken een memorie gepubliceerd die opgemerkt werd. Andere werken, door hem geschreven en waarmee hij niet beoogde uit te blinken, maar zich nuttig wilde maken, zullen nog lang geraadpleegd worden, bijvoorbeeld het boek dat hij, in samenwerking met een hoge ambtenaar van het Ministerie van Justitie, wijdde aan het stelsel der geesteszieken in België. Ook bezorgde hij verscheidene herdrukken van de Guide pratique de l'Officier de l'état civil, die in de vorige eeuw gepubliceerd was door zijn vader, advocaat-generaal bij het Hof van Beroep te Gent.

Op 22 juni 1951 tot voorzitter van het Hof verkozen, had hij uiteraard de gelegenheid, bij het leiden van de debatten in de tweede kamer, om de eisen van het louter recht met de vrijwaring van de wettige belangen van de justitiabele te verenigen. De wetenschap belette hem nooit het menselijke aspect te vinden.

Bij zijn installatie als eerste voorzitter, op 19 januari 1955, prees hij zich gelukkig dat hij vijftienvertig jaren lang de grootsheid der rechterlijke loopbaan had mogen beleven. Nog vijf jaren zou hij van deze grootsheid het zinnebeeld en tevens de hoeder zijn. Nadat hij de leeftijd van het op rust gaan bereikt had kwam hij, telkens als hij kon, onze plechtige zittingen bijwonen. Hij vergat zijn ambtgenoten niet. Zijn ambtgenoten zullen hem niet vergeten.

De heer Voorzitter Vandermersch was tot raadsheer in het Hof benoemd in 1947, na driëntwintig jaar amtsuitoefening in de rechtbank van eerste aanleg te Kortrijk en in het Hof van Beroep te Gent.

In juni 1961 wordt hij tot voorzitter verkozen. In juni 1964 staat U op het punt hem het hoogste bewijs van achting en eerbied te geven, door hem tot het eerste voorzitterschap te roepen. Helaas Een kwaal die hem sedert lange jaren aan het ondermijnen was, heeft verontrustende vorderingen gemaakt. En zijn geweten staat voor een smartelijke vraag: kan hij deze zware last op zich nemen?

In de rede die hij bij zijn installatie als voorzitter uitgesproken had, vertrouwde hij ons op zijn eigen geestige manier toe, dat hij lang de illusie gekoesterd had dat hij rustig zou kunnen blijven werken als gewoon magistraat tot het onafwendbare uur van het op rust gaan. En dit was in de mond van een zo eenvoudig man geen academische formule. Niet, dat hij de verantwoordelijkheid vreesde. Deze te dragen was voor hem, integendeel, het normale lot van de magistraat. «De taak van de rechter, zegde hij in dezelfde rede, doet op hem een nooit aflatende verantwoordelijkheid rusten». Maar hij was uiterst bescheiden, en niet gesteld op eervolle ambten. Ware het nochtans geen rechtmatige voldoening geweest ze te bekleden, wanneer zij hem aangeboden werden? Maar zou hij de lichamelijke kracht hebben ze te vervullen, ze, zelfs met inzet van al zijn energie, ten volle waar te nemen, als vereist? En hoe lang?.... Hij trof de beslissing die, zijns inziens, met het algemeen belang strookte: hij trad terug. Zó sterk was zijn plichtsgevoel.

Verscheidene maanden bleef hij, zonder een zweem van bitterheid, een kamer van het Hof voorzitten. Maar hij had zich niet vergist. Het kwaad was onverbiddelijk. In november was de heer Voorzitter Vandermersch gedwongen elke werkzaamheid stop te zetten. Op 26 januari bezweek hij.

Het Hof zal het aandenken van zijn doordringende intelligentie, zijn glimlachende hartelijkheid, zijn bewonderenswaardige geest van zelfverloochening bewaren.

* * *

Raadsheer Lambinet, die op 13 januari 1965 ontsiep, was reeds zestien jaar emeritus. Velen onder ons hebben hem dus niet gekend, maar zeldzaam zijn zij die niet, bij een of andere navorsing, zijn gedachte hebben aangetroffen, door de druk in de verzameling van 's Hof's arresten vereeuwigd. Uw uitspraken zijn gemeenschappelijk werk, zeker, maar opvallend is dat degene die het gerezen probleem het eerst ter hand genomen en de oplossing ervan voorbereid heeft, op deze oplossing voorgoed zijn stempel drukt. Bij de lezing van de arresten, gewezen op het verslag van Emeritus Raadsheer Lambinet blijkt hoe vlot hij, na jarenlang de functies van vrederechter, onderzoeksrechter, kinderrechter van beroep te hebben uitgeoefend, zich de bijzondere techniek van het Hof van Cassatie eigen maakte. Hij bepaalde zeer strikt de juiste draagwijdte der middelen, en vermeed met zorg elke overbodige uitweiding. Zijn stijl was helder, nauwkeurig, bondig. De eenvoud waarmee hij zich uitdrukte was trouwens het uitvloeisel van de gewisheid van zijn oordeel.

Deze collega zal voor ons een groot voorbeeld blijven. Zijn gedachtenis groeten wij met eerbied.

* * *

Namens de Koning, voor de heer Procureur-generaal, vorder ik dat het aan het Hof moge behagen te verklaren dat het zijn werkzaamheden hervat.

(1) « Des changements apportés en Belgique à la législation pénale de 1810 et des principales difficultés soulevées par la publication du nouveau Code pénal », Belg. Judic. 1868, kol. 1489.

(2) Pasic. 1812-1814, I, 301.

(3) Pasic. 1812-1814, I, 333 en 387.

(4) Nypels, Commentaire du Code Pénal Belge, I, p. 208.

(5) Eléments de Droit Pénal, I, nr. 588.

(6) Traité de Droit Pénal et de Criminologie, II, p. 1287.

(7) Pasic. 1859, I, 294 en 297.

(8) Het begrip van de vervangende gevangenis kwam reeds voor in de wet van 26 februari 1846 op de jacht (art. 16) en in het Boswetboek van 20 december 1854 (artt. 151 en 152).

(9) Pasic. 1868, I, 20.

(10) Pasic. 1868, I, 285.

(11) Pasic. 1869, I, 96.

(12) « Aucune loi pénale ne doit recevoir d'application rétroactive au préjudice de l'accusé. Cette règle en renferme deux, à savoir : que l'on ne peut aucunement punir un individu pour un fait antérieur à la loi qui vient l'ériger en délit; qu'on ne peut même appliquer à un délit, atteint par une loi, la peine plus grave que vient édicter une loi postérieure à sa perpétration », Répertoire du Droit Criminel, I, p. 805.

(13) « La loi nouvelle qui est plus sévère que la loi ancienne ne dispose que pour l'avenir, soit qu'elle déclare punissable un fait qui n'était pas puni jusque là, ou qu'elle aggrave la peine établie par la loi antérieure », Principes Généraux du Droit Pénal Belge, I, nr. 176.

(14) Le droit pénal et la procédure pénale après la tourmente : Les Nouvelles, Procédure pénale, I, I, p. 22.

(15) Cass. 15 novembre 1948 (Arr. Cass. 1948, 553; Bull. en Pasic. 1948, I, 632).

(16) Cass. 1 april en 22 april 1940 (Arr. Cass. 1940, 50 en 142; Bull. en Pasic. 1940, 103 en 128) en 2 december 1940 (Bull. en Pasic. 1940, 312); en de noot onder het eerste van deze arresten, J. Rubbrecht en R. Declercq. Het niet terugwerken van strafwetten, Annalen voor Rechtsgeleerdheid en Staatswetenschappen, Deel X, nr. 39, bl. 147, nr. 2.

(17) Arr. Cass. 1946, 95; Bull. en Pasic. 1946, I, 98.

(18) « Il serait contraire aux principes du droit pénal de continuer à infliger même pour le passé un châtiment que le législateur a supprimé, soit parce que son exécution était devenue impossible, tel que la déportation; soit parce qu'il le trouvait impolitique, tel que le bannissement, ou immoral tels que le carcan, la marque et la dégradation civique », loc. cit., I, nr. 180.

(19) Pasic. 1921, II, 180 : « Lorsqu'une disposition nouvelle de l'autorité compétente fait disparaître la peine qui était jusque lors infligée à certaines catégories d'actes, cette innovation législative (ou réglementaire) peut procéder de l'une ou de l'autre de ces deux idées : ou bien il a été apprécié par le pouvoir compétent que la peine ancienne était, même dans le

passé, dépourvue des conditions nécessaires pour sa légitimité, ou bien il a été apprécié que les nécessités de la défense sociale qui exigeaient la répression de certains faits pendant une période déterminée n'imposent pas la répression de faits semblables lorsqu'ils se produisent pendant la période suivante ».

(20) Pasic. 1870, I, 494.

(21) « Les lois protectrices de la société sont faites pour la société et doivent subsister pour elle, quelle que soit la vicissitude des gouvernements; que quand elle protège le gouvernement, c'est comme tel, et bien plus encore pour la personne publique ou les personnes publiques qui le composent, que pour la personne physique ou l'individu », Pasic. 1830-1831, 280.

(22) Bull. en Pasic. 1910, I, 437.

(23) Bull. en Pasic. 1911, I, 53.

(24) Bull. en Pasic. 1924, I, 180.

(25) Bull. en Pasic. 1961, I, 875.

(26) Bull. Crim. 1962, p. 231. Een arrest van hetzelfde Hof van 11 maart 1959 had reeds beslist dat, wanneer een tekst, die de bestanddelen van een misdrijf anders bepaalt dan een vorige tekst, van kracht is geworden na een veroordeling en vóór het arrest dat over de voorziening in cassatie beslist, de nieuwe tekst dient te worden toegepast (ibid. 1959, p. 345).

(27) en (28) Juris-Classeur Périodique, 3 februari 1965, II, nr. 14.026.

(29) Bull. Crim. 1963, p. 144.

(30) « les usagers de voies publiques, et notamment les conducteurs de véhicules, doivent observer les règles en vigueur au moment où ils circulent; en cas d'infraction à ces règles, ils demeurent passibles des peines comminées par la loi susvisée, même si lesdites règles ont été modifiées au temps du jugement... telle étant la portée de la loi du 1er août 1899, il est sans intérêt de rechercher si celle-ci déroge à l'article 2, alinéa 2, du Code pénal, comme de vérifier si la décision attaquée constate l'existence des conditions moyennant lesquelles un conducteur de véhicule reste, sous l'empire de l'arrêté royal du 1er juin 1931, tenu de céder le passage aux conducteurs qui débouchent à droite », Bull. en Pasic. 1932, I, 87.

(31) Bull. en Pasic. 1932, I, 222.

(32) Bull. en Pasic. 1935, I, 160.

(33) Bull. en Pasic. 1935, I, 266.

(34) Bull. en Pasic. 1936, I, 150.

(35) Arr. Cass. 1956, 288; Bull. en Pasic. 1956, I, 354.

(36) Bull. en Pasic. 1933, I, 277.

(37) « La jurisprudence décide que l'article 2, alinéa 2, ne s'applique pas lorsqu'il s'agit de modifications réglementaires prises en vertu d'une loi qui n'a pas changé », Droit Pénal, t. I, vol. 1, nr. 311.

(38) Cass. 12 juni 1922 (Bull. en Pasic. 1922, I, 205); 9 juni 1941 (Arr. Cass. 1941, 133); Bull. en Pasic., 1941, I, 214; 6 mei 1942 (Arr. Cass. 1942, 49; Bull. en Pasic. 1942, I, 112).

(39) Cass. 13 november 1944 (Arr. Cass. 1945, 30; Bull. en Pasic. 1945, I, 27); 2 juli 1945 (Arr. Cass. 1945, 184; Bull. en Pasic. 1945, I, 197).

(40) Cass. 4 juli 1949 (Arr. Cass. 1949, 443; Bull. en Pasic. 1949, I, 502).

(41) Cass. 24 maart 1947 (Arr. Cass. 1947, 98; Bull. en Pasic. 1947, I, 132). Deze stof is thans geregeld door de wet van 17 december 1963 (Staatsblad 26 mei 1965).

(42) Bull. en Pasic. 1922, I, 204.

(43) Bull. en Pasic. 1934, I, 31.

(44) Bull. en Pasic. 1934, I, 32.

(45) Bull. en Pasic. 1962, I, 1241. Op het stuk van stedenbouw werd de toelating van de minister van openbare werken of zijn afgevaardigde, bepaald bij artikel 18 van de besluitwet van 2 dec. vervangen in de wet van 29 maart 1962 (art. 44), door de vervanging van het college van burgemeester en schepenen.

(46) Bull. en Pasic. 1963, I, 1005 en 1120).

(47) « ... la cour a tranché, en termes très brefs, la question de la non application de l'article 2, § 2, du Code pénal aux arrêts nés de circonstances spéciales, justifiés par l'intérêt général, au moment où ils sont pris, et qui ont cessé de l'être parce que ces circonstances spéciales n'existent plus. Le fait que ces arrêts ont été rapportés ne fait pas que ceux qui ont contrevenu à la défense alors qu'elle existait ne peuvent plus être punis », Bull. en Pasic. 1922, I, 203.

(48) Bull. en Pasic. 1922, I, 355, kol. 2.

(49) Arr. Cass. 1951, 72; Bull. en Pasic. 1951, I, 91.

(50) Bull. en Pasic. 1960, I, 1042.

(51) Arr. Cass. 1948, 453; Bull. en Pasic. 1948, I, 525.

(52) Bull. en Pasic. 1961, I, 662.

(53) Arr. Cass. 1955, 859; Bull. en Pasic. 1955, I, 1139.

(54) Bull. en Pasic. 1964, I, 640.

(55) Een ander voorbeeld van voorlopige wetgeving bleedt de wet van 27 maart 1957 betreffende de gemeenschappelijke beleggingsfondsen, waarvan artikel 9 strafbepalingen geeft. De memorie van toelichting van deze wet verklaart, dat de Regering voornemens is om bij het Parlement een wetsontwerp tot inrichting van het statuut en de controle met betrekking tot deze fondsen in te dienen, maar dat zij het nodig acht onverwijld voorlopige maatregelen tot bescherming van de in deze vorm belegde spaargelden te treffen (Gedr. st. Senaat, zitt. 1955-1956, nr. 162, p. 5). Artikel 14 van de wet, naar luid waarvan zij, met uitzondering van artikel 13, op 31 december 1961 buiten werking treedt, is opgeheven door de wet van 28 december 1961, welke te dezen aanzien op 31 december 1961 in werking is getreden en waarvan artikel 5 bepaalt, dat de Minister van Financiën tegen 31 december 1965 bij het parlement verslag zal uitbrengen, o.m., over de werking van de gemeenschappelijke beleggingsfondsen.

(56) « C'est entreprendre sur la clémence de Dieu de punir sans nécessité ». Vauvenargues, Maximes, CLXV.

(57) « Si les deux lois sont également rigoureuses, on doit appliquer à notre avis la loi nouvelle, ... car c'est cette loi qui marque le moment de la constitution de la situation juridique, l'égalité dans la rigueur pénale correspond à l'équivalence

juridique des résultats et il n'y a pas d'atteinte portée aux faits antérieurs», Les conflits de lois dans le temps, II, p. 548.

(58) Bull. en Pasic. 1905, I, 174.

(59) Bull. en Pasic. 1962, I, 124.

(60) Bull. en Pasic. 1963, I, 1005 en 1120.

(61) De moeilijkheden waartoe het bepalen van de zwaarste straf aanleiding kan geven worden hier niet onderzocht.

Nopens de zogeheten gemengde wetten, die sommige strengere bepalingen dan de oude wet, en andere minder strenge inhouden, leert de doctrine over het algemeen, dat zij terugwerken wat de laatste, maar niet wat de eerste betreft, «tenzij de gezamenlijke bepalingen van de nieuwe wet worden beschouwd als een ondeelbaar geheel, in welk geval men zich naar de voornaamste bepalingen van de wet moet gedragen» (Vidal et Magnol, II, nr. 900-2).

De Franse wet van 2 september 1941, heeft enerzijds de criminele straffen, welke artikel 302, § 2, van de Code pénal op de kindermoord toepast, vervangen door correctievolle straffen, maar heeft anderzijds de mogelijkheid, op grond van verzachtende omstandigheden een straf, lichter dan het wettelijke minimum, uit te spreken, afgeschaft. Het Franse Hof van Cassatie heeft op 6 mei 1942 beslist, dat alleen deze wet toepasselijk was, daar de bepalingen die zij inhoudt niet willekeurig mogen worden gesplitst (Gaz. du Palais 1942, II, 87). Bouzat en Pinatel, onder aanhaling van een arrest van 15 april 1942 in dezelfde zin, uiten de opvatting dat, in werkelijkheid, niets belette beide bepalingen van elkaar te scheiden, en tot de nieuw bepaalde gevangenisstraffen te veroordelen, met toepassing evenwel van de verzachtende omstandigheden indien de feiten der zaak het geboden (Traité du droit pénal et de la criminologie, II, nr. 1681-40). De vraag blijft betwist. Een arrest van het Franse Hof van Cassatie van 10 mei 1961 beslist, dat het strafstelsel, ingevoerd door de ordonnance nr. 60-529 van 4 juni 1960, die, enerzijds, de straf van dwangarbeid vervangt door de straf van criminele opsluiting, en, anderzijds, nieuwe bepalingen inhoudt ten aanzien van de recidive en de verzachtende omstandigheden, een geheel vormt waarvan de elementen ondeelbaar zijn, hetwelk, «gezamenlijk beschouwd, gunstiger is voor de beklaagde», en hetwelk onmiddellijk van toepassing is, zelfs op de voorheen gepleegde misdrijven (Bull. Crim. 1961, p. 477). Zie ook, op het stuk van koppelaarij, het arrest van hetzelfde Hof van 29 januari 1963 (Jur. Class. Pér. 1963, II, nr. 13.215, en de opmerkingen van de h. J.P. Le Gall).

(62) Om uitspraak te doen, niet over een verzoek tot regeling van rechtsgebied, maar over een voorziening, slaat het Hof geen acht op de nieuwe wet die gedurende het Cassatiegeding in werking is getreden, tenzij deze wet het daartoe uitdrukkelijk verplicht: arresten van 2 mei 1932 (Bull. en Pasic. 1932, I, 145 en de voetnoot op p. 146) en 13 november 1944 (Bull. en Pasic. 1945, I, 25) en behalve bij het beoordeelen van de gegrondheid van de tot staving van de voorziening voorgestelde middelen: arresten van 28 maart 1949 (Arr. Cass. 1949, 199; Bull. en Pasic. 1949, I, 226), 17 oktober 1949 (Arr. Cass. 1950, 71; Bull. en Pasic. 1950, I, 76) en 12 oktober 1964 (Rev. Dr. Pénal et Crim. 1964-1965, bl. 278). Zie, aangaande deze punten, de noot 2 onder Cass. 5 januari 1948 (Bull. en Pasic. 1948, I, 16) en de noot onder Cass. 11 december 1953 (Arr. Cass., 1954, 251; Bull. en Pasic. 1954, I, 296). De doctrine leert over het algemeen, dat de minder strenge wet, na de uitspraak van de bestreden beslissing in werking getreden, het Hof van Cassatie bindt: Beltjens, Code Pénal, article 2, nrs. 11 bis en 27; Nypels et Servais, Code Pénal Belge, article 2, nr. 8; Garraud, Traité du Droit Pénal Français, nr. 157; Garçon, Code Pénal annoté, article 4, nrs. 120 en 121; Bouzat et Pinatel, Traité de droit pénal et de la criminologie, II, nr. 1681, B, b, 3e; Juris-Classeur Périodique, Droit Pénal, art. 4, nr. 51.

De jurisprudentie van het Franse Hof van Cassatie is in deze zin zie o.m. de arresten van 6 juli 1954 (Bull. Crim. 1954, p. 424) en 11 maart 1959 (ibid. 1959, p. 345), alsmede het arrest van 13 juli 1960 (Bull. Crim. p. 751).

(63) Bull. en Pasic. 1934, I, 180.

(64) Zie o.m. Rubbrecht en Declercq, Annalen voor Rechtsgeleerdheid en Staatswetenschappen, Deel X, p. 151; Donnedieu de Vabres, Droit Criminel, nr. 1579; Garçon, Code Pénal annoté, I, art. 4, nr. 144; Roubier, Les conflits de lois dans le temps, II, p. 517 (voetnoot); Bouzat et Pinatel, Traité de droit pénal et de la criminologie, II, nr. 1670.

(65) in zake Kruijdt.

(66) Nopens de verantwoording van deze wijziging, zie de gedrukte stukken: Senaat, zitting 1961-1962, nr. 149, p. 2-3, art. 7 en zitting 1962-1963, nr. 256, p. 5; Kamer Volksvert., zitting 1963-1964, nr. 601-3, p. 3.

(67) Nrs. 1597 en 1598: «La règle de la non rétroactivité ne s'applique pas aux lois de forme. Une loi de procédure nouvelle doit être l'objet d'une application immédiate aux procès en cours. L'intérêt social l'exige, puisqu'elle est présumée supérieure à la loi ancienne. L'inculpé ne peut se prévaloir d'un intérêt contraire. Les formes de procédure ne constituent jamais un droit acquis. Une telle prétention ne se conforme ni à l'esprit ni à la lettre de la règle nullum crimen, nulla poena sine lege».

(68) Nrs. 1682 en 1683.

(69) Dalloz, 1955, Jurispr. p. 145.

(70) P. 50.

(71) Zie o.a. Cass. 6 maart en 5 juni 1950 (Arr. Cass. 1950, 439 en 614; Bull. en Pasic. 1950, I, 467 en 695); 25 september 1950 (Arr. Cass. 1950, 22; Bull. en Pasic. 1950, I, 24); 16 oktober 1950, (Bull. en Pasic. 1951, I, 69); 19 mei en 23 juni 1958 (Arr. Cass.

1958, 743 en 864; Bull. en Pasic. 1958, I, 1036 en 1192); 20 oktober 1958 (Bull. en Pasic. 1959, I, 183; 20 april en 29 juni 1959 (Arr. Cass. 1959, 643, 646 en 915; Bull. en Pasic. 1959, I, 837, 840 en 1119).

(72) Voetnoot bij App. Caen 11 september 1941, Dalloz 1942, p. 41. Betreffende het begrip van de «verworven rechten» waarop men zich in deze materie soms beroept, zie voetnoot 1, op p. 48, bij cass. 30 december 1918 (Bull. en Pasic. 1919, I, 47).

(73) «... à la différence des lois de procédure et d'instruction, qui régissent dès leur promulgation les affaires commencées, quel que soit l'état de la procédure, les lois de compétence doivent être présumées dans le silence de la loi avoir laissé hors de leur action les procès ayant subi, avant qu'elle ne soit exécutoire, l'épreuve d'une décision sur le fond, alors même que cette décision aurait été frappée d'appel et que les juges du second degré n'auraient pas définitivement statué avant la promulgation de la loi nouvelle, ce qui était le cas de l'espèce», Bull. Crim. 1960, nr. 164.

(74) Artikel 92 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming bepaalt, dat deze wet door de gerechten die zij opricht, toegepast wordt op feiten en toestanden die zijn gepleegd of bestaan vóór de dag waarop zij in werking treedt, wanneer de zaak *niet reeds aanhangig* is bij de gerechten die vóór die inwerkingtreding bevoegd waren. Naar luid van art. 93, blijven de kinderrechtshouders, overeenkomstig de bepalingen van de wet van 15 mei 1912 kennis nemen van de rechtsplegingen *die bij hen*, met het oog op de toepassing van een van de bij bedoelde wet bepaalde maatregelen, vóór de inwerkingtreding van die nieuwe wet *aanhangig zijn gemaakt*; hetzelfde geldt voor de kinderrechtshouders in beroep.

(75) Arr. Cass. 1943, 148; 1944, 34; 1944, 70; Bull. en Pasic. 1943, I, 261; 1944, I, 76; 1944, I, 137.

(76) «... par une conséquence nécessaire et même à plus forte raison, l'extinction de l'action publique par la prescription doit aussi se régler conformément à la loi en vigueur lors du jugement lorsque celle-ci, plus favorable au prévenu que la loi antérieure, répute la prescription acquise», Bull. en Pasic. 1886, I, 224.

(77) Zie o.m.: Haus, Droit Pénal Belge, II, nr. 1327; Donnedieu de Vabres, Droit Criminel, nr. 1603; Trouse, Principes généraux du droit positif belge, nr. 272; Bouzat et Pinatel, Traité de droit pénal et de la criminologie, nr. 1684; Vidal et Magnol, Cours de droit criminel, II, nr. 903bis; Garraud, Traité de droit pénal français, I, nr. 163.

(78) Dall. Hebd. 1927, p. 239.

(79) Gaz. du Palais 1931, II, 178.

(80) Juris-Classeur Pénal, C. Pénal, art. 4, nr. 61.

(81) Bull. Crim. 1959, nr. 260.

(82) Bull. en Pasic. 1963, I, 144.

(83) Bull. en Pasic. 1962, I, 1142.

(84) Gedr. stukken, Kamer Volksv., zitting 1962-1963, nr. 138-2 (buiteng. zitting 1961).

(85) Procédure Pénale, Introduction, p. 9.

(86) Rev. Dr. pén. et crimin. 1964-1965, p. 278.

(87) Arr. Cass. 1950, 614; Bull. en Pasic. 1950, I, 695.

(88) Sirey 1938, I, 155.

(89) «Se référant à la distinction traditionnelle entre les lois de procédure applicables dès leur entrée en vigueur indistinctement à toutes les affaires en cours, et les lois de fond, dont les dispositions ne s'étendent qu'aux infractions futures, en tant que moins qu'elles doivent être réputées plus sévères que le texte qu'elles abrogeant, la Cour de Cassation reconnaît, à juste titre, que l'article 113, en instituant la nécessité d'une mise en demeure, ne s'était pas borné à prévoir une simple condition de recevabilité en la forme de l'instance répressive, mais qu'il touchait, au contraire, aux conditions mêmes d'existence du délit, puisque la sommation ouvrait au contribuable la faculté d'échapper à toute sanction pénale en rectifiant sa déclaration. Et comme, en supprimant la condition restrictive ainsi imposée à la poursuite, et du même coup à l'incrimination, le texte de 1934 a certainement aggravé la situation des contrevenants, on est conduit à l'appliquer sans rétroactivité», Sirey 1937, I, 393.

(90) Rev. Dr. pén. et crimin. 1964-1965, p. 280.

(91) De Kamer van inbeschuldigingstelling behoefde niet te zeggen wat er met de krachten de wet van 9 april 1930 geïnterneerde abnormale moet geschieden bij de verstrijking van de tijdsduur waarvoor deze internering is gelast. Zie nopens dit punt, de beslissing, gewezen door de Nederlandstalige Commissie tot bescherming van de maatschappij te Luik, op 25 mei 1965 (Rechtsk. Weekbl., 20 juni 1965, kol. 2089).

(92) Traité de droit pénal et de la criminologie, nr. 1680.

(93) Raadpleeg Europese Commissie voor de Rechten van de mens, 20 juli 1957 (Annuaire de la Convention Européenne des droits de l'homme 1955-1956-1957, p. 239); 9 juni 1958 (ibid. 1958-1959, p. 215, inzonderheid p. 227); 18 september 1961 (ibid. 1961, p. 325, inzonderheid pp. 335 tot 337); zie ook Karel Vasak, La Convention Européenne des droits de l'homme, nrs. 93 en 94.

(94) 29 maart 1960 (Annuaire de la Convention, 1960, p. 223, inzonderheid p. 235).

(95) 2 juni 1960 (Annuaire de la Convention, 1960, p. 255, inzonderheid p. 271).

(96) 19 december 1960 (Annuaire de la Convention, 1960, p. 323, inzonderheid pp. 339 tot 341).

(97) 12 maart 1962 (Annuaire de la Convention, 1962, p. 169, inzonderheid pp. 183 en 191 tot 193).

(98) 1 juli 1961 (Annuaire de la Convention, 1961, p. 439, inzonderheid pp. 471 en 487).

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 15 februari 1965.

Voorzitter : M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever : M. Naulaerts.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advokaten : Mrs. Van Rijn en Bajart.

Onrechtstreekse schenking. — Lijfrente ten behoeve van een derde. — Voorwaarde van de vrijstelling van de voor schenkingen vereiste vormen.

Indien een vestiging van lijfrente ten behoeve van een derde, die de kenmerken heeft van een gift, op zich zelf, als onrechtstreekse schenking niet onderworpen is aan de voor de schenkingen vereiste vorm, geniet evenwel dergelijke vestiging deze vrijstelling van vorm niet wanneer zij geënt is op een hoofdcontract dat zelf een schenking onder levenden uitmaakt die aan de vereisten van de authentieke vorm is onderworpen.

Het Hof,

Gehoord het door Raadsheer Naulaerts gedane verslag en op de conclusie van de heer R. Hayoit de Termicourt, Procureur-generaal ;

Gelet op het bestreden arrest, op 7 mei 1963 door het Hof van Beroep te Brussel gewezen ;

Over het derde onderdeel van het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 893, 894, 931, 932, 933, 1969, 1970, 1973, van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet ;

doordat het bestreden arrest het middel heeft verworpen waardoor de eisers lieten gelden dat de onderhandse akte van 16 juli 1942 waarop de eis van verweerster steunde, nietig was naar vorm, om reden dat «ten onrechte de eerste rechter de voor de schenking vereiste vorm uitgebreid heeft tot andere contracten dan deze schenking zelve», dat het ter zake ging «over een beding ten gunste van een derde ; dat de notariële vorm hiertoe niet vereist» was, dat artikel 1973 van het Burgerlijk Wetboek het contract van lijfrente ten voordele van een derde toelaat, hoewel de prijs ervan door een andere persoon verstrekt wordt, dat in zodanig geval de gift die eruit voortvloeit niet aan de voor de schenkingen vereiste vormen onderworpen is, en dat, gelet op het wederkerig karakter van het contract, artikel 1969 van het Burgerlijk Wetboek niet van toepassing was ;

terwijl indien, zoals in huidig geval, een onrechtstreekse schenking, onder de vorm van een beding ten behoeve van een derde gedaan, de bijzaak, de voorwaarde of de last is van een hoofdovereenkomst die, zelf in de betrekkingen tussen promettant en stipulant, een schenking onder de levenden is, de pleegvormen die vereist zijn voor de geldigheid van deze schenking ook van toepassing zijn op de last of de voorwaarde die er het accessorium van is, zelfs indien deze last of deze voorwaarde een beding ten behoeve van een derde uitmaakt, principe waarvan noch artikel 1973, noch artikel 1969 van het Burgerlijk Wetboek afwijken ;

Overwegende dat het bestreden arrest vaststelt dat de eisers, bij onderhandse akte van 16 juli 1942, zich jegens de vader van de eiseres hebben verbonden, vanaf dezes overlijden aan verweerster een «onder-

houdsrente» te betalen, en dat aldus bij dit contract een lijfrente ten behoeve van een derde is gevestigd, die de kenmerken heeft van een gift ; dat het echter noch het beroepen vonnis noch de conclusies van de partijen tegenspreekt in zover zij erop wezen dat het vestigen van de lijfrente, volgens de vermeldingen van de onderhandse akte zelf, de voorwaarde was van de schenkingen onder de levenden, welke vader Vermeiren, bij authentieke akten van dezelfde datum, ten voordele van de eisers en van hun kinderen had gedaan, en derhalve een last van die schenkingen uitmaakte ;

Dat het arrest desondanks beslist dat de eerste rechter de voor schenkingen voorgeschreven vormen ten onrechte tot een ander contract dan de schenkingen zelf heeft uitgestrekt en dientengevolge ten onrechte de nietigheid van de onderhandse akte heeft uitgesproken ;

Overwegende dat, indien een vestiging van lijfrente ten behoeve van een derde, die de kenmerken heeft van een gift, op zichzelf, als onrechtstreekse schenking niet onderworpen is aan de voor de schenkingen vereiste vorm, dergelijke vestiging deze vrijstelling van vorm evenwel niet geniet wanneer zij geënt is op een hoofdcontract dat zelf een schenking onder de levenden uitmaakt, die aan het vereiste van de authentieke vorm is onderworpen ; dat, in dit geval, het beding ten behoeve van een derde onderworpen is aan de vormen vereist voor het hoofdcontract, waarvan het de voorwaarde is ;

Overwegende, mitsdien, dat het arrest, door te beslissen dat de onderhavige vestiging van lijfrente niet onderworpen was aan de voor de schenkingen vereiste vorm, zonder de aard van het hoofdcontract, waarop zij geënt is, in aanmerking te nemen, de in het onderdeel aangeduide wetsbepalingen heeft geschonden ;

Overwegende dat in dezen niets afdoet de omstandigheid dat bedoeld contract van lijfrente de voorwaarde is niet alleen van hogervermelde schenkingen van vader Vermeiren, maar tevens van de toebedelingen welke hij, in de akte van vereffening en verdeling van de wettelijke gemeenschap en van de nalatenschap van zijn echtgenote, aan verweerster heeft gedaan ;

Overwegende dat het onderdeel van het middel gegrond is ;

Om die redenen :

En zonder acht te slaan op de andere onderdelen van het eerste middel en op de andere middelen, welke tot geen uitgebreidere vernietiging zouden kunnen leiden ;

Vernietigt het bestreden arrest, behalve in zover daarbij het hoger beroep ontvankelijk wordt verklaard ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Veroordeelt verweerster in de kosten ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Gent. De kosten begroot op de som van vijfduizend negenhonderd vijfenzeftig frank jegens de eisende partijen en op de som van achthonderd twintig frank jegens de verwerende partij.

RAAD VAN STATE

4de Kamer. — 16 februari 1965.

Voorzitter : M. Mast.

Raadsheren : M.M. Mees en Adriaens.

Substituut-auditeur-generaal : M. De Pover.

Advocaten : Mrs. Philippart de Foy, Declerck en Verougstraete.

Rijkspersoneel. — Toelage voor de uitoefening van hogere functies. — Rechtspleging. — Tussenkomst.

Art. 14ter van het B.R. van 12 april 1950, zoals dit gewijzigd werd bij K.B. van 29 maart 1961, bepaalt dat met ingang van 1 juli 1961 de toelagen voor de uitoefening van hogere functies niet meer verleend worden aan het Rijkspersoneel dat ze op die datum nog niet genoten heeft. Deze beperking is nochtans niet toepasselijk op het Rijkspersoneelslid dat op dezelfde datum deze voordelen nog niet genoten heeft om de enige reden dat zijn administratieve toestand het voorwerp is van een geschil hangend, hetzij bij de rechtbanken van de rechterlijke orde, hetzij bij om het even welke administratieve rechtsmacht.

De administratieve toestand, als bedoeld in de ingeroepen bepaling, is voor elke ambtenaar bepaald door de te zijnen opzichte genomen beslissingen en derhalve eigen aan die ambtenaar, en kan niet worden vereenzelvigd met die van enig andere ambtenaar, hoezeer ook beide toestanden op elkaar gelijken. Een verzoek tot tussenkomst in een geschil aanhangig voor de Raad van State, al verplicht het deze uitspraak te doen over de ontvankelijkheid van dit verzoek en desgevallend de middelen te onderzoeken van de tussenkomende partij, vermag niet het voorwerp van het reeds aanhangig geschil uit te breiden noch, met meer reden nog, een ander geschil aanhangig te maken, wijl zulks zou neerkomen op de miskenning van de voorschriften betreffende het instellen van de beroepen.

Longeval t./ Belgische Staat (1. Minister van Openbare Werken, 2. Minister van Binnenlandse Zaken en van het Openbaar Ambt).

Arrest nr. 11.048

Overwegende dat het beroep strekt :

1° tot vernietiging van de beslissing van 10 september 1963, waarbij de Minister van Openbare Werken aan verzoeker het genot weigert van het bepaalde in artikel 14ter van het besluit van de Regent van 12 april 1950, ingevolge de weigering van de Minister van Binnenlandse Zaken en van het Openbaar Ambt in te stemmen met het verlenen van dit voordeel aan verzoeker ;

2° om het recht van verzoeker op vergoeding van buitengewone schade voor te behouden ;

Overwegende dat het tweede voorwerp van het beroep niet valt onder de bevoegdheid van de Raad van State ;

Overwegende, wat het beroep tot nietigverklaring betreft, dat het artikel 14ter, bij koninklijk besluit van 31 mei 1958, ingevoegd in het besluit van de Regent van 12 april 1950 waarbij de toekenning van de toelage voor de uitoefening van hogere functies wordt geregeld, oorspronkelijk enkel bepaalde dat voor de

Rijksambtenaar, die op de dag van de inwerkingtreding van eerstgenoemd besluit, gedurende een totale tijdsperiode van tien jaar, een functie heeft uitgeoefend die hoger ligt dan de graad die hij op vermelde datum voert, de wedde, alsmede de toelagen en vergoedingen die eraan verbonden zijn, kunnen bepaald worden alsof hij op 1 juni 1958 benoemd werd tot de graad die met de laatst uitgeoefende functie overeenkomt en dat het genot van die maatregel ondergeschikt was aan het akkoord van de Eerst-Minister, nadien de Minister die het algemeen bestuur onder zijn bevoegdheid heeft ; dat dit artikel bij koninklijk besluit van 29 maart 1961 werd aangevuld met een bepaling die luidt als volgt : « Van 1 juli 1961 af worden deze voordelen niet meer verleend aan het » Rijkspersoneelslid dat ze op die datum nog niet » genoten heeft. Deze beperking is nochtans niet van » toepassing op het Rijkspersoneelslid dat op dezelfde » datum deze voordelen nog niet genoten heeft om de » enige reden dat zijn administratieve toestand het » voorwerp is van een geschil hangend, hetzij bij de » rechtbanken van de rechterlijke orde, hetzij bij om » het even welke administratieve rechtsmacht ».

Overwegende dat verzoeker op 26 november 1945 werd aangesteld als tijdelijk technisch ingenieur conducteur van bruggen en wegen met ingang van 19 maart 1945 op 20 oktober 1947 met de functies van conducteur belast werd, en de functies verbonden aan die graad heeft uitgeoefend tot 1 juni 1957, datum met ingang waarvan hij in vast verband werd benoemd in de graad van adjunct-conducteur van bruggen en wegen ; dat hij op 19 augustus 1958 de Minister verzocht hem, met toepassing van bovenvermeld artikel 14ter, de bezoldiging van conducteur van bruggen en wegen toe te kennen ; dat de vraag of de bezoldiging van de ambtenaren, die voor 14 augustus 1947 tot tijdelijk conducteur waren aangesteld en naderhand in vast verband tot adjunct-conducteur werden benoemd, kon worden vastgesteld overeenkomstig artikel 14ter van meergenoemd besluit, door de Minister van Openbare Werken en van Wederopbouw werd voorgelegd eerst aan de Minister-ondervoorzitter van de Kabineterraad, nadien aan de Minister van het Openbaar Ambt, die weigerden in te stemmen met de toepassing van bewuste bepaling op die gevallen ; dat uit het dossier niet blijkt dat verzoeker kennisgeving ontving van enige beslissing over zijn verzoek ; dat echter Victor Ferrière, een collega van verzoeker, die in dezelfde toestand verkeerde als deze, op 7 oktober 1960 kennis kreeg van een afwijzende beslissing over zijn aanvraag en dat hij op 25 november 1960 bij de Raad van State een beroep tot vernietiging van die beslissing instelde ; dat verzoeker op 7 juni 1961 een verzoek tot tussenkomst indiende in de zaak die Ferrière had aanhangig gemaakt en de Raad van State verzocht te zeggen dat het te wijzen arrest zou toepasselijk zijn niet alleen op Ferrière doch ook op hemzelf, « die vroeg dat zijn toestand en zijn bezoldiging zoals die van Ferrière zou worden rechtgezet » ; dat dit verzoek tot tussenkomst door de Raad van State bij arrest dd. 22 mei 1962 niet ontvankelijk werd verklaard ; dat de door Ferrière bestreden beslissing door de Raad van State bij arrest dd. 5 april 1963 werd vernietigd « in zover zij weigering impliceerde » Ferrière het voordeel van de wedde van conducteur » van bruggen en wegen te verlenen, welk voordeel » hij had gevraagd overeenkomstig het koninklijk » besluit van 31 mei 1958 dat een artikel 14ter in het » besluit van de Regent van 12 april 1950 invoegt » ; dat de Minister van Openbare Werken naar aanleiding van dit arrest tweemaal bij de Minister van Binnenlandse Zaken en van het Openbaar Ambt aandrang om

ook aan verzoeker voldoening te schenken; dat de Minister van Binnenlandse Zaken en van het Openbaar Ambt zich beroepend op de wijziging door het koninklijk besluit van 29 maart 1961 in meergenoemde bepaling aangebracht, verklaarde zijn instemming daarmede niet te kunnen betuigen; dat verzoeker daarop kennis ontving van de door hem bestreden beslissing;

Overwegende dat verzoeker de schending inroept van artikel 14ter van het besluit van de Regent van 12 april 1950; dat hij voorhoudt dat hij aan alle oorspronkelijk gestelde voorwaarden voldoet om de aldaar in uitzicht gestelde voordelen te bekomen en daarvan niet kan uitgesloten worden op grond van de bij koninklijk besluit van 29 maart 1961 ingevoerde bepaling, vermits, ingevolge zijn verzoek tot tussenkomst in de zaak die Victor Ferrière bij de Raad van State aanhangig had gemaakt, zijn administratieve toestand op 1 juli 1961 het voorwerp was van een voor een administratief rechtscollege aanhangig geschil;

Overwegende dat de administratieve toestand, als bedoeld in de ingeroepen bepaling, voor elke ambtenaar bepaald is door de te zijnen opzichte genomen beslissingen en derhalve eigen is aan die ambtenaar en niet kan worden vereenzelvigd met die van die van enig andere ambtenaar, hoezeer ook beide toestanden op elkaar gelijken; dat het beroep door Ferrière ingesteld bij de Raad van State strekte tot vernietiging van een beslissing betreffende zijn administratieve toestand en niet die van verzoeker; dat een verzoek tot tussenkomst in een geschil aanhangig voor de Raad van State, al verplicht het deze uitspraak te doen over de ontvankelijkheid van dit verzoek en desgevallend de middelen van de tussenkomende partij te onderzoeken, niet vermag het voorwerp van het reeds aanhangig geschil uit te breiden noch, met meer reden nog, een ander geschil aanhangig te maken, wijs zulks zou neerkomen op de miskennis van de voorschriften betreffende het instellen van de beroepen; dat de omstandigheid dat in het onderhavig geval het verzoek tot tussenkomst bij arrest dd. 22 mei 1962 niet ontvankelijk werd verklaard omdat het geen zodanig verzoek was doch in werkelijkheid ertoe strekte het voorwerp van het oorspronkelijk beroep te wijzigen, geen afbreuk doet aan die vaststelling; dat de tweede tegenpartij dan ook terecht voorhoudt dat er op 1 juli 1961 geen geschil betreffende de administratieve toestand van verzoeker hangend was, en dat hij niet voldoet aan alle voorwaarden die de ingeroepen bepaling verbindt aan de toekenning van de aldaar bedoelde voordelen: dat het middel niet gegrond is;

Overwegende dat verzoeker bovendien doet gelden dat de eerste tegenpartij, met miskennis van meergenoemd artikel 14 ter, verzuimd heeft zijn aanvraag dd. 19 augustus 1958 aan de tweede tegenpartij, voor akkoordbevinding, voor te leggen en zodoende een beslissing daaromtrent en het instellen van een beroep tot vernietiging, voor 1 juli 1961, onmogelijk heeft gemaakt;

Overwegende dat, afgezien van de mogelijkheid beroep tot vernietiging in te stellen tegen een impliciete afwijzende beslissing wanneer het stilzwijgen van de overheid als een zodanige beslissing kan worden uitgelegd, de ingeroepen bepaling de toekenning van de aldaar bedoelde voordelen aan de ambtenaar die ze op 1 juli 1961 nog niet genoten heeft, vanaf die datum alleen mogelijk maakt wanneer de reden van de dering daarvan te vinden is in een hangend rechtsgebeding betreffende de administratieve toestand van die ambtenaar; dat, zoals reeds bij het onderzoek van het eerste middel is aangetoond, geen rechtsgebeding be-

treffende de administratieve toestand van verzoeker alsdan hangende was; dat het middel niet kan worden aangenomen;

Overwegende dat verzoeker ten slotte doet gelden dat uit artikel 12 van het koninklijk besluit van 22 juli 1964 waarbij de toekenning van de toelage voor de uitoefening van hogere functies wordt geregeld, voortvloeit dat meerbedeelde voordelen nog kunnen worden verleend aan degenen die, zoals hij, op 1 augustus 1964, datum van inwerkingtreding van het besluit, die voordelen nog niet hebben genoten om de enige reden dat hun administratieve toestand het voorwerp is van een geschil hangend hetzij bij de rechtbanken van de rechterlijke orde, hetzij bij om het even welke administratieve rechtbank;

Overwegende dat, zonder dat moet worden nagegaan of die bepaling de betekenis heeft die verzoeker eraan hecht, kan worden volstaan met de vaststelling dat het middel niet tot de zaak dient; dat het immers alleen stelt dat de toekenning van bewuste voordelen, op grond van een bepaling die eerst op 1 augustus 1964 in werking is getreden en omdat verzoeker op 9 november 1963 een geschil over zijn administratieve toestand aanhangig heeft gemaakt bij de Raad van State, niet kan worden geweigerd; dat het derhalve geen betrekking heeft op de enige vraag die hier aan de orde komt, of de bestreden beslissing al dan niet strijdig is met de reglementaire bepalingen die toepasselijk waren op het tijdstip waarop zij werd genomen.

Besluit :

Artikel 1. — Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3de Kamer. — 25 mei 1965.

Voorzitter : M. Schilling.

Raadsheren : M.M. Mechelynck-Masson en Baron de Vallée-Poussin.

O.M. : M. Stryckmans.

Advokaten : Mrs. J. Matheï en P. Michielsens.

Echtscheiding. — Verweerder geïnterneerd wegens geesteszwakte. — Geen hinderpaal voor het toestaan der echtscheiding.

Het feit dat een verweerder in een zaak van echtscheiding, door gerechtelijke beslissing geïnterneerd werd wegens geesteszwakte, is geen hinderpaal tegen het doorvoeren van de procedure en het toestaan van de echtscheiding.

Inderdaad, geesteszwakte mag niet gelijkgesteld worden met krankzinnigheid en zij laat een gedeeltelijke verantwoordelijkheid bestaan.

Rijke t./ Royemans.

Overwegende dat het beroep regelmatig is naar vorm en tijd; dat het ontvankelijk is;

Overwegende dat geïntimeerde niet betwist dat zij bekwaam is haar verdediging behoorlijk voor te brengen;

Overwegende dat het beroep gegrond is; dat de eerste rechter ten onrechte de door appellant ingestelde eis tot echtscheiding heeft afgewezen; dat de

feiten vermeld in het tussenvonnis onder nummers 7, 8 en 9 in zoverre ze betrekking hebben op de onzedelijke gedragingen van geïntimeerde bewezen zijn door het getuigenverhoor en geïllustreerd door de gegevens van het strafdossier; dat het wangedrag van geïntimeerde zwaar beledigend is voor appellant; dat het het toestaan van de echtscheiding op grond van art. 231 van het burgerlijk wetboek rechtvaardigt;

Overwegende dat de andere feiten waarvan het bewijs toegelaten werd, namelijk het feit van vruchtafdrijving dat geïntimeerde zou gepleegd hebben kort na het huwelijk niet voldoende bewezen zijn en niet in aanmerking kunnen komen om het toestaan der echtscheiding te rechtvaardigen;

Overwegende dat dient aangenomen te worden dat op het ogenblik der weerhouden feiten geïntimeerde door erge geesteszwakheid aangetast was; maar dat noch uit deze geestestoestand noch uit het feit dat geïntimeerde wegens haar geesteszwakheid geïnterneerd werd door arrest geveld op 17 maart 1956 door het Hof van Beroep te Brussel, kan afgeleid worden dat geïntimeerde volkomen onverantwoordelijk zou geweest zijn voor de feiten die ten hare laste bewezen zijn; dat de geesteszwakheid met de krankzinnigheid niet mag gelijkgesteld worden; dat zij een gedeeltelijke verantwoordelijkheid laat bestaan;

Overwegende dat, ter zake, het Hof, rekening houdend met al de gegevens van de bundels, van mening is dat geïntimeerde kon beseffen dat zij door haar wangedrag haar echtgenoot zwaar beledigde;

Overwegende dat de hoede van het minderjarige kind, bij toepassing van artikel 302 B.W., aan appellant dient toevertrouwd te worden;

Overwegende dat het grootste belang van het kind vereist dat het bezoeksrecht zou geregeld worden zoals hierna bepaald;

Om die redenen :

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord de Heer Advocaat-generaal Stryckmans, in zijn eensluidend advies ter openbare zitting gegeven;

Ontvangt het beroep, verklaart het gegrond;

Doet het bestreden vonnis te niet, hervormende;

Verklaart de eis ontvankelijk en gegrond;

Dienvolgens, laat de echtscheiding toe, ten laste van de vrouw op grond van artikel 231 B.W. wegens grove beledigingen tussen Pycke Auguste, geboren te Marciennele op 26 augustus 1925 en Royemans Bertha, geboren te Boom op 9 april 1927, gehuwd te Hemiksem op 21 april 1951;

Kent de hoede van het kind Jeanine aan appellant toe;

Zegt dat geïntimeerde haar bezoeksrecht zal mogen uitoefenen acht dagen gedurende Kerst- en Paasverloven en veertien dagen gedurende het groot verlof;

Beveelt dat tijdens de uitoefening van het bezoeksrecht, het kind elke avond om 20 uur zal moeten gebracht worden aan het Tehuis Heilig Hart, te Sint-Kruis bij Brugge, alwaar de zuster van geïntimeerde kloosterling is;

Verwijst geïntimeerde in de kosten van beide aanleggen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

Kamer van inbeschuldigingstelling. — 12 april 1965.

Voorzitter : M. Carnewal.

Raadsheren : M.M. Gerniers en Desplenter.

Substituut-Procureur-generaal : M. Châtel.

Advokaten : Mrs. Storme en Dierkens (Gent) en Van der Ghote (Brugge)

Beroepsgeheim. — Geneesheer. — Schending. — Strafbare voorwaarden.

1. Daar het beroepsgeheim van de geneesheer de feiten dekt die uiteraard geheim zijn of die, uitdrukkelijk of stilzwijgend, aan de geneesheer toevertrouwd werden, onderstelt het openbaren van een door het beroepsgeheim gedekt feit hoofdzakelijk dat hij, aan wie het medegedeeld werd, vóór de mededeling geen rechtmatige kennis had van dit feit.

Derhalve, wanneer de ziekte waaraan patiënt overleden is aan zijn moeder en aan zijn verzekeraar bekend was door een medisch attest afgeleverd ter naleving van een levensverzekeringsovereenkomst afgesloten door wijlen de patiënt ten voordele van zijn ouders, kan niet als schending van beroepsgeheim worden beschouwd, van aard om een verwijzing naar de correctionele rechtbank te rechtvaardigen, het feit dat twee andere, met medeweten van de moeder van patiënt, door hem wegens zelfde ziekte geraadpleegde geneesheren in attesten, aan de moeder afgegeven voor de verdediging van haar belangen, enkel het tijdstip van de medische behandeling van de reeds bekende ziekte preciseren, met bevestiging dat zij « banale tekens » van deze ziekte hebben vastgesteld en dat de patiënt door het innemen van een bepaald geneesmiddel verbeterde; dergelijke attesten verstrekken over de reeds bekende ziekte, geen enkele bijzonderheid die redelijkerwijze als een « geheim » te beschouwen is.

2. Pleegt echter wel schending van zijn beroepsgeheim de geneesheer, die er zich niet toe beperkt de datum van de behandeling van de ziekte op te geven, doch een verslag van volledig medisch onderzoek aan de geneesheer-raadgever van de verzekeraar van wijlen de patiënt, zonder diens toelating, overmaakt, waarin het ziekteverloop in al zijn bijzonderheden vermeld wordt.

Mededeling van het beroepsgeheim aan een ander geneesheer is weliswaar niet strafbaar, doch op voorwaarde dat zij gedaan worde in het belang van de zieke en aan een geneesheer die rechtstreeks of onrechtstreeks aan de verzorging van patiënt moet medewerken, wat allerminst de taak is van de geneesheer-raadgever van de levensverzekeraar van de zieke.

3. Artikel 458-S.W.B. vereist geen bijzonder opzet. Er is immers schending van het beroepsgeheim van zodra deze metterdaad en vrijwillig geschied is, terwijl het onderzoek aanwijst dat de geneesheer wist dat hij een uiteraard vertrouwelijk feit veropenbaarde.

4. Het recht om het beroepsgeheim van de geneesheer te lichten is een persoonlijk en extrapatrimoniaal recht, dat ophoudt te bestaan met het overlijden van de patiënt; diens ouders zijn er dan ook niet toe gerechtigd het beroepsgeheim, dat aan hun overleden zoon verschuldigd was, te lichten.

5. Vordering van het O.M. : Het beroepsgeheim, dat de openbare orde raakt, beantwoordt niet alleen aan een individueel belang maar tevens aan een maatschappelijk belang, zodat de omstandigheid dat door de veropenbaring van het geheim aan de overleden patiënt

zelf geen schade werd of kon berokkend worden niet dienend is.

Inzake O.M. t./ Drs. L..., D..., Ded... en D... W....

Tekst van de vordering van het O.M. en van het arrest.

Pro-Justicia

Hoger beroep tegen een beschikking van buitenvervolginstelling. Vordering van de procureur-generaal.

De Prokureur-generaal bij het Hof van beroep te Gent;

Gelet op de stukken van de strafrechtpleging ten laste van :

1. L., geneesheer;
2. D., geneesheer;
3. Ded., geneesheer;
- 4., D. W., geneesheer.

Verdacht van :

Zijnde geneesheer, heelkundige, officier van gezondheid, apoteker, vroedvrouw of enig andere persoon die uit hoofde van zijn staat of beroep kennis draagt van geheimen die hem zijn toevertrouwd, deze te hebben gemaakt buiten het geval dat hij geroepen wordt om in rechte getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hem verplicht die geheimen bekend te maken,

de eerste te B., op 29 november 1960

de tweede te B., op 2 mei 1961

de derde te B., op 23 november 1960

de vierde te St.-K., op 27 september 1961.

Gelet op de vordering van de Procureur der Konings te Brugge gedagtekend van 6 november 1963 en strekkende tot verwijzing van voornoemde verdachten naar de correctionele Rechtbank;

Gelet op het besluitschrift van de Procureur des Konings te Brugge gedagtekend van 24 december 1963 waarbij in de eis volhard wordt, besluitschrift welk hier ook uitdrukkelijk en in zijn geheel wordt hernomen;

Gelet op de beschikking van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Brugge gedagtekend van 7 februari 1964 waarbij verklaard wordt dat «er geen aanleiding is tot vervolging ten overstaan van de vier verdachten...»;

Gelet op het hoger beroep door de Procureur des Konings te Brugge tegen voormelde beschikking ingesteld op 7 februari 1964;

Vordert :

dat het aan het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling zou behagen met eenparigheid van stemmen :

1. *Nopens de ontvankelijkheid van het hoger beroep door de Procureur des Konings ingesteld :*

1) vast te stellen dat de Procureur des Konings tijdig, en volgens de pleegvormen door de wet vereist, hoger beroep heeft ingesteld tegen de beschikking van de raadkamer van 7 februari 1964;

2) vast te stellen dat het hoger beroep derhalve ontvankelijk is;

2. *Nopens de gegrondheid van het hoger beroep door de Procureur des Konings ingesteld :*

1) in rechte vast te stellen dat de voorwaarden vereist opdat een feit onder toepassing zou vallen van de beplingen van artikel 458 SWM. de volgende zijn :

a) de verdachte moet een persoon zijn die uit hoofde van zijn staat of beroep, kennis draagt van geheimen die hem worden toevertrouwd, een geneesheer bvb. zoals uitdrukkelijk door de wet wordt bepaald

b) het bestaan van een geheim

c) het bekendmaken van dit geheim

d) een negatieve voorwaarde : het geheim werd niet prijs gegeven in één der gevallen waarin zulks toegelaten of verplichtend is, nl. om in rechte te getuigen, omdat de wet de mededeling van het geheim voorschrijft, of nog in het geval dat de patiënt met de mededeling van het geheim instemt;

2) in feite of in rechte vast te stellen :

a) dat de verdachten geneesheren zijn;

b) dat er voldoende aanduidingen (bezwaren) bestaan dat er een geheim bestond nl. de ziekte of ziekten van X..., of ook het eenvoudig feit dat X... geneeskundig werd onderzocht (Mazeaud in Dalloz R.P. 1927 - I - 185 en 186 onder Cass. civ. 29 maart 1927) of zelfs nog het feit alleen dat X... het kabinet van een geneesheer heeft betreden (Perraud en Chamartier, «Le secret Professionnel, ses limites, ses abus» 1926 blz. 284, geciteerd door Mazeaud), kortom, hetgeen een geneesheer «bij de uitoefening van zijn beroep ziet of hoort» (art. 44 van de Code van geneeskundige plichtenleer opgesteld door de (Belgische) Hoge Raad van de Orde der Geneesheren);

c) dat er voldoende aanduidingen (bezwaren) bestaan dat hoger vermeld geheim of geheimen werden medegedeeld aan de ouders van XXX... of aan de verzekeringsmaatschappij L'Union, weze het dan nog in de persoon van een harer aangestelden, Dr. Cantineau of haar inspecteur Clerckx Frans;

d) dat er voldoende aanduidingen (bezwaren) bestaan dat verdachten zich niet bevonden in een van de uitzonderingsgevallen hierboven vermeld onder 1) - d), daar immers op het ogenblik van de uitreiking van de attesten er nog geen sprake was van een getuigenis in rechte, evenmin van een wettelijke verplichting en het enig getuigschrift waarvan de mededeling door X... bij het ondertekenen van de samengestelde levensverzekeringspolis (art. 13 al. 3 van de polis) werd toegestaan, reeds was ingediend (getuigschrift van Dr. Maenhoudt, bijlage 18 van stuk 12 van het dossier);

3) verder in feite of in rechte vast te stellen dat voornoemde bezwaren «hic et nunc» niet worden ontzenuwd door volgende argumenten in de beschikking van de Raadkamer of door de verdachten aangehaald :

a) «de verdachten hadden het opzet niet om het beroepsgeheim te schenden of schade te berokkenen». Dit argument is niet steekhoudend daar geen bijzonder opzet wordt vereist, zelfs een schending van het beroepsgeheim in een wetenschappelijke bijdrage, met alleen een humanitair of wetenschappelijk doel gepleegd is strafbaar (zie «Exposé des Motifs», door Haus in «Législation crim» van Nijpels, Deel III blz. 272 n° 181; Cass. fr. 9 november 1901, Pas. 1902 - IV - 117; Schuind «Traité Prat. de Dr. Crim», 3e uitgave - Deel I, blz. 303; Carçon - «Code Pénal Annoté», 1956, Deel II blz. 525 n° 53; Mazeaud - Nota onder Cass. Fr. 29-3-1927, Dalloz, Rec. Per. 1927 I - 185 en 186 met rechtspraak)

b) « Tweede en derde verdachten hebben gehandeld op verzoek of met toestemming van de ouders, eerste verdachte kon veronderstellen dat deze toestemming ook voor hem gold ».

Ook dit argument ontzenuwt in niets de bezwaren: Vooreerst dient opgemerkt dat eerste verdachte door de ouders niet ontslagen werd van het beroepsgeheim (stuk 1 in omslag genummerd 27) en niet eens kon weten of dit stuk over dezelfde ziekte handelde.

Verder dient vastgesteld dat het beroepsgeheim van openbare orde is, dat alleen de patiënt zelf de geneesheer van het beroepsgeheim kan ontslaan, dat dit recht een louter persoonlijk, recht is dat op zijn erfgenamen niet overgaat (zie art. 47 Code van geneeskundige plichtenleer opgesteld door de (Belgische) Hoge Raad van de Orde van de Geneesheren; Garçon « Code Pénal annoté », 1956 Deel II blz. 518 n° 14, 519 n° 16, 534; nr. 115, 116 en 117, en de aangehaalde rechtspraak, o.m. Cass. Fr. 8 mei 1947, en Parijs, 6 februari 1954; Nota van Mazeaud onder Cass. fr. 29-3-1927 in Dalloz Rec. Per. 1927 - I - 185 met rechtspraak; J.B. Herzog « La délivrance des certificats médicaux et la notion du secret professionnel en droit français » in Rev. Int. de Sciences Crim. et de dr. Comp. 1958 blz. 44; Cass. fr. 22-1957 - J.T. 1957 blz. 717ij Luik 19 feb. 1957, J.T. 1958, blz. 129; Corr. Charleroi 16 mei 1963, J.T. 1963 blz. 472).

Het feit dat sommige auteurs die over rechtspraak in voetnota's commentaar uitbrengen, of in bijdragen (Legros - « Considérations sur le secret médical » in Rev. Dr. Pén. 1957/1958 blz. 859 tot 893; Ch. Van Reepinghen « Le secret professionnel Médical », Rev. Dr. Pénal 1955/56 blz. 59 tot 119) er een meer genuanceerde opvatting op na houden is niet ter zake dienend, wanneer vastgesteld wordt dat zij hiertoe aanleunen bij arresten van het Franse Hof van Cassatie zetelende in burgerlijke zaken, dat, ingevolge het feit dat artikel 378 van het Frans SWB. geen uitzondering voor de algemene verplichting tot het behouden van het beroepsgeheim, voor het getuigenis in rechte heeft voorzien, een mildering van dit strenge principe die in België niet nodig is, gepoogd heeft te rechtvaardigen.

c) « de eerste verdachte heeft het beroepsgeheim niet geschonden daar zijn mededeling aan een andere geneesheer werd gedaan ». Wat dit betreft schijnt eerste verdachte er over onwetend te zijn dat ook deze handelwijze uitdrukkelijk verboden wordt door artikelen 44 en 47 2) van de Code van Geneeskundige plichtenleer opgesteld door de Hoge Raad van de Orde van de Geneesheren.

Overigens heeft hij niet alleen een getuigschrift afgeleverd maar een gans medisch dossier, aan een totaal vreemde rechtspersoon, nl. een verzekeringsmaatschappij, in de persoon van haar aangestelde, al weze deze laatste al dan niet dokter in de geneeskunde.

d) « Het Hof van Beroep te Gent heeft in zijn arrest van 24 juni 1963 zelf een onderscheid gemaakt tussen strafbare en niet strafbare schendingen van het beroepsgeheim. »

Het volstaat blz. 4 (stuk 6 uit het dossier) van voormeld arrest te lezen, om vast te stellen dat het Hof enkel tot doel heeft gehad aan te tonen dat ter zake de rechtsregel « Le criminel tient le civil en état » niet kan worden ingeroepen.

e) « vierde verdachte heeft geen geheim geschonden, door de door hem verleende inlichtingen reeds gekend waren. »

Uit stuk 24 van het dossier blijkt dat Dr. D. W. in een getuigschrift verklaarde dat hij X. behandelde

op aanraden van Dr. L. en dat hij hem ook voor banale zaken behandelde in 1956.

Uit stuk 31 blijkt nog dat deze geneesheer, die zelfs niet inroepen mag dat hij door de ouders van zijn patiënt van het beroepsgeheim werd ontslagen, niet eens wist aan wie hij dit getuigschrift afleverde, noch waarvoor het dienen moest.

Daarenboven, en zelfs in het geval dat niets bekend gemaakt wordt dat niet voor hem reeds was gekend (wat trouwens niet blijkt uit het dossier, althans wat het eerste gedeelte van zijn getuigschrift betreft), bestaat, volgens de rechtsleer en rechtspraak, een schending van het beroepsgeheim wanneer het getuigschrift zekerheid geeft aan iets dat vermoed werd, of gekend was door enkele personen, of zelfs door het publiek, zonder die zekerheid (Robert Vouin, « La notion du secret médical en droit pénal français », in Rev. Intern. de Sciences Crim. et de Dr. Comp. 1958, blz. 31 en Cass. (fr.) Crim. 19.3.1928 Rec. Sirey 1928 - I - 191; 12.4.1951, Rec. Dalloz 1951 - I - 363).

f) « de geneesheer oordeelt zelf in geweten wanneer hij afzien mag van het beroepsgeheim ».

Deze stelling is een verdraaiing van de door rechtspraak en rechtsleer aangenomen regel, dat de geneesheer nog het geheim mag bewaren wanneer de wet of zijn patiënt hem ontslaat van het beroepsgeheim. Deze regel verleent aan de geneesheer natuurlijk niet het recht het beroepsgeheim te schenden wanneer de wet hem het stilzwijgen oplegt.

Overigens zou deze stelling er op neerkomen dat geen enkele geneesheer, in weerwil van artikel 458 van het SWB., nog voor schending van het beroepsgeheim zou kunnen vervolgd en veroordeeld worden!

g) « de door de verdachten bekend gemaakte feiten waren geen geheim daar ze de overledene niet konden schaden ».

Vooreerst dient vastgesteld te worden dat de stukken door eerste verdachte aan de verzekeringsmaatschappij « l'Union » medegedeeld in de persoon van haar aangestelde, ten dele hebben gediend om het vonnis van de eerste rechter (zie bijlage 9 van stuk 12 van het dossier) waarbij de verzekeringsovereenkomst nietig werd verklaard, te staven en dat aldus deze mededeling zoniet patiënt zelf, dan toch zijn nagelaten patrimonium, en zijn ouders hebben benadeeld.

Verder blijkt uit rechtsleer en rechtspraak dat het beroepsgeheim niet alleen aan een individueel belang beantwoordt maar tevens aan een maatschappelijk belang zodat het feit dat aan de patiënt zelf geen schade werd of kon berokkend worden zonder enig belang is. (zie Jacques Vermeersch: « Het dualisme in het beroepsgeheim van de geneesheer » Rw. 1959/1960 kol. 1242; Robert Vouin « La notion du secret médical en droit pénal français » in Rev. Int. de Sciences Crim. et de Dr. Comp. 1958, blz. 31; J. B. Herzog « La délivrance des certificats médicaux et la notion du secret professionnel en droit français », in Rev. Int. de Sciences Crim. et de Dr. Comp. 1958, blz. 40 en 41; Ch. Van Reepinghen in noot onder Cass. fr. 22 januari 1957 - J.T. 1957, blz. 717; Corr. Charleroi 16 mei 1963, J.T. 1963, blz. 472).

4) in feite vast te stellen dat de datum der feiten ten laste van eerste verdachte gelegd zou moeten luiden « tussen 21 oktober 1960 en 30 november 1960 » (stuk 19 en vooral stuk 34 waaruit blijkt dat eerste verdachte reeds vóór 25 november 1964, in briefwisseling was met Dr. Cantineau), en dat de datum der feiten aan tweede verdachte ten laste gelegd zou moeten luiden « tussen 23 november 1960 (zie bijlagen 2 b en 7 van

stuk 27) en 2 mei 1961» (zie bijlage 7 van stuk 11);

5) vast te stellen dat de verjaring van de openbare vordering tijdig gestuit werd door daden van onderzoek of vervolging binnen de termijn van drie jaar te rekenen van de dag waarop het ten laste gelegde misdrijf zou zijn gepleegd geweest, en wel namelijk door de vordering tot het instellen van een gerechtelijk strafonderzoek gedagtekend van 8 augustus 1963 en de hieropvolgende onderzoeksdaten;

6) vast te stellen dat er aldus lastens de vier verdachten ter zake zoals hierboven, na verbetering, omschreven, voldoende bezwaren voorhanden zijn en dat de telastlegging vatbaar is voor correctionele straffen op grond van artikel 458 SWB.

7) derhalve, gelet op voormelde wetsbepalingen als ook op artikelen 130, 135, 215, 217, 223 en 230 van het Wetboek van Strafvordering, artikel 2 van de wet het 4 september 1891, 13 en 24 van de wet op het gebruik der talen in gerechtszaken,

- a) de aangevochten beschikking te niet te doen,
- b) opnieuw wijzende de vier verdachten naar de correctionele rechtbank te Brugge te verwijzen.

Gedaan in het Parket-generaal te Gent
op 28 januari 1965.

(get. Châtel)

* * *

Gelet op de beschikking van de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Brugge dd. 7 februari 1964, waarbij verklaard wordt dat er geen aanleiding is tot vervolging ten overstaan van de vier verdachten;

Gelet op het hoger beroep door de Procureur des Konings te Brugge tegen voormelde beschikking ingesteld op 7 februari 1964;

Gelet op de schriftelijke vordering van de heer Procureur-generaal dd. 28 januari 1965;

Gehoord de heer Châtel, Substituut-procureur-generaal, in zijn vordering;

Gehoord de eerste verdachte, L., in zijn middelen en besluiten, bijgestaan door Meester Storme, advocaat te Gent;

Gehoord de tweede verdachte, D., in zijn middelen en besluiten, bijgestaan door Meester van der Ghote, advocaat te Brugge;

Gehoord de derde verdachte, Ded., in zijn middelen en besluiten, bijgestaan door Meester Dierkens, advocaat te Gent;

allen ter terechtzitting van 17 februari 1965;

dit alles in het Nederlands;

Overwegende dat de vierde verdachte, D. W., alhoewel behoorlijk verwittigd, ter terechtzitting niet verschijnt.

Overwegende dat het hoger beroep regelmatig is naar de vorm en tijdig ingesteld was;

Overwegende dat de verdachten terechtstaan wegens hun hoedanigheid van geneesheren; dat zij als dusdanig de overledene X. in behandeling gehad hebben;

Overwegende dat het beroepsgeheim de feiten dekt die door hun aard geheim zijn of die, uitdrukkelijk of stilzwijgend aan de geneesheer toevertrouwd werden (Verbr. 23.6.1958, Pas. 1180);

Dat het openbaren van een feit dat door het beroepsgeheim gedekt is, noodzakelijk onderstelt dat degene aan wie het medegedeeld werd, vóór de mededeling geen rechtmatige kennis van dit feit had;

Overwegende dat de ziekte waaraan X. overleden is, aan zijn moeder en aan zijn verzekeraar bekend was door het attest dat Dr. Maenhoudt op 21.9.1960 afge-

leverd had zoals er voorzien was in het levensverzekeringscontract afgesloten door X. ten voordele van zijn ouders;

Dat de moeder van X. zeer goed wist dat haar zoon de tweede en derde verdachten voor die ziekte geraadpleegd had;

Dat die dokters in hun attesten, dd. 2 mei 1961 en 23 november 1960, die zij aan de moeder voor de verdediging van haar belangen afgaven, geen enkele bijzonderheid over de ziekte van X. verstrekken; dat zij slechts het tijdstip van de medische behandeling van de reeds bekende ziekte preciseren en de tweede verdachte daarbij slechts bevestigt, dat hij «banale tekens» van de kwetsige ziekte vaststelde en dat de patiënt door het innemen van Bismuth poeders verbeterde;

Dat de vierde verdachte bevestigt heeft dat X. bij hem geweest was in 1956 voor «banale zaken» doch ook niets over dezes ziekte bekend gemaakt heeft;

Dat deze attesten aldus geen enkele bijzonderheid over de reeds bekende ziekte verstrekken die redelijkerwijze als een «geheim» te beschouwen is;

Dat er, in deze omstandigheden, wat de tweede, derde en vierde verdachten betreft, geen aanwijzingen zijn dat zij een schending van het beroepsgeheim pleegden die van aard is om een verwijzing naar de correctionele rechtbank te rechtvaardigen;

Overwegende dat er ten opzichte van de eerste verdachte bezwaren zijn;

Dat de eerste verdachte er zich immers niet toe beperkt heeft de datum van de behandeling van de ziekte op te geven, doch een volledig medisch onderzoek aan Dr. Cantineau, geneesheer-raadgever van de verzekeraar, overgemaakt heeft, waarin het ziekteverloop in alle bijzonderheden genoteerd was;

Dat de eerste verdachte thans vergeefs inroept:

1) «dat het absoluut beroepsgeheim in de huidige tijd niet meer mogelijk is»;

— dat hij de hem toevertrouwde geheimen evenwel medegedeeld heeft buiten het geval dat hij: — ofwel geroepen was om in rechte getuigenis af te leggen, — ofwel door de wet verplicht was het geheim bekend te maken, — ofwel de instemming van de patiënt had bekomen voor de mededeling van het geheim.

2) «dat hij het opzet niet had om het beroepsgeheim te schenden»;

— dat artikel 458 van het Strafwetboek geen bijzonder opzet vereist; dat er schending van het beroepsgeheim is zodra deze daadwerkelijk en vrijwillig geschied is; dat het onderzoek voldoende aanwijst dat eerste verdachte wist dat hij een uiteraard vertrouwelijk feit veropenbaarde;

3) a) «„dat het beroepsgeheim opgeheven was door de patiënt wiens levensverzekeringscontract bepaalde dat, in geval van overlijden, aan de verzekeraar «een geneeskundig getuigenschrift over de aard van ziekte of van ongeval waaraan hij bezweken was» moest overgemaakt worden voor de vereffening»»;

— dat het attest in het levensverzekeringscontract voorzien, zoals gezegd, door Dr. Maenhoudt afgeleverd geweest was, en het thans niet blijkt dat X. aan eerste verdachte toegelaten had zijn ziekte in al hare bijzonderheden bekend te maken;

b) «dat de ouders van X. uitdrukkelijk ontheffing van het beroepsgeheim verleend hadden»;

— dat de vader van X. wel aan de tweede en de

derde verdachten, doch niet aan de eerste verdachte. schriftelijk gevraagd heeft «alle nodige inlichtingen te verschaffen»;

— dat het recht om het beroepsgeheim te lichten een persoonlijk en extrapatrimoniaal recht is dat ophoudt te bestaan met het overlijden van de patiënt; dat het beroepsgeheim dus tegenover de ouders van X. bleef bestaan en zij het recht niet hadden het beroepsgeheim dat aan hun overleden zoon verschuldigd was te lichten;

4) «dat hij het beroepsgeheim niet schond omdat de mededeling aan een ander geneesheer gedaan werd»;

— dat de mededeling van het beroepsgeheim aan een ander dokter niet strafbaar is op voorwaarde dat ze gedaan werd: a) in het belang van de zieke en b) aan een dokter die zich met de zieke moet bezighouden en rechtstreeks of onrechtstreeks aan dezes verzorging moet medewerken (Maréchal, Revue de dr. pén., 1955-1956, p. 68);

— dat eerste verdachte, zoals gezegd, aan Dr. Cantineau die hem als «médecin-conseil» van de verzekeraar en op dezes handelsbriefpapier geschreven had, het volledig medisch dossier van X. overmaakte; dat dokter Cantineau allerminst als taak had aan de verzorging van X. mede te werken;

5) «dat, inzake beroepsgeheim, aan belangenwaarde-ring moet gedaan worden door de geneesheer»;

— dat de geneesheer, wanneer hij zich in één der drie hoger aangehaalde uitzonderingsgevallen bevindt waarin hij het beroepsgeheim mag bekend maken, aan belangenwaardering kan doen doch anders het stilzwijgen moet bewaren;

Overwegende dat uit de overgelegde stukken blijkt dat de feiten van de telastlegging, ten opzichte van eerste verdachte dienen gesitueerd tussen 21 oktober 1960 en 30 november 1960;

Dat de verjaring van de publieke vordering tijdig gestuit werd door de vordering van 8 augustus 1963;

Overwegende dat, vooraleer over de vordering van de Procureur-generaal, wat de eerste verdachte betreft, te beslissen, het gepast voorkomt de toepassing van artikel 3 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, in overweging te nemen; dat de openbaarheid van de debatten de declassering van de verdachte zeker zou kunnen veroorzaken;

Dat de opschorting van de uitspraak slechts met de instemming van de verdachte kan geschieden; dat hij derhalve zal gehoord worden zoals hierna bepaald;

Om deze redenen

Het Hof, Kamer van Inbeschuldigingstelling:

Gelet op de artikelen 13 en 24 van de wet van 15 juni 1935, artikel 128 van het Wetboek van Strafvordering, artikel 140 van de wet van 18 juni 1869, gew. door artikel 2 van de wet van 18 juni 1891;

Ontvangt het hoger beroep;

Zegt wat de tweede, de derde en de vierde verdachten betreft, dat er geen voldoende bezwaren zijn; bevestigt te hunnen opzichte de bestreden beschikking en laat de kosten van het hoger beroep, voor wat deze drie verdachten betreft, ten laste van de Staat;

Doet, wat de eerste verdachte betreft, met eenparigheid van stemmen, de bestreden beschikking teniet, en vooraleer verder over de vordering van de Procureur-generaal te beslissen, zegt dat de eerste verdachte zal gehoord worden betreffende de toepassing van artikel 3 van de wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie;

Verschuift te dien einde de zaak, wat hem betreft, naar de zitting van 21 april 1965.

NOOT: Het burgerlijk geding ingesteld door de levensverzekeraar van de overleden patiënt, waarvan sprake in bovenvermeld arrest, tegen diens ouders, beneficianten van de levensverzekering, en dat strekte tot nietigverklaring van de levensverzekeringsovereenkomst, werd berecht bij arrest van het Hof van Beroep te Gent (5e Kamer) van 24 juni 1963; dit arrest werd gepubliceerd in het R.W. 1963-1964, kol. 1128.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE TONGEREN

8 april 1965.

Voorzitter: M. Frère.

Rechters: M.M. Schiepers en Smets.

Advocaten: Mrs. de Borman en Hoegaers.

Aansprakelijkheid. — Instorting van een bouwvallig huis, nadat een vliegtuig, overigens reglementair, is overgevlogen. — Geen aansprakelijkheid.

Nu ook niet bewezen is dat het vliegtuig te laag en dus antireglementair d.i. op minder dan 150 m hoogte vloog of dat het een tuig heeft laten vallen, kan het niet aansprakelijk worden gesteld voor het feit dat, nadat het was overgevlogen, een bouwvallig huis is ingestort.

Gravin de Renesse e.a. t./ Belgische Staat,
Minister van Landsverdediging.

Overwegende dat de eis strekt tot schadevergoeding voor het instorten van een oud gebouw, feit dat te wijten zou zijn aan hetzij het te laag vliegen der vliegtuigen van verweerder hetzij uit het feit dat een der vliegtuigen een «getuig» liet vallen;

Overwegende dat aanlegsters zich vooral steunen op een brief van een overigens niet over de luchtmacht bevelvoerende kolonel;

Overwegende dat deze brief geschreven, vóór elk onderzoek, een louter mondain karakter draagt maar geen schuldbekenis kan inhouden voor feiten, die moesten zij vast staan, quod non, nog niet noodzakelijkwijze in oorzakelijk verband met de geleden schade zouden staan;

Overwegende dat het feit van te laag en dus antireglementair te vliegen, zijnde minder dan 150 m hoogte, niet bewezen is; dat het aangevraagde getuigenverhoor de zaak niet dienend is daar inderdaad het bewijs van lager dan 150 m gevlogen te hebben niet gevraagd wordt en het «schrikwekkend luchtgedaver» iets subjectiefs is; dat het feit van het instorten na de doortocht niet betwist wordt en niet dient bewezen te worden;

Overwegende dat het evenmin bewezen is dat een zg. «getuig», waardoor de aanlegsters mogelijk een bom bedoelen afgevallen zou zijn en een ontploffing zou veroorzaakt hebben;

Overwegende dat het wel niemand in de gedachte zou komen de laatst voor een bouwvallig huis doorrijdende overigens reglementair varende vrachtwagen aansprakelijk te stellen voor het plots instorten van een bouwvallig huis, ingestort na de doortocht van deze vrachtwagen;

Overwegende dat mutatis mutandis de reglementair

vliegende vliegtuigen ook niet aansprakelijk gesteld kunnen worden voor het instorten, na hun doortocht, van een ruïne;

Overwegende dat door het feit van aanlegsters, die veronachtzaamden een deskundig onderzoek uit te lokken en gewacht hebben gedurende drie jaar alvorens te dagvaarden, een deskundig onderzoek thans laatijdig en nutteloos zou zijn;

Gezien artt. 2, 30 tot 37 en 41 der wet van 15 juni 1935;

Om deze redenen :

De Rechtbank, statuerende op tegenspraak;

Alle andere of tegenstrijdige besluiten van de hand wijzend;

Zegt aanlegsters eis ontvankelijk doch ongegrond;

Wijst er hen van af en veroordeelt ze tot de kosten.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e kamer bis. — 29 april 1963.

Voorzitter : M. Ceulemans.

Rechters : M.M. Majeau en Maes.

Advocaten : Mrs. Bonjé en Lesthaeghe.

Arbeidsongeval. — Zeelieden.

Verdwijning op zee is niet ipso facto een arbeidsongeval.

Het «ongeval» moet eerst en vooral bewezen worden. Dit bewijs is mogelijk door samenlopende vermoedens. Wanneer er echter nog andere mogelijkheden bestaan omtrent de verdwijning op zee, is het bewijs niet geleverd.

Art. 1 al. 2 van de arbeidsongevallenwet voor de zeelieden veronderstelt dat voor het ongeval zowel aan boord als buiten boord, er steeds een verband met de arbeid op of de bediening van het schip zou bestaan.

Op de Beeck t/ Gemeenschappelijke Kas voor Koopvaardij.

Overwegende dat de inleidende eis strekt tot het toekennen aan beroepster van de wettelijke vergoedingen wegens het overlijden van haar echtgenoot Charles Keurvels ingevolge een arbeidsongeval, hem op zee overkomen;

Overwegende dat wijlen Keurvels in de nacht van 16 op 17 augustus 1960 in volle Atlantische Oceaan van boord van het m.s. «Lulua» verdween;

Overwegende dat de eerste rechter het ongeval onvoldoend bewezen verklaarde en de eis afwees;

Overwegende dat een strafrechterlijk onderzoek geopend werd over de verdwijning en dat zeer weinig positieve elementen aan het licht kwamen, maar wel enkele algemeneheden zoals bij voorbeeld dat Keurvels een gesloten karakter had, dat hij graag dronk, dat hij zelfs tijdens zijn werkuren in de meest ongewone plaatsen verdween;

Overwegenden dat als bijzonderheden voor de laatste avond vermeld werden dat zijn kamergenoot hem het laatst zag omstreeks 21-21.30 u. in hun kajuit, dat die kamergenoot toen hij even later aan dek was lawaai hoorde, buitenboord keek en toen Keurvels zag die «met een arm en het hoofd door de patrijspoort van de kamer leunde»; dat een ander bemanningslid Keurvels rond 21 u. zag, toen hij rondliep slechts ge-

kleed met een badhanddoek en dat er een paar uren te voren wat wrijving tussen hen geweest was omdat Keurvels getracht had aan een fles bier te geraken;

Overwegende dat 's anderendaags een pantoffel van Keurvels ontdekt werd op het uiterste achterdek;

In rechte :

Overwegende dat wie beweert recht te hebben op vergoedingen ingevolge de wet van 30 december 1929, onderworpen blijft aan dezelfde algemene principes als deze, die de wetgeving op de gewone arbeidsongevallen beheersen;

Overwegende dat aldus de grondvoorwaarden voor vergoeding dezelfde zijn en o.m. vereist is dat er een «ongeval» zou wezen, d.w.z. een buitengewoon voorval, dat verwekt werd door het plots ingrijpen van een uitwendige oorzaak;

Overwegende dat ter zake enkel het feit van de verder niet uitgelegde verdwijning van Keurvels vaststaat;

Overwegende dat gezien het om een feit gaat, de omstandigheden van die verdwijning dan ook met vermoedens mogen bewezen worden;

Overwegende dat geen enkele uitzonderlijke uitwendige oorzaak of omstandigheid bewezen is geworden; dat de weersomstandigheden praktisch normaal waren en de zee matig; dat alhoewel het schip, volgens de kapitein, tamelijk hard stampte, er toch ook geen overmacht, vallende binnen de normale zeerisico's, bewezen is als vermoedelijke oorzaak van de verdwijning;

Overwegende dat beroepster rechtspraak aanhaalt volgens welke de eenvoudige verdwijning van een visser als «ongeval» in de hierboven omschreven zin volstaat;

Overwegende dat evenwel geen vergelijking te maken is tussen enerzijds de risico's waaraan een visser op zijn klein rollend en stampend vaartuig blootgesteld staat, met een lage reling en terwijl hij geregeld uiterst zware inspanningen en arbeid te verrichten heeft op een meestal glad dek, en anderzijds de rustige vaart van een moderne cargo-liner van 11.000 ton als de «Lulua» er een is;

Overwegende dat de aard van de arbeid van Keurvels (steward) en het feit dat hij in de nacht van de verdwijning geen dienst had evenmin het vermoeden scheppen van een ongeval of van overmacht bij het zeerisico;

Overwegende dat, betreffende het overboord vallen alle mogelijkheden open blijven d.w.z. dat Keurvels werkelijk viel, of sprong of geworpen werd;

Overwegende dat betreffende dit laatste geen enkele aanwijzing bestaat dan juist een passus uit de verklaring van Willemse waar hij zegt «maar daar is absoluut niets van waar»;

Overwegende dat betreffende de accidentele val er alleen een veronderstelling geopperd wordt door de kapitein, doch hieraan alle werkelijke draagwijdte ontnomen wordt door het feit dat de reling op de plaats waar de pantoffel gevonden werd (en waar er het meest kans is dat Keurvels verdween) van uitzonderlijke hoogte is en bovendien naar buitenhellend hetgeen het over boord slaan nog moet bemoeilijken omdat het lichaam gemakkelijker blijft drukken tegen die schuine wand dan tegen de loodrechte wand;

Overwegende dat het onbegrijpelijk voorkomt dat Keurvels deze meest moeilijke, ongenietbare en onhoudbare plaats van de reling zou uitgekozen hebben om er een «zitje» op te nemen bij het lucht scheppen;

Overwegende dat daartegenover de verklaring staat

van Baten, hoe hij Keurvels beneden hem zag met arm en hoofd buiten een patrijspoot;

Overwegende dat een dergelijke houding, en dan nog in volle oceaan, absoluut abnormaal is en niet kon ingenomen worden zonder een krachtspanning en de wil van de betrokkene;

Overwegende dat, zo het vermetel zou zijn hierin reeds een eerste zelfmoordpoging van Keurvels te zien, dit feit nochtans betekent dat mogelijkheden andere dan het zuiver ongeval, zich konden verwezenlijken;

Overwegende dat zo Keurvels langs het achterdek verdween, de kansen op een ongeval in de enge juridische zin zeker niet opwegen tegen de andere mogelijkheden, te weten dat Keurvels het gevolg gewild heeft;

Overwegende dat aldus het bewijs niet geleverd werd waartoe beroepster gehouden was;

Overwegende dat beroepster om de tegenovergestelde thesis te verdedigen, beweert dat de bijkomende voorwaarde «in de loop van een taak» (art. 1 al. 2) slechts betrekking zou hebben op ongevallen gebeurd buiten het schip; dat zij deze thesis steun geeft door een verzending naar de voorbereidende werken (Pasimonie, 1929, blz. 706);

Overwegende dat op de aangewezen plaats onder de titel «Quels sont les risques couverts?» nog met meer nadruk dan in de uiteindelijke tekst op het noodzakelijk verband met de arbeid of met de bediening van het schip gewezen wordt: «à condition que ce soit au cours d'un travail, enz.»;

Overwegende dat de punctuatie van dit verslag evenzeer als deze van de wettekst zelfs, slechts één interpretatie openlaat te weten dat zowel voor het ongeval aan boord als voor dat van boord weg, steeds een verband met de arbeid of de bediening van het schip nodig is;

Overwegende dat het verslag deze eerste voorwaarde aanvult door te vervolgen; «un autre risque couvert est le dommage résultant d'accidents dus à des cas de force majeure rentrant dans les risques naturels de la navigation»; dat in dit verband hierboven reeds het feitenmateriaal werd onderzocht en onvoldoende bevonden; dat verder niets in dit verslag noch in de latere bespreking in Kamer of Senaat of in het verslag van de Kamercommissie het spoor inhoudt van zelfs een opmerking, bespreking of aanvulling van dit punt;

Overwegende dat ten onrechte art. 27 van de wet wordt ingeroepen door beroepster daar deze wetsbeschikking er juist en uitdrukkelijk toe strekt elke vergoeding te ontzeggen indien het «ongeval» vrijwillig door het slachtoffer veroorzaakt werd;

Overwegende dat beroepster er ten slotte op wijst dat de aanwezigheid van wat zij een «mannengat» noemt op de plaats van de vermoedelijke verdwijning van Keurvels, een vermoeden van ongeval zou verwekken;

Overwegende dat vooreerst dient opgemerkt dat het in werkelijkheid niet om een mannengat gaat maar wel om een zogenaamde «vuilschuij» dus om een opening die niet gemaakt is om aan een menselijk lichaam doorgang te verlenen;

Overwegende dat niet goed in te zien is hoe een man bij ongeval langs daar zou wegschieten, daar zelfs indien een of de twee benen er in moesten wegzakken nog de rest van het lichaam (bekken, zitvlak en oksels) het verder doorglijden moeten beletten; dat immers de opening niet horizontaal ligt maar integendeel recht op staat, zodat het lichaam van een staande man werkelijk niet voldoende vóór de opening kan komen om onvrijwillig langs daar te verdwijnen;

Overwegende dat de hier aanwezige elementen ander-

maal zó weinig uitgesproken zijn dat geen zeerisico te aanvaarden is;

Om deze redenen,

De Rechtbank, zetelend in hoger beroep;
Rechtdoend tegensprekelijk, na beraadslaging;
Alle andere en strijdige besluiten verwerpend;
Ontvangt het beroep, zegt dat het niet gegrond is;
Bevestigt het vonnis a quo;
Zegt de kosten ten laste van beroepene.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

2de Kamer. — 11 oktober 1963.

Voorzitter: M. Van Dijk.

Referendaris: M. Geysen.

Advocaten: Mrs. Steghers en Nobels (Mechelen).

Overeenkomst. — Exclusiviteitscontract. — Schending door derde? — Criteria. — Toepassing op publiciteit in bioscopen.

De kennis alleen, op zich zelf gezien, die een derde heeft van een exclusiviteitscontract waardoor zijn medecontractant is verbonden, volstaat niet om hem schuldig aan onrechtmatige mededinging of medeverantwoordelijk met zijn medecontractant te maken hoofdens diens contractbreuk. Zijn verantwoordelijkheid komt echter in het gedrang, wanneer hij list gebruikt of zich schuldig maakt aan machtsmisbruik om zijn medecontractant ertoe te bewegen het bestaande contract te schenden of eenvoudig deze met succes ertoe aanzet zulks te doen, of nog wanneer hij wetens en willens deelneemt aan die schending, d.i. als hij weet dat zijn medecontractant de opgenomen verbintenis schendt door met hem te handelen en hij, dit wetende, toch contracteert.

Als wordt aangehouden dat eiseres, publiciteitsagentschap, met exploitanten van bioscopen reclamecontracten sluit die, buiten haar reclame, nog plaatselijke reclame toelaten, kan zij een ander publiciteitsagent niet ten laste leggen dat hij door plaatselijke reclame te maken in een bioscoop medegewerkt heeft aan de schending van het contract waardoor de eigenaar van die bioscoop haar een uitsluitend recht van reclame had toegekend: hij moet immers persoonlijk de draagwijdte van dat contract niet onderzoeken en mocht vermoeden dat het ook maar een beperkte exclusiviteit toekende.

De Verenigde Agentschappen Vandam K. H.
t/ Ciné Centrum en Bries.

Overwegende dat eerste verweerster niet vertegenwoordigd was bij volmachtdrager; dat te haren opzichte bij verstek dient gestatueerd;

Overwegende dat de vordering strekt tot betaling hoofdelijk of in solidum door verweerders, van een bedrag van 30.000 fr.;

Dat jegens eerste verweerster deze vordering gesteund is op het niet naleven door deze van het contract afgesloten met eiseres op 22-2-1952, waarbij aan eiseres de exclusiviteit verleend werd van reclame in haar bioscoop «Cinema Centrum» te Londerzeel, feiten vastgesteld op 17-8-1962 en 30-8-1962;

.....
Dat jegens tweede verweerder de vordering gesteund

is op diens medeplichtigheid aan de niet eerbiediging door eerste verweerster, van haar contractuele verplichtingen vastgelegd in het exclusiviteitscontract voormeld;

Overwegende dat de vordering gegrond blijkt jegens eerste verweerster, daar inderdaad vaststaat dat zij ofschoon gebonden door een exclusiviteitscontract met onbeperkte draagwijdte, in de maand augustus 1962 publiciteit vertoonde afkomstig van tweede verweerster en hiermede voortging spijs het verwittigingsschrijven van eiseres van 14 augustus 1962;

Overwegende wat de vordering betreft jegens tweede verweerster, dat de jongste rechtspraak van het Hoogste Gerechtshof voorhoudt dat de enkelvoudige kennis op zich zelf gezien door een derde van een exclusiviteitscontract waardoor zijn medecontractant verbonden is niet volstaat om hem schuldig aan oneerlijke mededinging of medeverantwoordelijk te maken met zijn medecontractant hoofdens diens contractbreuk (Cass. 17 juni 1960, R.C.J.B. 1961, 449 en nota Simon Fredricq; Jur. comm. Brux. 1960, 268 en nota R. Scheyvaerts; J.T. 1960, 627 en nota Van Bunnan met advies O.M.; R.W. 1960-61, 171 en 316; Cass. 3 november 1961, J.T. 1961, 737 met advies O.M.);

Dat inderdaad het exclusiviteitscontract hem als derde niet tegenstelbaar is (art. 1165 B.W.); dat hij de verplichting niet heeft te waken over het feit dat zijn contractant zijn verbintenissen naleeft, te meer dat men zich in handelszaken bevindt, aldus in een atmosfeer van mededinging, en het tegenovergestelde min of meer zou neerkomen op het feit dat op gevaar af beschuldigd te kunnen worden van oneerlijke mededinging de derde zou verplicht worden mede te werken met de beneficiaris van het exclusiviteitscontract, dus met zijn concurrent, om dit contract uit te voeren (R. Scheyvaerts, « Quand y a-t-il tierce complicité à la violation des exclusivités conventionnelles », passim., blz. 19-21, studie in Jur. Comm. Brux. 1962, blz. 1);

Dat nochtans de medeverantwoordelijkheid van de derde in het gedrang komt, wanneer hij list gebruikt of zich schuldig maakt aan machtsmisbruik om zijn contractant ertoe te bewegen het bestaande contract te schenden of eenvoudig deze er met succes toe aanzet zulks te doen, of nog wanneer hij wetens en willens deelneemt aan deze schending, d.i. dat hij pertinent weet dat zijn contractant de opgenomen verbintenis schendt door met hem te handelen en dat hij, dit wetende, toch contracteert (R. Scheyvaerts, *ibid.*, blz. 23 en geciteerde rechtspraak en rechtsleer; zie Cass. *supra*);

Overwegende dat in het licht van bovenvermelde criteria blijkt dat eiseres in haar vordering jegens tweede verweerster dient afgewezen te worden;

Dat inderdaad zo het vaststaat, hetgeen trouwens niet ontkend wordt door tweede verweerster, dat de publicitaire diapositieven van hem voortkwamen, en anderzijds dat hij er niet onkundig van was dat eerste verweerster een publiciteitscontract had afgesloten met eiseres, het niet bewezen is dat hij niet te goeder trouw handelde toen hij met eerste verweerster contracteerde; dat eiseres in gebreke blijft te bewijzen dat tweede verweerster op foutieve wijze medewerkte aan de schending van het bestaande contract; dat inderdaad weerhouden dient te worden dat de contracten welke eiseres afsluit met landelijke bioscoopuitbaters, niet steeds een volstrekte exclusiviteit behelzen, d.i. dat sommige contracten — hetgeen aangetoond wordt door tweede verweerster (welke zelf dergelijk beperkt exclusiviteitscontract met eiseres afsloot voor zijn cinema te Werchter), — bepalen dat plaatselijke publiciteit toegelaten is;

Dat de diapositieven van tweede verweerster lokale publiciteit tot voorwerp hadden;

Dat tweede verweerster er niet toe verplicht was, persoonlijk te onderzoeken welke draagwijdte het contract van eiseres bezat (Kooph. Brussel, 29 januari 1952, Jur. Comm. Brux. 1952, p. 47), en aldus, behoudens het bewijs van het tegendeel, mocht of kon vermoeden dat eerst verweerster ook een beperkt exclusiviteitscontract bezat;

Dat bij ontstentenis van andere elementen het bewijs niet geleverd is dat tweede verweerster op de hoogte was van het feit dat eerste verweerster een exclusiviteitscontract met absolute draagwijdte had aangegaan, en a fortiori medewerkte aan de schending dezer;

Dat bovendien tweede verweerster mocht twijfelen aan de ernst van eiseres toen hij dezer schrijven van 14-8-1962 ontving waarbij eiseres hem de lijst op gaf der cinema's welke bij haar een onbeperkt exclusiviteitscontract hadden afgesloten en hij diende vast te stellen dat zij eigen bioscoop er tussen vermeld stond, daar waar hij voor deze cinema slechts een contract met beperkte exclusiviteit had afgesloten, in deze zin dat de plaatselijke reclames uit de exclusiviteit gesloten waren;

Overwegende anderzijds dat de in gebrekestelling van eiseres d.d. 14-8-1962 een te laattijdige kennisgeving uitmaakte, en tweede verweerster op dat ogenblik reeds tegenover eerste verweerster gebonden bleek;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

Alle verdere meer uitgebreide of tegengestelde besluiten als ongegrond verwerpend,

Statuerend bij verstek jegens eerste verweerster en tegensprekelijk jegens tweede verweerster,

Verklaart de ingestelde vordering ontvankelijk;

Verklaart de vordering jegens eerste verweerster gegrond;

Veroordeelt dienvolgens eerste verweerster te betalen aan eiseres, de som van 30.000 fr. te vermeerderen met de gerechtelijke intresten en de kosten;

Verklaart de vordering jegens tweede verweerster ongegrond; wijst eiseres van deze af en legt de kosten er van te haren laste.

NOOT: Vorenstaand vonnis werd onvolledig afgedrukt in kol. 1932-1933 (nr. 38), weshalve dit vonnis, ook met een andere samenvatting, in dit nummer wordt opgenomen.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

VREDEGERECHT TE ANTWERPEN

4e kanton. — 16 mei 1962.

Pl.v. Vrederechter : M. Den Haerynck.
Advocaten : Mrs. Bonjé en Lesthaeghe.

Arbeidsongeval. — Zeelieden.

Verdwijning op zee is niet ipso facto een arbeidsongeval.

Het «ongeval» moet eerst en vooral bewezen worden. Dit bewijs is mogelijk door samenlopende vermoedens. Wanneer er echter nog andere mogelijkheden bestaan omtrent de verdwijning op zee, is het bewijs niet geleverd.

Op de Beeck t/ Gemeenschappelijke Kas voor
Koopvaardij.

Overwegende dat de vraag van aanlegster ertoe strekt verweerster te doen veroordelen haar een lijfrente te betekenen tot beloop van 22.482 frank per jaar.

dat deze vraag gesteund is op de wet van 30 december 1929;

dat zij dienvolgens het bewijs moet leveren dat haar echtgenoot steward aan boord van het m.s. «Lulua», varende onder Belgische vlag en toebehorende aan de N.V. Compagnie Maritime Belge, het slachtoffer is geworden van een arbeidsongeval, aan boord van het voornoemd schip;

dat weliswaar elk ongeval, overkomen aan boord van het schip een werkongeval is, wat echter niet uitsluit dat nog het ongeval moet bewezen worden;

dat tot bewijs hiervan verweerster verwijst naar het strafbundel waar een reeks samenlopende vermoedens een volwaardig bewijs van het ongeval zouden leveren;

dat juist rekening houdende met de verschillende elementen welke verweerster vooropzet er terzake nog andere mogelijkheden bestaan omtrent de verdwijning op zee;

dat aanlegster niet betwist dat het slachtoffer leed aan ethylisme zoals blijkt uit een geneeskundig verslag gevoegd bij het bundel van verweerster;

dat hij daarenboven ook neiging vertoonde tot epilepsie (zie verslag Dr. Lowenthal 14 december 1961);

Overwegende dat bovendien bij een aandachtige lektuur van het strafbundel, meer bepaald de verklaring van kapitein Babusiaux en de leden van de bemanning welke onderhoord werden, het gebleken is dat het slachtoffer de gewoonte had 's nachts zijn kabine te verlaten en regelmatig het hem overkwam dat hij op de brug op de achtersteven bleef slapen;

dat het slachtoffer zelfs regelmatig er de meest eigenaardige gedragingen op nahield bij zoverre dat men hem gelijk waar kon terugvinden, zelfs op de meest onmogelijke plaatsen («Keurvelds quittant régulierement son service pour être retrouvé dans les endroits les plus divers»);

dat bovendien reeds omtrent deze aangelegenheid de kapitein had moeten tussenkomen («j'avais déjà d'ailleurs dû intervenir à ce sujet»);

Overwegende dat bovendien de aanlegster niet betwist dat de reling van het schip dusdanig hoog is dat het onmogelijk is er over te vallen;

dat evenmin betwist wordt dat op het ogenblik van de verdwijning van Keurvelds de zee zeer gemode-reerd was;

dat derhalve aanlegster op onvoldoende wijze het

bewijs heeft geleverd van het ongeval en haar vraag dan ook niet kan worden ingewilligd;

Om deze redenen,

Wij, Vrederechter voornoemd, recht doende op tegenspraak;

Alle andere en strijdige besluiten verwerpende;

Ontvangen de eis, doch verklaren deze ongegrond;

Wijzen aanlegster ervan af.

Veroordelen verweerster tot de kosten van het geding.

WERKRECHTERSRAAD TE GENT

Kamer voor bedienden. — 12 februari 1965.

Rechter - Bijzitter : M. W. Bonne.

Pleiters : Mrs. R. Matthijs en G. H. Bos.

Gezagsverhouding. — Vergoeding wegens kontraktbreuk. — Berekening loon in geval van ziekte.

1. *In het onderzoek naar het al of niet bestaan van een gezagsverhouding moet de rechter zich niet laten leiden door de titel noch door het loon, maar door de feitelijke elementen die op een gezagsverhouding al of niet wijzen.*
2. *De opzeggingsduur van een persoon die 25.000 fr. per maand verdient, sinds negen maand bediende zijnde, mag op vier maand geschat worden.*
3. *De contractbreuk stelt een einde aan de verplichting verder het loon te betalen tijdens de eerste dertig ziekte dagen.*

Aangezien de vordering ingeleid bij exploit van gerechtsdeurwaarder Willy Vanderhaeghen te Gent, de dato 1 juni 1965, tot doel heeft: de veroordeling van verweerster in de betaling aan eiser van de som van 46.500 fr. achterstallige wedde voor de twee eerste ziektemaanden en 226.800 fr. bijkomende vooropzeggingsvergoeding, hetzij te zamen: 273.300 fr., meer de gerechtelijke intresten en de kosten van het geding;

Aangezien de eis ertoe strekt een bijkomende opzeggingsvergoeding te bekomen, alsmede betaling van wedde voor de 1ste en de 2de maand ziekte, lopende van 29 september 1963 af;

Aangezien verweerster echter in liminie litis opwerpt dat de Raad ratione materiae onbevoegd zou zijn, daar eiser geen bediende zou zijn;

Aangezien het past vooraf de contractuele verhoudingen tussen partijen te onderzoeken;

Aangezien het bediendenkontrakt, gekenmerkt is door het bestaan van een gezagsverhouding tussen partijen, welke ook de kwalificatie is welke gegeven wordt aan het kontrakt;

Dat deze gezagsverhouding, bij gemis aan een geschreven overeenkomst, dient onderzocht te worden uit de feitelijke elementen;

Aangezien de titel welke aan eiser destijds werd gegeven, geen afdoend feit is, daar alleen zijn werkelijke toestand en de geleverde prestaties in aanmerking komen;

Dat anderzijds de bezoldiging geen absoluut bewijs is, vermits eiser ook als voorzitter en beheerder van een mutualiteit recht kan hebben op een vaste vergoeding;

Dat echter deze elementen samen een vermoeden scheppen dat de Raad noopt verder te onderzoeken of

eiser werkelijk onder gezag stond van verweerster;

Dat deze gezagsverhouding nochtans kan afgeleid worden uit de vaak herhaalde bedoeling der partijen (zie briefwisseling en zitting van de beheerraad);

Aangezien daarenboven een brief van 13 september 1963 duidelijk aanwijst dat twee bestuurssekretarissen de bevoegdheid hadden om eiser richtlijnen te geven en controle uit te oefenen op zijn werk;

Dat ten slotte de herhaalde eis om een doktersattest wegens ziekte in te dienen eveneens wijst op het bestaan van een gezagsverhouding;

Aangezien men ten slotte niet kan begrijpen waarom de verweerster de hoedanigheid van eiser als bediende thans zou betwisten, als zij deze hoedanigheid heeft aangenomen in haar brief van 28 augustus 1963 en een vooropzeggingsvergoeding van drie maanden uitkeerde;

Aangezien het beheer van deze mutualiteit blijk geeft van weinig stichtende feiten en zij, die in feite in dienst moet staan van haar leden, een toestand heeft geschapen en laten voortduren, waarbij de zorg voor de aangesloten en zeker ver te zoeken is, dat het bestuur dus de gevolgen moet dragen van een toestand waarvan zijzelf mede verantwoordelijk is;

Aangezien dan ook de Raad ter zake bevoegd is.

Vooropzeggingsvergoeding.

Aangezien uit de stukken van eiser blijkt dat hij als bediende in dienst was van verweerster van 1 januari 1963 tot 28 september 1963, datum waarop aan zijn kontrakt een einde werd gesteld;

Dat dientengevolge verweerster een vooropzeggingsvergoeding betaalde berekend op 3 maanden loon alsmede het betaald verlof, hetzij in totaal 85.050 fr.;

Aangezien eiser de bekomen opzeggingsvergoeding te weinig acht, rekening houdende met de jaren dienst, de uitgekeerde wedde en zijn ouderdom;

Aangezien art. 15 van de wet op het bediendenkontrakt voorziet dat bedienden met meer dan 130.000 frank wedde per jaar aanspraak kunnen maken op een hogere vooropzegvergoeding dan deze voorzien bij art. 15, 1° welke echter binnen de beoordelingsfaktor valt van de Raad, bij gemis aan schriftelijke overeenkomst dienaangaande;

Aangezien de rechtspraak algemeen aanneemt dat in dergelijke gevallen rekening dient gehouden te worden met volgende factoren :

- 1° belang der wedde;
- 2° duur der arbeidsprestaties;
- 3° moeilijkheid voor de bediende een gelijkwaardige functie te vinden;

Aangezien eiser slechts als bediende in dienst is geweest van verweerster van 1 januari 1963 tot 28 september 1963, hetzij in totaal negen maanden;

Dat hij inderdaad op laatste datum werd afgedankt, daar hij vanaf dien datum geen prestaties voor verweerster diende te leveren;

Dat bij de beoordeling voor de bijkomende opzeggingsvergoeding de Raad slechts rekening kan houden met de ouderdom van eiser en het belang der wedde;

Dat anderzijds de maandelijkse wedde in verhouding met de werkelijke prestaties wel overdreven was;

Dat dientengevolge eiser dan ook slechts aanspraak kan maken op één maand bijkomende vooropzeggingsvergoeding, hetzij 25.200 fr.;

Dat de Raad geen rekening dient te houden met het beweerde verlies van eiser, welke zijn nijverheid zou hebben opgegeven om in dienst te treden van verweerster, ingevolge het forfaitair karakter van de vergoeding

(Zie Colens, Contrat d'emploi, conséquence du caractère forfaitaire de l'indemnité);

Achterstallige wedde :

Aangezien dat eiser eveneens betaling vraagt van de wedde voor de periode van 29 september 1963 tot 22 oktober 1963, tijdens dewelke hij ziek was, en een vergoeding van 21.000 fr. voor de daaropvolgende periode ingevolge een overeenkomst dienaangaande;

Aangezien de overeenkomst verbroken werd op 28 september 1963 daar eiser vanaf die datum geen prestaties meer hoefde te leveren;

Dat de vergoeding wegens ziekte slechts verschuldigd is staande de overeenkomst;

Om deze redenen :

Gelet op artikelen 2, 37 en 41 der wet van 15 juni 1935, op het gebruik der talen in gerechtszaken;

De Werkrechtssraad, tweede bediendenkamer, rechtdoende op tegenspraak;

Alle tegenstrijdige en meer omvattende besluiten verwerpend;

Verklaart zich bevoegd rationae materiae;

Veroordeelt verweerster te betalen aan eiser de som van 25.200 fr. uit hoofde van bijkomende opzeggingsvergoeding, meer de gerechtelijke intresten en de kosten van het geding, tot heden begroot op 500 fr.;

Wijst het meer gevorderde als ongegrond af.

VREDEGERECHT TE MAASEIK

8 januari 1965.

Rechter : M. Sevens.

Advocaten : Mrs. Gruyters, Thoné, Stas en J. Peeters (loco P. Knapen).

Gezag van gewijsde. — Burgerlijke eis van benadeelde door strafrechter afgewezen, omdat het ging om een arbeidsongeval. — Vordering van de benadeelde voor de vrederechter op grond van de arbeidsongevallenwet. — Verzekeraar in zake geroepen. — Beslissing van de strafrechter heeft geen gezag van gewijsde tegenover de verzekeraar.

Het strafvonnis, dat de verdachte veroordeelt op grond van een verkeersongeval, doch de eis van de burgerlijke partij als niet ontvankelijk afwijst omdat in de betrekkingen tussen de verdachte en de burgerlijke partij het ongeval als een arbeidsongeval dien te worden beschouwd, heeft ten aanzien van de vordering die het slachtoffer later tegen de dader van het ongeval instelt op grond van de arbeidsongevallenwet, gezag van gewijsde in zover het beslist dat het ongeval een arbeidsongeval is. Die beslissing betreft burgerlijke belangen en geldt derhalve niet erga omnes.

Als bijgevolg de verdachte in het geding voor de vrederechter zijn verzekeraar in zake roept, heeft het strafvonnis geen gezag van gewijsde tegenover de verzekeraar die geen partij was in het strafgeding. Daar de vordering van de gedaagde, als werkgever, tegen de verzekeraar niet recursair is, maar de uitoefening is van het recht waarover de werklieden tegenover de verzekeraar beschikken, moet hij nog het bewijs leveren dat het ongeval werkelijk een arbeidsongeval was.

Verheijen en Klingeleers t./ Peeters.
Peeters t./ De Vrede.

Overwegende dat de verschillende vorderingen onderling verknocht zijn en dat het voor een goede rechtsbedeling noodzakelijk is deze verschillende vorderingen samen te voegen; gelet op art. 2, 3, 4, 7, 11, 37 en 41 der wet van 15 juni 1937.

Overwegende dat in de nacht van 24 op 25 oktober 1961, aanleggers Verheijen en Klingeleers — beiden in dienst van Peeters François — plaats hadden genomen in het voertuig bestuurd door hun werkgever Peeters François. Dat op het grondgebied der gemeente Neeroeteren een ongeval plaats had tussen de auto bestuurd door Peeters en de auto bestuurd door een zekere Teuwen; dat zowel Verheijen als Klingeleers gekwetst werden, terwijl nadien zowel Peeters François als Teuwen voor de Correctionele Rechtbank te Tongeren werden vervolgd, dat bij gelegenheid van de behandeling van het strafgeding tegen Teuwen en Peeters, de huidige aanleggers Verheijen en Klingeleers, evenals de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten, zich burgerlijke partij hebben gesteld tegen Teuwen en Peeters; dat echter betichte Teuwen werd vrijgesproken en de vorderingen tegen hem ingesteld werden afgewezen bij arrest van het Hof van Beroep te Luik de dato 13 mei 1963;

Dat anderzijds de vorderingen der burgerlijke partijen Verheijen, Klingeleers en de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten bij vonnis gedragen door de Correctionele Rechtbank te Tongeren de dato 18 december 1963 en bekrachtigd bij arrest van het Hof van Beroep te Luik de dato 15 juni 1964, niet ontvankelijk werden verklaard; Dat immers de Correctionele Rechtbank, hierbij uitdrukkelijk bijgetreden door het Hof van Beroep te Luik, uitdrukkelijk voorhoudt dat voor wat de partijen Verheijen en Klingeleers aangaat het ongeval een arbeidsongeval was, stelling trouwens door de toenmalige betichte Peeters bij monde van zijn raadslieden eveneens voorgehouden zowel voor de Correctionele Rechtbank als voor het Hof te Luik; Dat wanneer door de strafrechtbank eenmaal werd aangenomen dat voor wat aangaat Verheijen en Klingeleers het om een arbeidsongeval ging, logischerwijze eveneens de vordering van de Landsbond diende onontvankelijk verklaard;

Overwegende dat thans partijen Verheijen, Klingeleers en de Landsbond de voormalige betichte Peeters François hebben gedagvaard op grond van de wetgeving op de arbeidsongevallen, de landsbond terzake handelend als gesubrogeerd voor de uitgaven die zij deed voor Verheijen en Klingeleers; dat anderzijds Peeters François, voor arbeidsongevallen verzekerd is bij de N.V. De Vrede, aan deze laatste maatschappij kopij betekende van de dagvaardingen hem betekend ten verzoeken van Verheijen en Klingeleers en de Landsbond;

dat partij Peeters bij zelfde exploit de samenvoeging van de vorderingen tegen hem gesteld vorderde en tevens in hoofddorde vroeg te horen zeggen voor recht dat de N.V. De Vrede van rechtswege zou gesubrogeerd zijn in alle verplichtingen van Peeters als werkgever, en dat de N.V. De Vrede diensvolgens rechtstreeks de drie tegen hem ingestelde vorderingen zou hebben te beantwoorden in de plaats en met de buiten zakestelling van Peeters; dat Peeters in gezegd exploit minstens vorderde van de N.V. De Vrede zich te horen veroordelen

hem te vrijwaren in hoofdsom, intresten en kosten tegen alle veroordelingen die hem zouden kunnen treffen in gevolge de drie dagvaardingen waarvan sprake;

Overwegende dat partijen Verheijen en Klingeleers aanvoeren dat het arrest van het Hof van Beroep van Luik de dato 23 maart en verder uitgewerkt op 15 juni 1964, kracht van gewijsde heeft tegenover Peeters in zoverre dat het Hof bij arrest van 23 maart 1964 uitdrukkelijk stelt dat het gerechtigd is de door de toenmalige betichte Peeters opgeworpen exceptie dat het ongeval een arbeidsongeval was te onderzoeken ondanks art. 24 van de samengeschatte wetten op de arbeidsongevallen, zich steunend op het principe: « Le juge de l'action est le juge de l'exception » en in zoverre het bij eindarrest van 15 juni 1964 uitdrukkelijk het vonnis van de Corr. Rechtbank van Tongeren de dato 18 december 1963 bekrachtigde waar dit vonnis de eisen van de burgerlijke partij Verheijen en Klingeleers destijds onontvankelijk verklaarde omdat het ongeval een arbeidsongeval zou zijn; dat overigens het arrest van 15 juni 1964 uitdrukkelijk stelt dat Verheijen en Klingeleers zich op het ogenblik van het ongeval bevonden onder het gezag, de leiding en het toezicht van hun werkgever Peeters;

Overwegende dat verweerder Peeters 2 in zijn besluiten deze stelling niet betwist en zelfs verder gaande beweert dat het arrest voormeld ook gezag van gewijsde zou hebben ten aanzien van de N.V. De Vrede;

Overwegende dat alleszins vaststaat dat het eindarrest van Luik d.d. 15 juni 1964 kracht van gewijsde heeft tegenover verweerder Peeters in zoverre hierdoor vaststaat dat — voor zover het Peeters — betreft het ongeval waarvan eisers Verheijen en Klingeleers slachtoffers waren, arbeidsongevallen waren;

Overwegende dat echter verder dient onderzocht of ook ten aanzien van de N.V. De Vrede het arrest van Luik de dato 15 juni 1964 gezag van gewijsde heeft bekomen; zoals verweerder Peeters, aanlegger in vrijwaring tegen De Vrede staande houdt;

Overwegende dat de N.V. De Vrede geen partij was in de betwisting onderworpen aan het Hof; dat het principe dat een penale beslissing « erga omnes » geldt in principe juist is, doch niet zonder méér mag worden toegepast op beslissingen van strafrechtbanken aangaande burgerlijke belangen; dat volgens het Hof van Cassatie: « L'arrêt d'une juridiction correctionnelle qui se borne à déclarer non recevable la constitution de partie civile n'a force de chose jugée qu'entre les parties en cause, leurs héritiers et ayant cause ». (Cass. 29 okt. 1914, Pas. 1915-16, I, 117 R.P.D.B. V° Chose Jugée nr. 177);

dat derhalve het arrest van Luik de dato 15 juni 1964, hoewel gezag van gewijsde hebbend ten overstaan van Peeters, geenszins gezag van gewijsde heeft tegenover de N.V. De Vrede, die geen partij is geweest terzake noch inzake werd geroepen noch terzake tussenkomende partij is geweest;

Overwegende dat het arrest van Luik niet bindend is t.o.v. de N.V. De Vrede; dat anderzijds de vordering door Peeters ingesteld tegen de N.V. De Vrede in de grond geen recursoire vordering is, doch in feite niets anders dan de uitoefening (door de patroon) van het vorderingsrecht waarover de werklieden tegen de verzekeraar rechtstreeks beschikten doch dat ze niet uitoefenden (zie R.P.D.B. V° Acc. du travail, Compl. nr. 1 nr. 89 « Lorsque le chef de l'entreprise assigné par la victime met l'assureur en cause, cet appel en cause n'a rien de commun avec l'action récursoire ou en garantie par laquelle le débiteur d'une obligation tente à faire

reporter le poids sur une tierce personne qui ne doit rien au créancier; l'action du chef d'entreprise contre l'assureur agréé n'est autre chose que l'action que la victime elle-même eût pu intenter directement contre l'assureur agréé, lequel est son débiteur direct et son seul débiteur. - Cass. 10 juillet 1941, Pas. I, 297); dat hieruit voortvloeit dat de patroon t.o.v. de verzekering dezelfde bewijzen dient te leveren als de arbeider zou dienen te leveren t.o.v. de verzekeringsmaatschappij; dat in geval van procedure tussen werklui en de verzekering, de werklui zeker zich niet zouden kunnen beroepen op het aan de N.V. De Vrede niet tegenstelbaar arrest van Luik, noch op het feit dat de patroon alsdan zelf de thesis « arbeidsongeval » pleitte, wijl de verzekeraar niet gebonden is door de houding, ja zelfs de bekentenissen van de door hem verzekerde patroon (zie R.P.D.B. V° Acc. du travail T.I. Compl. nr. 219, 224); dat inzake de te Luik gevoerde procedure de patroon in eigen voordeel de thesis « arbeidsongeval » pleitte, tegen de belangen van de N.V. De Vrede (buiten zake) in;

Overwegende dat derhalve om in zijn vordering tegen de N.V. De Vrede te lukken de patroon hetzelfde zou dienen te bewijzen als zijn arbeiders zouden dienen te bewijzen moesten zij direct een vordering tegen de N.V. De Vrede hebben ingesteld, nl.: is het ongeval van 24-25 oktober 1961 al dan niet een arbeidsongeval? dat derhalve deze kwestie « ab initio » dient onderzocht;

Overwegende dat hierover de materialiteit der feiten zoals ze zich op de avond van 24 oktober 1961 hebben voorgedaan nauwkeurig dient onderzocht dat de bijgebrachte stukken nl. kopij van het strafdossier en van het zittingsblad der Corr. Rechtbank slechts een vrij summier overzicht geven van deze feiten, zodat het de rechtbank als gepast voorkomt alvorens recht te doen de partijen Peeters François, Klingeleers Jacques en Verheyen Leopold persoonlijk en afzonderlijk te horen; Gelet op art. 3, 3, 4, 7, 11, 37 tot 41 der wet van 15 juni 1935;

Om deze redenen:

Wij, Vrederechter van het Kanton Maaseik, recht doende in openbare zitting, op tegenspraak en in eerste aanleg, alvorens recht te doen ten gronde: Bevelen dat de partijen Peeters François, Klingeleers Jacques en Verheyen Leopold persoonlijk zullen verschijnen ter zitting van 26 februari 1965 te 9 uur voormiddag ten einde afzonderlijk gehoord te worden omtrent alle feiten die zich in de avond van 24 oktober 1961 hebben voorgedaan.

NOOT: Men vergelijke met vorenstaand vonnis het arrest van het Hof van Beroep te Gent van 11 december 1961. (R.W. 1962-63, 1393) dat door een verzekerde als burgerlijk verantwoordelijk persoon voor zijn aangestelde (beklaagde) te veroordelen in de kosten van het strafgeding, het strafvonnis erga omnes heeft vastgelegd dat de relatie van committent tot aangestelde bestond tussen de verzekerde en de beklaagde; het gevolg daarvan is dat in het burgerlijk geding tussen de verzekerde en zijn verzekeraar, deze laatste het bestaan van die relatie moet erkennen. Op te merken is dat het Hof het gezag erga omnes afleidt uit het feit dat, als de strafrechter de burgerlijk verantwoordelijke persoon veroordeelt in de kosten van het strafgeding, dit een beslissing is op strafgebied. Het Hof stipt aan dat het oordeelt in strijd met wat op dat stuk veelal aanvaard wordt en verwijst naar De Page, III, nr. 1002, litt. C., en Van Roye, Manuel de la partie civile, nr. 580. Zie nog Burgerlijke Rechtbank Mechelen, 13 april 1948, R.W.

1948-49, 180. Het is duidelijk dat in het geval dat door de Vrederechter van Maaseik wordt behandeld, de strafrechter het probleem van het bestaan van het arbeidsongeval en daarmee van de relatie werkgever-werknemer, zuiver op burgerlijk gebied heeft beslecht.

BALIELEVEN

Raad der Orde te Hasselt

Samenstelling

Stafhouder: Mr. Frans Maris, Leopoldsborg; Leden: Mr. Koninckx J.; Mr. Derks R.; Mr. Van Noorbeeck J.; Mr. Bijvoets A.; Mr. Geyskens H.; Mr. Smeets R.

Verbond van Belgische Advokaten

Pleitwedstrijd

De pleitwedstrijd, welke jaarlijks door het Verbond van Belgische Advokaten wordt ingericht, ging door in het Gerechtsgebouw te Brussel, op zaterdag, 4 september laatstleden.

De jury voor de nederlandstalige wedstrijd was voorgezeten door de Heer Stafhouder F. Van de Mert van de Balie te Mechelen. Als bijzitters zetelden Mter Leo Lindemans van de Balie te Brussel en Mter William De Backer van de balie te Brugge.

De eerste prijs werd behaald door Mter Daniel Declercq van de Balie te Brugge en de tweede prijs door Mter Hans Michiels van de Balie te Kortrijk.

De jury van de franstalige wedstrijd was voorgezeten door de heer Stafhouder L. Mosseray van de Balie te Namen, met als bijzitters Mter. Jacques Lemaire van de Balie te Luik en Mter. Roger Dalcq van de Balie te Brussel.

Mter Paule Remy van de Balie te Luik behaalde de eerste prijs en Mter Alain Durieux van de Balie te Brussel behaalde de tweede prijs.

BERICHT

De omvang van de merkwaardige mercuriale, uitgesproken door de heer advocaat-generaal L. Depelchin, die in dit nummer verschijnt, verplicht ons verschillende rubrieken naar het volgende nummer te verschuiven.

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

TIJDSCHRIFTEN

Omnilegie, jg. 1965, nr. 6.

Wetgeving.

Tijdschrift voor Gemeenterecht, jg. 1965, nr. 7-8.

Rechtspleging.

De Gemeente, jg. 1965, nr. 7-8.

Editoriaal. — Algemene Vergadering van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten. (Brussel, 2 juni 1965). — Kortier K., Enkele aspecten van de wetgeving inzake behoud van de openbare orde.

Verzameling der Arresten en Adviezen van de Raad van State, jg. 1965, nr.

Wetgeving.

Nederlands Juristenblad, jg. 1965, nr. 29.

Keuning J., Volksrecht (studie-) perikelen. — Wildeman J., Verleden en heden rond de Schelde-Rijnverbinding. — Korn, V.E., In memoriam Johannes Keuning. — Langemeijer G.E., Balans van de Duitse Rechtsfilosofie. — Funke A.P., Werelddag van het Recht.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-Ambt en Registratie, jg. 1965, nr. 4869.

De Winter L.I., Het Haagse Adoptieverdrag (II). — Van Duyn Y.D.C.: Aantekeningen op de Successiewet 1956, nr. 54: Schulderkennning tegen lage renten (art. 10).

nr. 4870:

Van Duyn Y.D.C., Het staken van een onderneming. — Rijpende inkomsten. — Salomon R., Vernieuwing van het erfrecht en praktijk.

Sociaal Economische Wetgeving, jg. 1965, nr. 6:

ter Kuile B.H., Nederlandse Vereniging voor Europees recht. — Ellis, Enkele aantekeningen bij artikel 86 van het E.E.G.-Verdrag. — Vandomme J., De Machts-

positie in de Gemeenschappelijke Markt. — ter Kuile B.H., Grensgebied tussen de artt. 85 en 86 E.E.G.

nr. 7-8:

Le Comité de Redaction de la Revue Sociaal-Economische Wetgeving. — Van der Feltz F., XII Congrès de l'Union Internationale des Avocats. — Union Internationale des Avocats: E. Arendt, Rapport général. — Paetow H., Rapport allemand. — Mertens de Wilmars J., Rapport belge. — Astolfi A., Rapport italien. — Arendt E. et Georges A., Rapport Luxembourgeois. — Schultsz J.C., Rapport néerlandais. — Thompson D., Referende for a preliminary decision in English law. Funke A.P., De l'historique de l'article 177 C.E.E. et des exposés des motifs gouvernementaux à son sujet.

nr. 9:

Nicolà Catalano, Les voies de recours ouvertes aux personnes physiques ou morales contre les actes non réglementaires de la Commission C.E.E.

Arbitrale Rechtspraak: jg. 1965 - nr. 534:

Nolen W., Maakt nalaten van hoger beroep tegen een bindend advies de beslissing onaantastbaar voor de rechter?

Revue Pratique du Notariat Belge: jg. 1965 - nr. 2510

Vanimpe J., La loi du 8 avril 1965 sur la protection de la jeunesse et ses incidences sur le droit civil.

Mouvement Communal: jg. 1965 - nr. 7-8:

Editorial. — Janssens E., Compétence territoriale de la police communale. — Etienne G., Les droits de la défense des agents communaux en matière disciplinaire. — Destrée J., Titre: un vase projet.

Der Staat: jg. 1965 - nr. 3:

Döehring K., Die Teilung Deutschlands als Problem der Strafrechtsanwendung. — Jonas F., Zum Problem des Kommunismus bei Babeuf. — Maravall J. A., Vom Lehnswesen zur ständischen Herrschaft. Das politische Denken Alfons des Weisen (König Kastiliens, gewählter römischer König).

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"